

HELPPOHINTAINEN NOVELLI- JA ROMANI-JAKSO. XIII.

NAIMISEN JUORUJA.

KUVAELMA KANSAN ELÄMÄSTÄ.

KIRJOITTANUT.

P. PÄIVÄRINTA.

Helsingissä, 1882.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainon
kustantama.

Naimisen juoruja.

Kuwaelma kansan elämästä.

Kirjoittanut

P. Päiwärinta.

Helsingissä,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainon kustantama.

1882.

Maailman kirjallisuus

toimittanut Matti Lehtinen

W. G. Gummerus

Helsingissä,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino.

1882.

Johdanto.

Eräässä paikkakunnassa on muiden joukossa kaksi talonpojan taloa; Kolkkila on toisen ja Kirrilä toisen nimi. Talot ovat sitfi liki toisiaan, että talojen asukkaat tuntewat hywin toisensa — sisällisestäkö? ei, ei, niin tarkoin eiwät he ainakaan kaikin tunteneet toisiansa, waan tuo tunteminen oli paremmin ulkonaista tuntemista, nimittäin semmoista tuntemista, kuinka rikkaita kummankin talon asukkaat olivat, kuinka paljon heillä oli maallisia tawaroita, kuinka paljon heillä oli lapsia, kuinka he olivat komeita, kuinka paljon heillä oli kunniaa j. n. e., semmoista tuntemista oli ainaki suurimmalla osalla noiden talojen asukkailla toisistansa. Kertomuksesamme nimitämme kummankin talon isäntää talojensa nimellä, toista Kolkkilfi ja toista Kirrilfi.

Katsekkaamme kummankin noiden talojen sekä sisällistä että ulkonaisia asioita erikseen.

Kolkkila oli vielä welkainen talo ja sen isännällä ja emännällä oli niin paljon lapsia, että heitä määrittävä luku oli lähinnä kymmenen numeroa, alhaalta päin lukien. Lapset eliwät kaikki ja olivat terveitä ja wirkkuja lapsia; heistä oli toiset isompia, toiset pienempiä, tiettyä se. Talon isäntäväki olivat tyhjäästä alkaneet elämänsä, jonka wuoksi eiwät he vielä olleet saaneet kaiffia weltojansa maksetuiksi. Mutta Kolkki oli laittanut maansa ja koko taloutensa hyvään woimaan. Sentähden tulivat he ison lapsilaumansa kanssa hywästi toimeen, semmintin kun hywä järjestys oli kaikissa talouden toimisissa heidän alituisena apunaan. Kaikki heidän lapsensa olivat puhtaisa ja terveisiä waatteisja, eikä heidän elämästään eikä

toimeen-tulostaan puuttunut mitään, sillä ne oli aina kodista saatawina, jos kohdakin vielä welkaakin oli. Kolkki oli niitä miehiä, joihin nousewa walistus alkoi tunkea säteitänsä ja lämmittää ja elähyttää jäykkää suomalaista rintaa. Hänelle tuli useimmat sanomalehdet ja nuorta kirjallisuutta rakasti hän hartaasti. Sentähden osti hän aina parhaat ilmestystwät kirjat ja kirjastonsa paisui ajan pitkään melkoiseksi kirjastoksi. Hän oli wälttäwä kirjoitus- ja laskumies ja mitä hän itse osasi, sitä hän opetti lapsillensakin. Kaikki hänen lapsensa olivat hywiä lukijoita ja kottona olewa kirjasto tuli heille rakkaaksi ja suureksi elämän ohjeeksi. Wanhemmat rakastiwat keskenänsä toisiansa ja lapsiansa, ja lapset wuorostaan wanheppiansa.

Kaiten tuon ulkonaisen elämänsä tietäen ja tuntien perheensä sisällisestikin tilan, piti Kolkki itseänsä ja perhettänsä — ihmisenä. Usein hän tunsi sisällistä iloa ja rauhaa tykönsä siitä, että hän ihmisenä, kansalaisena ja perheen isänä on täyttänyt kalliin kutsumuksensa. Hänen ilonsa tuli oikeen tähdelliseksi silloin, kuin hän huomasi ison, terween lapsilaumansa, sillä hän huomasi silloin, että Jumalakin häntä rakastaa, koska on uskonut hänelle niin paljon lapsia. Wäliin kun joku suuttui Kolkkille, joimasi hän häntä tawallisesti — ainakin takapuolella — welkikirjoilla, mutta Kolkki ei tuommoisista mielestänsä tuhmita puheista, ollut mil-länsäkään, waan antoi ne mennä toisesta korwasta sijälle ja toisesta ulos. Kaikki kunniaakkaat ja tunnolliset ihmiset kunnioittiwatkin Kolkkia kunnollisena ja tunnollisena kansalaisena ja perheen isänä ja

tuo oli enempi Kolkin mielestä kuin tuh-
mien ihmisten parjaaminen ihan viatto-
man astan tähden. Lyhyen kuvauksemme
täydentämiseksi ja lopulliseksi selitykseksi
saatamme sanoa, että Kolki oli uuden
ajan, oli edistyspuolueen miehiä, sanan
täydellisessä merkityksessä, ja siitä selwäs-
tä syystä oli hänen wäkenensä myös hen-
kisisä riennoisja eteenpäin pyrkiwiä.

Kirriä oli suora vastakohta Kolkilalle
jettä ulkonaisissa, että sisällisissä suhteissa.
Kirri oli isältään perinyt talon melatto-
mana ja wieläpä walmiita rahojakin.
Kirriän isäntäväki oli niin kitsasta ja
wisua laataa, että siinä oli työ, tuska,
jous he raskivat oikeen syöväkään. Emäntä
oli niin saita ja wisu, ett'ei hän raskinut
formeraan nuolasta, kun hän maito-astioi-
taan kuoriesja formellaan pyyhki wiimeis-
iä päällisen hituleita kermapönttöön, waan
hänellä oli leipä-kiwuja aina waralla,
joihin hän pyyhki sormensa, sitten hän
pivosteli hienoa suolaa tuon woiteluksensa
päälle ja antoi ne sitten lapsillensa wo-
leiwän nimellä.

Sfäntä taas oli niin saita, ett'ei hän
koskaan olisi raskinut maksaa työmiehille
palkkaa, jonka he kyllä olivat kowalla
työnteollansa ansainneet. Jokaisen työ-
miehen palkan maksun aikana oli Kirrillä
viitaa ja kinaa työmiestensä kanssa, ja
kun hän lopen ei pääsenyt puuhun eikä
pitkään, waan hänen täytyi kun täytyikin
maksaa tawallinen maassa kulkewa palkka,
wannoi hän tawallisesti silloin, ett'ei hän
kuuna herran walkeana ota enään työ-
hönsä nou korkean palkan ottajaa. Tuon
walansa wannoi hän joka työmiehelle,
jolle hän waan palkkaa maksoi, mutta tuo
wala ei kumminkaan pitänyt paikkaansa,
sittä pienestä ja yksinkertaisesta syystä,
kun hän kumminkin tarwitsi työmiestä
uusin. Waikka hänellä oli rahoja lainoissa,
oli hänellä kuitenkin niin huonot ja ke-
tusset talouden lapineet ja muut työkalut,
että hän näytti paremmin köyhältä kuin
riikkaalta eläjältä; hän näytti warojensa
keskellä kärsiwän puutosta. Hän selaili
melkeen jota päivä welkakirjojansa ja laski

lufua pääsjään, kuinka paljon ne kaswua
tuottivat, ja tuossa joka-aitaisessa työs-
sään oli hän niin warttunut rahojen kas-
wun laskuun, ett'ei sitä laskumiestä ollut,
joka olisi hänen saanut penninkään hä-
peään. Kun joku melallinen maksoi Kir-
rille welkaansa, oli hänellä jo kaswu pen-
nin päälle tiedossa, ennentun he kerkesi-
wät kirjoitusmiehen luoksiikaan. Erään
kerran maksoi joku hänelle welkaansa ja
kirjoitusmies laski ja sanoi, kuinka mo-
nen vuoden, kunkauden ja päivän wanha
welkakirja oli. Kirri pyörähti heti las-
kumieheen päin ja kysyi hätäisesti: „en-
täs tämä päivä?“ Asian selittäjänä oli
wanha ja wakanen seurakunnan kanttori.
Hän otti nuuskatonsansa esille, otti siitä
juhlassisesti hyppysellisen nuuskaa ja weti
sen hywin miettikäisen näköisenä nok-
kaansa. Sitten kääntyi hän Kirrin puo-
leen ja sanoi: „kuinka minä tämän päi-
vän ottaisit lufkuun, jota ei vielä ole
elettykään?“ Kirri kiepsahti heti welka-
mieheen päin ja kysäsi: „teinkö, mies,
wäärin, kun helpotin yhden päivän kas-
wun?“ — Semmoinenhan se Kirri oli!
Tuon wähäisen, kärsinä kiertyneen mam-
monan nuoksi, katsoiwat Kirriän isän-
täwäki kaikki ne ihmiset ylös, joilla ei
ollut rahoja lainassa, ja niitä, joilla oli
wähänkään welkaa, eiwät he pitäneet ih-
misinäkään.

Heillä oli waan kolme lasta, jotka kaikki
oliwat poikia. Sillä ajalla, jolta kerto-
muksemme alkaa, oli wanhin poika, Martti,
jo sillä ijällä, että hän oli jo kerran nai-
nut, mutta tuolla naimisella oli ollut kowa
onni, sillä hänen nuori waimonsa oli
kuollut jo toisena yhdesäälo-wuotena.
Tuo Martti oli isälleen ja äidilleen täysi
wastakohta. Hän oli jo pienestä pitäin
opinhaluinen ja pieneenä poikafena olles-
saan kätti ja kärhensi hän niin kauwan
isäänsä, että hänen täytyi ostaa pojalle
lyijykynä. Mutta tuota rahallista tap-
piotaan ei Kirri tahtonut saada mieles-
tänsä menemään moneen wuoteen! Hän
paapotti ja nurisi myötänsä, kuinka se
raha meni aiwan hukkaan, jonka hän sil-

loisessa tuhmuudessaan tuhlassi lahjoitusten ostoon. Mutta Martti ei ollut tuosta milläänäkään, hän piti vaan saaliinsa, ja piirteli ja tähräsi vaan wäli-aikoina, ja niin hän omin nokkinsa teki itsestänsä kirjoitusmiehen. Ei hän isommassi ja vanhemmassi tultuansakaan heittänyt opin haluaan, vaan hän hankki itsellensä hyödyllisiä kirjoja, luki ja tutki niitä. Usein sai Martti kuulla opin halunsa wuoksi tuhlarin ja laiskan nimeä sekä vanhemmiltaan, että nuoremmilta weliiltänsä, jotka kumpikin vielä olivat poikasia, sillä heidän ja Martin wälillä olemat lapset olivat kuolleet; Esko oli toisen ja Hannu toisen nuoremman welsen nimi.

Kolkilla oli Mina niminen tytär, kauris ja siweä tyttö, jota khlän nuoriso piti isossa arwossa, siweytensä ja kainoutensa tähden. Hän oli wasta viimeisinä wuosina kehkeentynyt, ikääskun äkki-arwamatta, aikaiseksi ihmiseksi, sillä hän oli wasta kahdeksannellatoista ikäwuoollensa. Robin siweä elämä ja siellä olewa kirjasto olivat jo pienestä pitäen pitäneet puhtaana hänen sydämensä, ja vanhemmassi tultuansa rupefi kristillisiksi weline kaswatus kehittämään hänen tarkeja ja hymmärtäwäisiä sielun-lahjojansa. Hänellä oli puhdas, selkeä, luja ja kauris ääni ja hän oli oppinut paljon nuotien jälkeen laulamaan kansallisia lauluja; niitä lauloi Mina useinkin nuorison kanssa ollessa, heidän pyynnöstänsä ja heidän huwikkensa.

Kirvilän Martti käwi usein Kolkilassa, tyhdyttämässä lukuhalunsa, talossa löytywän kirjaston kirjoilla. Hän otti sieltä kirjoja kotiinsa luettawaksensa ja toisia

hän toi, kun toisia woi; tawasta hän perehtyi tai oikeemmin sanoen unohtui pyhinä, jälkeen puolen päivän koto illaksi Kolkilaan, lufemaan kirjoja, niinkuin näytti. Mutta aikaa woitain hawaittiin hänellä olewan muutamkin syhtä siellä wii-pymistensä, sillä Minan foreus, siweys ja kehittyneet sielun-lahjat alkoimat yhä tiheämmästi wetää tuota nuorta ja uljasta leskeä Kolkilaan. Ja kun Martti oli nuori, wasta parinkymmeneen wuoden wanha, tunnettu hywän-tapaiseksi ja henkisen kehityksensä puolesta paljon etewämmäsi muita, niin rupefi hän woitamaan Minassa myötätuntoisuutta. Tuota sydämen salaista lemme kieltä ei kauwan puhattukaan, ennetkun Martti kihlasi Minan.

Ennetkun käymme päätapauksia katselemaan tässä kertomuksessa, on selweyden wuoksi tarpeellinen mainita, ett'ei Kirri ollut mikään tuhma mies luontaisen järjensä puolesta, vaan että hän oli tuiki walistumaton, sillä hän ei ollut koskaan lufenut mitään maallista kirjallisuutta, eikä hengellistäkään sitte rippikoulun, ja sen takia oli hän jäänyt tuiki pimeäksi, niin ett'ei hän ollut oppinut kunnioittamaan ja arwossa pitämään muuta kuin rahaa ja rikkautta. Kumminkin oli hän ikääskun tietämättänsä oppinut viimeiseltä, Martin wuoksi, lufemaan kirjoitusta. Tuon pimeytensä ja walistumattomuutensa wuoksi oli Kirri perusajatukseton mies muiden kuin raha-asioiden suhteen, ja tawallisesti häilyi hän sinne tänne muissa asioissa, aina sen mukaan kuinka hän käytti toisen tai toisen ajatukset ja puheet oikeiksi jossakin asiassa.

Ensimmäinen luku.

Eräänä pyhä-iltana istui Kirri waimonsa, Katru, kanssa kahden kahastiaan omassa tuvasaan. He eivät puhuneet hyvään aikaan mitään, sillä kummallakin näytti olevan jotain miettimistä. Wihdoin katkasi Kirri äänettömyyden ja alkoi puhua.

„Saisipa Martinkin jo ruweta toisen kerran katselemaan itsellensä waimoa, sillä laillinen leski-aikansa on jo kaikki. Siinäkin jo alat käydä wanhaaksi, jonka wuoksi tarwitseisit saada hartaasti apua taloudellisisa toimisijasi. Mutta nyt meidän pitää katsoa Martin naimisen perään, ett'ei hän toisi taloon niin mitätöntä ihmistä kuin viime kerralla, köyhää ja kiwuloista. — No, pian tuo toki kuoli ja niin pääsimme hänestä — Jumala anna syntini anteeksi, paitsi pahat sanani. Hywäthän he oliwat keskenänsä, mutta ei talo sillä talona pyyh, jos siihen twasta tuodaan kiwuloisia kerjäläisiä elätettäväksi, ja sen tähden on meidän katsominen, ett'ei enään niin käy“, puhui Kirri emännällensä.

„Kyllähän siinä peräänkatsomisesi hywinkin auttaa, sillä olempa kuullut Martiin noudattelewan Kolkin tytärtä, ja se uutinen ei mahtane kowaa syhäntäsi ilauttaa“, sanoi Katru alakuloisen ja miettivän näköisenä, sillä hänellä oli jo tieto Martin ja Minan ystäwyhdestä, waikka sitä oli koettu tarwoin salassa pitää.

„Mitä Kolkin tytärtä?“ kysyi Kirri hätäisesti, sillä ei hän ollut todellakaan kuullut vielä koko asiasta mitään.

„Minä“, sanoi Katru kiwasti.

„Mutta Minahan sanotaan muuten kelpo ihmiseksi“, sanoi Kirri sen johdosta, kun hän oli kuullut Minasta puhuttawan paljon hywää.

„Mitä pirua?! Kelpo ihminen! Mitäs lintu; minä olen nyhyään kuullut oikeen

tarikkaan hänen elämäkertansa“, sanoi Katru, tuimistuen siitä, kun miehensä aweli Minan kelpo-ihmiseksi.

„Hywääkö wai pahaa olet hänestä kuullut?“ kysyi Kirri yhtäkaikijesti yhä edelleen.

„Kaikkia sinä kysyt! Milloin niistä semmoisista on hywää kuulunut? Pahaa, huonoa se on, jota minä hänestä olen kuullut“, sanoi Katru.

„Keneltä olet noita tietoja kuullut?“ kysyi Kirri jo hywin kiihkeästi, sillä waimonsa puheet alkoi herättää hänen huomiotaansa!

„Kiltulta, joka kaikki asiat ja tapahtumat kylässä tietää“, sanoi Katru luottawasti.

Ennenkun kertomuksessamme menemme etemmäksi, täytyy meidän pikimältään silmäätä, minäläinen tuo Kiltu oli, josta saatuwhin tietoihin Katru ja Kirrikin panuivat niin suuren luottamuksen.

Hän oli noin wiidentyhmmenen wuoden wanha, naimatoin nuori wanhapiika, laiha kuin kaakinpuu ja ruskea kuin naurispaistainen. Hän oli koko kylän joka ihmiselle ystävä ja — wiholdinen; ystävä edessä ja wiholdinen takaa, sillä jos waikka hän oli kenen edessä, kehui ja loikerteli hän häpeemättä kaikella tawalla häntä; silloin oli puhuteltu hänen mielestään niin kaunis, ett'ei mointa, niin wiifas, ett'ei wertaa, ja niin rikas, että kaikki sitä ihmetteluwät, waikka edessään olia olisikin ollut waan wanha, filmäpuoli, rupitauhin arpinen, tuhma ihminen kuin saapas; niin teki Kiltu kun hän waan toiwoi häneltä jotain saawansa. Mutta kun Kiltu pääsi johonkin toiseen ja toisenmieliseen paikkaan, haukkui ja parjasi hän wasta ylistetyt hywätkin ihmiset alimaiseen hiiwattiin. Jos joku halweksi hänen juo-

rujaan, eikä pitänyt niistä mitään, eikä palkinnut niitä millään, koki Lillu kostaa tuota halveksiansa kaikilla keinoilla, ja niinkuin tyykkäarme hiipi hän kaikkialla hänen ympärillensä, ja koki purra ja myrkyttää halveksiansa kunniaa. Hän ei ollut koskaan tehnyt työtä, sillä nuorempana oli hän kerjännyt ja vanhempana elätti hän pulskasti kurjan henkensä juoruamislallaan. Vanhempana katsoi hän edulliseksi nikkuttaa länkätä taloon tullessansa ja siellä ollessansa, mutta kun hän pääsi ett'eiwät ihmiset häntä nähneet, oli hän terve kuin ajatta! Semmoinen oli Lillu, jonka tulemme kertomuksen kestäessä vielä liemmin tuntemaan.

„Pahat tiedot ihmisestä eiwät ennusta koskaan hyvää; tihuko Martin sinne on osoittanut?“ sanoi Kirri, vaikuttetuna jo emäntänsä puheelta.

„Etkö tuo, ryötäle, itse liene liehakoitnut Martin peräänsä. Hän onkin semmoinen kietale, että joka paikassa ja edellä ja yllinä. Viime pyhä-iltanakin hän tuosja jokitörmällä laulaa hellitti niin, että koko kylä kajahteli; koko kylän nuorisjo ympärillensä kuulemasja, siis Marttikin! Hänellä onkin liian kaunis ääni, semmoiseksi ihmiseksi, jonka nuoriso näyttää häntä ikäänkuin jumaloitsewan. Kummako se sitten on, jos hän — sen tuhannen työtäle — on saanut poikamme wietellyksi pauloihinsa. Voi hiiwatti, kuinka minun käwi wihakseni, kun tiesin miten astat owat. Teki oikeen mieleni wetää wasten suutansa, ja jos sen tein, olisi kaiketi laannut towiksi aikaa loikumasta!“ puhui Katru, innostuneena, kun huomasi puheensa miehessään vaikuttaman.

„Mitä se oli, jota Mina lauloi?“ kysyi Kirri.

„Minäkö heitä hymmärsin, eli muistan. Oli tuosja semmoisia sanoja kuin: „Sa laulut metsän huo'unnot, Sen kansa kaikki kärsinyt, Käwit maalle astumaan, Kun et tule jo, kun et tule jo! Sa kuulesta vielä: joka kuuluu olewan räähkä kuin marakatti ja niin saattamatoin, että ky-

lässä kuuluu rhyssynsäkin paikkauttawan; muutoin on hän, niinkuin tiedät, köyhä kuin rotta, owatko ne kelpo-ihmisen omaisuuksia? Säh?“ puhkesi Katru puhumaan, ikäänkuin peläten, ett'ei hänen puheellansa ole ollut vielä tähän asti täyhttä vaikutusta.

„Ne owat kaikki pahoja tietoja, mitä olet Minasta saanut tietoofti. Laulut semmoiset, joita olet hänen kuullut laulawan, eiwät ole koskaan pätö ihmisen työtä. Se on ihmisrauktain siwistykseen merkkejä, josta he — Jumala paratkoon — niin paljon nyhkaikana puhumat. Köyhyytensä jo on yksin woiwallinen tekemään hänen kelpaamattomaksi miniaiksemme, waikk'ei hänellä muita pahoja tapoja olisikaan, jota kumminkin tekewät hänen huonoastin huonommaksi. Koska nyt olemme näin warajelta saaneet asiasta tiedon, niin meidän pitää heidän aikeensa tyyhäksi tehdä, ett'ei Martti saisi omalla pääpässillansa naida ja tuoda taloon niin kelmotointa minia, kun ensikerrallakin“, neuwotteli Kirri, täysin jo woitettuna.

„Se meidän pitää tehdä ja siinä ei saa olla haittana luwalliset eikä luwattomat keinot. Kyllä Lillu astat kuljettaa ja tiedot tuopi“, sanoi Katru, woittoriemulla.

„Kumma kun Martti aina waan pakkaupi noudattamaan omaa päätänsä naimisesjaan! No, ei tästä asiasta ole vielä hänelle puhuttukaan, waan näyttääpä taas siltä, kuin hän rupeaisi omaa mieltänsä astassa seuraamaan, niinkuin ensimmäisesjä naimisesjaanin, jonka seuraus oli, että hän toi taloon semmoisen kuluttawan ihmisen, jolle jo niin lyhyellä elämänsä ajalla piti useammat kerrat laittaa lääkitystä“, sanoi Kirri.

„Niin, älä muuta sano. Semmoisia ne owat ja semmoisesti se käypi, kun he saawat päänsä nauttia. Minä olen tehnyt kymmenen lasta, enkä minä ole kertaakaan vielä tarwinnut muita lääkityksiä, kuin jonkun ropeen terwawettä; enkä minä ole siinä pitkin winkunut, enkä wankunut. Kerrankin sain aiwan ihan yksinäni pie-

nohaisen, join terwoweteni, käärein lapsen riepuihin ja menin ihan paikalla taitinaa alustamaan; toisen kerran tein samoin ja menin paikalla heiniä purkamaan. Sieltä kun palasin, söin kylmää lihawelilin perää, enkä kaimannut koskaan sen parempia ruokia, enkä lääkitystä. Semmoista se on: minia wainaja sai yhden ainoan lapsen ja oli siihen jo henkensä heittää! Siinä piti jo olla senkin seitsemät tohtorit, lääkityhet ja nielemiset, ja yhtäkaikki hän maata riuwotti yhden seljän tiesä monta wiikkoa liikkumatta! Semmoisia he owat ja semmoisia he löytävät, kun itse saawat walita! Mitä semmoiset ymmärtävät? Ei mitään. Luulewat waan sillä talot tulewan rikkaitfi ja asutuksi, kun waan saawat mieluisensa, waikei hänellä muuta tekisi kuin wesi lintuja nalkaifi. Samanlainen nähty Martin uusi mielitettykin olesman, mutta ei se asia saa niin mennä. Meidän pitää etsiä Martille toinen parempi morsian ja suowuttaa hän siihen, että hän erkaneisi pois tuosta kelwottomasta ja köyhästä wotasta!" puhui ja esitteli Katrin innoissaan.

"No hiwatti! Niin, niin, se on awulinen keino se, mutta oletko miettinyt, kuka olisi sowlas poikamme tulewaksi waimoksi?" sanoi Kirri ihastuksissaan waimonsa esityksestä.

"Ei kukaan hänelle paremmin sori, kuin Susso, nisujen leipoja. Hän on nuori leski, kaunis kuin mansikka ja wahwaruuniinsa rakennukselta; hän ei ensi taksassa sairasteleisikaan. Päälle päätteeksi on hän rikas, sillä hän tienaa paljon nisujen leipomisella", esitteli Katru yhä.

"No, se sopii niinkuin naulattu. Sinä arwastit waalifi hywin toimittaa; minä en juinkaan olisi tuota huomannut. Esittelkäämme Susso Martille, ehkä hän takertuu siihen paulaan ja wieraupi pois tuosta kelwottomasta ja köyhästä Kolkintytystä, josta niin pahojakin kuuluu", tuumitteli Kirri.

Pari sanaa selwitteeksi, minkälainen ihminen tuo Susso oli, johon Martin

wanhemmat paniwat niin suuren toiwonsa.

Hän oli nuorehko leski ja awiolitostaan oli hänellä waan yksi poika. Hän oli iso, lihawa ihminen ja punanen kuin turkin pippuri. Hän oli siitä asti, kun hän oli lesteeksi jäänyt, ollut kauheassa miehen saamisen halussa ja touhussa. Eipä kylässä ollut sitä naimisen hommaa, jonka välissä ei Susso olisi ollut, sottelemassa ja häiritsemässä rakastuneiden wäliä, ja tunkemassa itseensä heidän wäliin. Ja tuota oman itsensä kaupittelemista teki hän itse omassa persoonassaan niin suurella toimelaisuudella, että ymmärtävät ihmiset katsoiwat sen häwyttömyydeksi. Waikei Susso oli niin toimelias oman asiansa auttamiseksi, eiwät naimamiehet kuitenkään katsoneet sowliaaksi yhdistää itseensä häneen, sillä heidän mielestään oli Susson käytöksessä jotain haisewaa ja vastenmielistä, ja finä samassaapa itse Sussokin tuntui heistä samanlaiselta. Joka tilaisuudessa kehui Susso rikkautsiaan ja lahjojaan, mutta oikeat ihmiset hawaitswat hänen walehtelewan ummet ja pimeät, sillä jos hän sai jonkun nisukappaleen myödyksi, niin sanoi hän pennit marwoiksi ja kymmenet sadoiksi. — Semmoinen oli Susso, ei parempi, eikä pahempi, mutta kääntykäämme itse asiaan.

Juuri kun Martin wanhemmat oliwat saaneet mieltensä toisillensa ilmoitetuksi ja keinonsa yhteen puhutuksi, tuli Martti huoneesen. Wanhukset waikeniwat Martin tultua ja loiwat woitollisia ja umpikutsumia silmäyksiä toisilleen.

"Mistä tulet?" kysyi äiti Martilta wimein, katkasten siten äänettömyyden.

"Käwinhän waan kylässä", sanoi kysytty.

"Kolkilla wissiin, wai?" ehätti isä kysymään.

"Käwinhän sielläkin", sanoi Martti rehellisesti.

"Mitä astaa sinulla siellä oli?" kysyi isä, nähtävästi kiwastuneena Martin suowasta tunnustuksesta, sillä se olisi

wanhukseille ollut paljon suotawampi, jos Martti olisi kieltänyt Kolkilla käyneensä, waikkapa olisi walehdellutkin.

„Eiwähän naapurien välillä asiat tule khyjymyksen“, janoi Martti.

„Miksi oli Kolkkin tyttärelle, Minalle“, janoi äiti, katsoen tuimasti Martin silmiin.

Martti lensi tulipunaisiksi tuon kuul-tuansa. Hän oli luullut sydämensä ratkaimman asian olevan vielä synkimmän salaisuuden peitossa ja nyt se oli jo tietona hänen wanhemmillaan! Hän tunsi wanhempansa mielipiteet tarkkaan, ett'ei fieltä ollut mitään hywää odotettavana.

Sentähden hän warustausi kowinta was-taan ottamaan, ja wähän toinnuttuaan hämmästyksestään, janoi hän rohkeasti:

„Näin Minankin Kolkilla käydesäni, ja se kannattikin“.

„Kuulitko nyt?“ janoi Katru, katsoen luottawasti miestänsä silmiin.

„Kuulin. Toi on mitä olet puhunut“, janoi Kirri. Sitten kääntyi hän Martin puoleen ja janoi: „Sinun pitää Kolkilla käymisesi heittää pois!“

„Ja minkätähden? jos saan luvan kysyä“, janoi Martti.

„Sentähden, ett'et saa pitää mieltä-kään naidaksesi Kolkkin tyttäätä“, janoi isä lujasti.

„Miks'ei?“ kysyi Martti, ikäänkuin ei hän olisi tietänyt syhtä wanhempiensa wastahakoisuuteen.

„Siks'ei, kun toisit taas taloon semmoisen kelwottoman, kiuuloisen ja köyhän ihmisen, kuin ensimmäinen waimosikin oli, jolla ei tee kukaan mitään“, janoi isä.

„Antakaa toki kuolleen maata rauhasa! Olihan ihminen siweä ja muutoin kelpo-ihminen, ja eihän se ollut hänen syynsä, jos ei hän ollut terwet, janoi Martti kauhistuen.

„Hän oli myös köyhä“, muistutti Kirri, ikäänkuin tuoden esiin parhaan todistuskappaleensa, joka walaisei Martin ymmärryksen, näkemään entisen waimonsa ja nykyisen morsiamensa kelwottomiksi ihmiksi.

„Wielä köyhempi on nykyinen kofelaansa. Kolkilla on niin paljon peneksiä kuin helluntain epistolasssa. Kun menee hänen huoneesensa, niin aiwanhan se silmämunalta paistaa. Mitä siitä tulee perintöä, ei mitään, hywä waan, ett'eivät kuole yhteen kokoon kuin rusakat. Paljon on tosin ollut itsellänikin lapsia, mutta Jumala toki korjasi enimmäen osan niistä jo pieninä pois tästä murheen laakjosta; jälellä ei ole enään kuin nuot kolme sikkua, joita ei — Jumalan kiitos — tarwitse toki tyhjin käsin laskea tähän waiwan siaan“, ehotti Katru sano-maan.

„Ei rikkaus ihmistä kaunista, waan hywät amut; kyllä Jumalalla on rikkautta kun meillä waan on rakkautta“, janoi Martti.

„Mitä hyviä awuja Kolkkin tyttärellä, Minalla on?“ kysyi Katru kiwaasti.

„Hän on hyvän kokoinen, hyvän näköinen, terwe, raitis, siweäkäytöksinen ihminen ja päälliseksi siwistyneempi kuin tawallisesti“, janoi Martti uhka-rohkeasti.

„Kuinka monta welliä luulet siwistyk-sellä höystäväsi?“ kysyi äiti!

„Te ette puhu, äiti, oikeen, ettekä ymmärrä kofa asiasta mitään; siweys mak-saa ihmisellä enemmän kuin raha-tuhanet“, janoi Martti kauhistuen.

„Kyllä kuulen, että olet uppiniiskainen, mutta minä sanon sinulle: jos sinä nait Kolkkin tyttären, niin minä teen sinun perinnöttömäksi“, uhkasi isä.

„Se on kyllä ikävä asia, isä kulta, mutta minun täytyy myös totuus tunnustaa: minä en saata erota Minasta, waikka menettäisin sentähden puolen maailmaa“, janoi Martti lujasti.

„Tuommoisesta ihmisestä!“ janoi äiti.

„Minkälaisesta ihmisestä?“ kysyi Martti.

„Semmoisesta, joka on köyhä kuin rotta ja vielä kaupan päälle — waras. Semmoista se on sinun kehattu siwistykseksi! Niin kaupan härshytit, keltwotoin, että saat kuulla suomea, häwyöin! Niin kaupan kun me elämme, et sitä saa —

älkäs ihminen! pahan-tapainen ja köyhä rotta", sanoi Katru tulistuen.

"Älkää hyvä äiti usko kaikkia mitä kuulette; eivät asiat niin ole", sanoi Martti ja lähti kauhistuen pois.

"Nyt saat hedelmät niittää siitä, kun toimitit ja ostit Martille lyijyhynän. Minun wahwa uskonni on se, että jos hän ei olisi sitä saanut, ei hän olisi noin uppiniiskainen, kuin hän nyt on, eikä rakentaisi tuommoisia naimiskauppoja, sillä ei hänellä olisi semmoisia houveja päässä, kuin hänellä nyt on. Ei hän enään muusta puhukaan, kuin siwistyksestä, ja ylöaudet hän tonkii noita kirjojansa, joita hän Koltilta käy lainaan noutamassa, ja toisia kirjoja hän wiepi, kun toisia noutaa. Niiden ääressä hän nuijottaa ja nokottaa, niin ett'ei kuule eikä näe mitään. Kaikki ne semmoiset lorukirjat saisi wiskata tuleen, sillä niissä ei ole yhtään Jumalan sanaa, ei yhtään. Tuo kaikki on aivan sen firotun lyijyhynän työtä ja mutkitta se on sanottu: ei Martti olisi mieltynyt Kolkin tyttäreen, jos ei hän olisi saanut lyijyhynää", sanoi Katru Mariin pois mentyä.

"Saattaa kyllä olla mahdollista, että asiat niin ovat, sillä Kolkin tytärkin on laillaan kouluutettu, jos kohtakin turhuuteen. Koltti on kaikki kalavansa opettanut kirjoittamaan, rätnäämään ja Jumalako sen tietää mitä loruja hän heille opettanee. Jos Martti ei olisi oppinut kirjoittamaan, rätnäämään ja noita loruja lukemaan, ei hän luultavasti olisi niistä omaisuusista muisjakaan ihmisiä pitannut mitään. Jos minä olisin tietänyt, että lyijyhynä siihen suuntaan wai-kuttaa, en itänä olisi sitä hänelle ostanut. Mutta täytyy olla wasta warowampi ja katso, ett'eivät Esko ja Hannu niitä saisi. He owatkin tottelewaisia lapsia ja tekewät niinkuin näkewät meidänkin tekewän", puheli Kirri, katuen lyijyhynän ostoaan!

"Et uskonut silloinkaan minua, waiikka minä olin lyijyhynän ostoa vastaan min-

kä woin, nyt on uskoni se, jo liian myöhäistä" sanoi Katru miehellensä.

"Pojalla oli semmoinen halu, että he woen perässäki ollessaan kirjoitteli rii-jun nokalla kaikki lumihangekin täyteen ja piirteli ihmisen ja eläinten kuvia. Sitten kun hän woi itse jonkun pennin rahaa saada, osti hän paperia, mutta hänellä ei ollut millä hän olisi piirustellut tuohon saatun paperiinsa. Silloin rupesti poika minua kättämään, että ostaisin hänelle lyijyhynän. Koltti kehoitti minua tyydyttämään pojan opinhalua ja minä tein tuon tuhman kauppiani. Mutta kun poika sai tuon lyijyhynän, silloinkos wasta työ tuli; niiden ääressä hän istui, piirteli ja rapasi, kun wähäkään oli joutoaikaa; pyhä-iltoinakaan ei hän joutanut ottamaan osaa toisien poikasten leikkeihin, itseksensä waan piirteli ja rapasi", selitteli Kirri, woitettuna alkansa puheelta ja omalta tunnoltansa.

"Siewästi asiat kutoutuivat yhteen! Koltti on wuittana poikamme turhaan ja turmiolliseen oppiin. Tuo turha oppi rakentaa tien, jota lähtee meiltä ja päättyy Kolkkilaan. Tuota tietä myöden on onnettomuus ja perikato tullut meille. Ei miehisen miehen pitäisi olla jokaisen naurettavana. — Mutta ethän sinä puhunutkaan Martille Susjosta mitään!" nuhteli Katru miestään.

"Olihan sopimatoin aika semmoiselle työlle. Silloin pitää olla paremmalla tuulella, että puhet paremmin wai-kutaisi. Tiedäthän poikamme olewan herkkä-luontoisen, hänen kanssaan pitää warowasti menetellä, onhan meillä aikaa", neuwotteli Kirri. Niin kului se ilta loppuun.

Heti aamulla tuli Lillu huoneesen. Hän oli hywin teko-arkana ja kofi nikkuttaa rämpätä!

"Hywää päiwää, isäntä ja emäntä kulta! Käwin tuolla Kolkkilassa, niin pistäysin täälläkin käymään", sanoi Lillu huoneesen tultuansa.

"Istu Lillu!" kehoitti Katru.

"Woi hywä juu! tuota emäntää. Miksi

te olette aina minulle niin hyvä ja soma? Minä en joutaisi istumaan, sillä minun pitäisi vielä käydä monessa paikassa", sanoi Lillu teeskennellen.

"Istuhan nyt toki, Lillu! eihän niin kiirettä liene. Sinä tulet juuri Kolkkilasta, josta meillä vasta oli tässä puhet; sinä ehkä tiedät sieltä yhtä ja toista uutta, joita me juuri parahiksi tarvitsemme", kehoitti häntä Katru toistamiseen.

"Te olette minulle aina paremmat kuin muut ihmiset!" sanoi Lillu ryiskellen ja hierustellen itseänsä istumaan.

"Mitä sinne Kolkkilaan sitten kuuluu?" kysyi Katru, iskien Lillulle salaa silmää.

"Eipä tuonne mitään erinomaista kuulu. Mina tuo tuli kylästä", sanoi Lillu, vastaten emännän silmän istuun.

"Mistä kylästä?" kysyi Katru hätäisesti.

"Torpasta", sanoi Lillu ryiskellen.

"Tiesitkö mitä hän siellä kävi?" kysyi taas Katru.

"Woi kuulkaasta hyvä isäntä ja emäntä — en minä sentään puhu, sanoitaisiin minun sitten juorunneen", sanoi Lillu, katkaisten puheensa.

"Puhu vaan, Lillu! ei se tästä sen etemmäksi mene, eikä sinun tarvitse isäntää ujustella", sanoi Katru.

"Allä suinfaan minua ujustele, Lillu, puhu vaan hylkyilemättä suusi puhtaaksi!" kehoitti isäntäkin.

"Torpan akka sanoi Minan käyneen häneltä paidan ompeluksia noutamassa", alkoi Lillu.

"Mitkohan ne omia ompeluksia?" kysyi Katru.

"Omiansa tietenkä", wakuutti Lillu.

"Miinkö hän on kelwotoin ja saattamoin, ett'ei itse saa paitaa päällensä ommelluksi?" kysyi Katru teko-kauhistuksella.

"Woi hyvä juu! Ettekö te, emäntä, ole sitä ennen tienneet; minähän tuolle olen lapasetkin läteen kutonut", sanoi Lillu ihmetyksen emännän tietämättömyyttä muka.

"Millä se, rotta, maksaa palkan käsitöistä, joita hän teettää?" kysyi Katru teko-tietämättömyydellä.

"Woi emäntä kulta! jofa warastaa niin julmasti kotoaan, millä hän muulla maksaisi palkan. Minulleki tarjosi hän hyviä käsitöitteni edestä, mutta mitä minä hänen hywillänfä teen; rahaa tuo sitten maksoi. Hän kokee olla aina niin hyvä minullekin, ikäänkuin en minä häntä tietäisi ja tuntisi. Wiimestin kun käwin siellä, keitti Mina silloinkin kahwia, ja mistä hänelle se wara olisi, jos ei hän warastaisi", sanoi Lillu suurella warmuudella.

"Kuulethan nyt omilla korwillasi, et-hän enään mahtane epäillä wähääkään", sanoi Katru Kirville.

"Enhän tuota ole paljon epäillyt ennenkään, mutta sen paremmin uskon sen asian nyt todeksi, kun olen sen saanut kuulla omilla korwillani wieraan suusta", sanoi Kirri, suuresti wakuutettuna asian totuudesta.

"Eikö emäntä osta nifuja?" sanoi Lillu, hywästi huovaten, kun hawaitfi puheensa tehneen isännässä toiwotun vaikutuksen.

"Eupä minä ole nifujen syöjä; kenen nifuja sinulla on?" sanoi Katru, iskien taaskin silmää Lillulle.

"Susson", wastasi Lillu ja jatkoi sitten: "Woi ette te usko, isäntä ja emäntä kulta! Sehän se wasta ihminen on se Susso. Se on niin hyvä tekemään kaikkea työtä ja tienaa nifujen leipomisella niin paljon se Susso. Nytkin markkinoilta kieppasi kolmesataa markkaa, niin kuin kaapista vaan se Susso. Sehän wasta naitawa olisi se Susso, olisipa maar; toistapa hän olisi Martillekin, kun tuo Kolkin Mina retus — olisipa maar", liwerteli Lillu.

"Sinun ei pidä puhua tästä asiasta mitään kenellekään, sillä sitä samaa olemme mekin isännän kanssa miettineet, että Susso meidän pitää saada miniaiksemme, maksoi mitä maksoi. Me emme huoli taloomme femmoista heittäötä, kuin Kolkin

tyttö luuttu on, ei waikka", janoi Katru Lillulle ulkofullatusti, waikka hän oli jo aifaa Lillun ja Susjon kanssa puhunut asiat yhteen.

Samasfa tuokiossa tuli huoneesen Maija niminen naapurin emäntä. Heti kun Lillu huomasi tuon emännän, lähti hän talosta pois. Tuo naapurin emäntä oli rehellinen ja juora ihminen, joka ei koskaan muuta puhunut kuin totuutta, ja hän oli tuttu sekä Kollfilasfa että Kirriläsfä. Hän ei koskaan suosinut juoruja ja lähimäisten panettelemista, sitä vähemmin itse juoruajia, ja sentähden Lillu poistui niin sukkelaan hänen nähtyhänsä.

"Hywää päivää!" janoi naapurin emäntä, huoneesen tultuansa.

"Päivää, päivää! naapurin emäntä, käyhää puulle!" vastasi Kirri.

"Kotoako tulette?" kysyi Katru wieraalta.

"Enpä aivan kotoa, käwin tultessjani Kollfilasfa ja torpalla", vastasi wieras.

"Mitäs nyt torpan akka tehä muokfasi?" kysyi taas Katru.

"Hän walmisti paidan ompelusta, joita näkhi olewan useampia miehenpuolen paitoja", vastasi Maija.

"Kenenkähän ompelustfa ne mahtoivat olla? sillä itsellänjä ei ole niitä waroja, että olisi useampia paitoja ommella", utasi wieläkin Katru, sillä hän luuli saawansa samankaltajfa tietoja Maijalta kuin Lillultakin, sentähden, että hän niin tahtoi.

"Torpan akka janoi niiden olewan Kollfilan emännän ompelustfa, ja Mina tuli niitä noutamaan", selitti Maija.

"Millä hän maksoi ompelupalkan?" kysyi Katru edelleen, wilkaisten samasfa Kirriä silmiin.

"Torpan akka janoi Kollfilan emännältä saaneensa joukollensa talwenpitkään niin paljon lehmän-antia, että wielä saa tuoda lisää ompelustfa, eikä hän sittenkään saa kaikkia maksetuksi", selitti Maija edelleen.

"Mitäs Kollfilan waimowäki teki?" kysyi Katru wähdän hämillään.

"Emäntä kutoi kangasta, nuorimmat työt toiset puolastivat, toiset karttasivat", janoi Maija.

"Mitäs Mina teki?"

"Mina kutoi myös omasfa kamarisfaan ihmehen siistiä puoliwillaista waatetta. Siihen tuli Lillukin ja loikui päätänfä kipeekfi. Hän puyysi Minan itsellänfä kahwia keittämään; Mina käwi äidiltänfä puyttämässä kahweja, joista sitten keitti ja antoi Lillulle. Kun Lillu sai kahwia, rupefi hänen kielenfä laulamaan, eikä pään kipu näyhtänyt häntä yhtään enään waiwaaman. Siinä oli sentin seitsemät loilotukfet ja toivotukfet, kauniikfi ja onnellisefki kehumiwet ja tuo loiruaminen oli niin inhottawaa, että Mina käski hänen viimein olemaan hiljaa. Hän halaili ja hyleili Minaa ja viimekfi hän puyysi Minalta lapasten kudinta, mutta hän ei antanut, janoi waan itsekin saawansa lapaset käteensä. — No se häntä nyt wärkki on tuo Lillu! Hän on semmoinen juorukello, että puhuu yhtä yhden ja toista toisen edesfä ja muuten semmoinen ilkiö, ett'en minä häntä jaksfa kärsiä, eikä häntä kärsi kukaan kelpo- ja rehellinen ihminen", puheli Maija, tietämättään kuinka luotettawa wälikappale Lillu oli Kirriläisille.

"Joko Lillu lähti pois teidän ai . . . tuota piti kysyäni: saiko Lillu lapasten kudinta?" kysyi Katru sitä tätä hämillänfä.

"Ei, niinkuin ma jo sanoin. Lillu lähti pois ja minä menin emännän kamarisiin, jossa towin puhelimme asioita keskenämme. Mina kuului kutoa hellittäwän kamarisfaan, että pirta pani yhtenä paukenna; hänestä te saatte oikeen kelpo miniän, koska olen kuullut wähdän astain olewan sinne päin kallellaan", puheli Maija wiattomasti.

"Jos te puhutte siitä asiasta sanankaan sinne päin, niin minä talutan teidät paikalla porrasten päähän", janoi Kirri tuismistuneena, kuultuansa Maijalta semmoista puhetta.

"Herranen aika! Miinö päin teidän mielenne asiasja owatkin? Ja minä olen

tietämättäni niin paljon asiasta puhunut. Mutta kuinka minä heistä, paremmin kuin muistakaan ihmisistä, saatan puhua muuta kuin minkä tiedän toden olewan, enkä minä osaa totuutta salata. En myöskin ole tullut kiittämään enkä laittamaan, en toimittamaan enkä konttia kantamaan, mutta tuosta harmistuneesta lauseestanne kuulin, ett'ei totuus olekaan teille mieluista. Mutta sen sanon vieläkin, ett'ei teillä ole parempaa eikä potvempaa minian alkua vielä koskaan tarjona ollut, eikä vastakaan tule, sillä Mina on sekä käsi- että ulko-työlle niin voima, ett'en ole vielä wervempaa koskaan ennen nähnyt. Hän on myöskin niin rakkas ja kerron luontoinen kaikkia ihmisiä, niin köyhä kuin rikkaitakin kohtaan, että oikeen lisääksi käypi. Se ei ole kumppania waila, joka hänen käsittää, ja jos saatte hänen miniäksenne, niin kiittäkää lyhyänne. Älkää nyt, naapurit, pahastuko, jos puheeni ei liene ollut mieliksenne, sillä minä olen sanonut waan totuuden", puhui Maija ja lähti pois.

"Siis Eilun puhut Minasta oli sulaa walhetta ja ilkeintä parjaamista", sanoi Kirri harmistuneena Maijan mentyä.

"Ei; eivät ne saattaneet olla walheita. Eilun puheet olivat aivan yhtäpitäviä naapurin Pirron ja Kirstin puhettain kanssa, ja moni muu on puhunut samaan suuntaan", puollusteli Katru mieltäpitäitään, peläten Kirrin kääntyvän vastakaisiksi hänen toimilleen, naapurin Maijan puhettain tähden.

"Mutta minä pidän naapurin Maijan rehellisempänä ihmisenä, kuin yhdenkään heistä", sanoi Kirri lujasti.

"Woi sinua! Etkö nyt huomaa, että naapurin Maija oli kolkkilasta laitettu astian alkain tänne, toimittamaan tuota ryökälettiä miniäksemme?" sanoi Katru, kylläkin joweliasasti tarkoituksilleen.

"Niinhän se, näen mä, onkin astian laita, en ollut tuota hymärtääkään; niinhän se onkin. Sinä aina hymärrät paremmin tuommoiset asiat kuin minä", sanoi Kirri, taas täydellisesti kääntyneenä.

"Sinä olet toki hymärtävä mies", sanoi Katru ja weti sywään henteänsä, ja hänen sydämensä sai täydellisen rauhan, warman woittonsa wooksi miehensä ylitse.

Toinen luku.

Koska kertomuksemme astuu esille kolme merkillistä henkilöä, niin on tarpeellinen heidän kanssaan tutustua jo ennalolta, että tapausten juoksuksa heidät paremmin käsittäisimme.

Aiwan Kirrilän ikimäinen naapuri oli Rehkonen, jonka isäntää kutsumme Rehkoseksi. Hän, waimonsa Pirko ja heidän tyttärensä Kirsti, owat kysymyksessä olleet henkilöt. Itse Rehkonen oli hyväluontoinen, hajamielinen mies, joka ei olisi tahtonut kenenkään mieltä pahoittaa ja sentähden hän koki elää, olla ja tehdä jokaiselle mieliksi. Mutta jota enemmän

hän koki tuolla monimielisyydellä woittaa ihmisten kunnioitusta ja suosiota, sitä enemmän sai hän wihollisia ja hlöntatsojia, sillä wiimein suuttuivat häneen kaikki. Hän oli kirjoittawa mies, mutta kun hän oli haja- ja löyhämielinen, sotkei ja porkkasi hän ihmisten astat aiwan nurin, ett'ei niistä kukaan enään ollut selwää saada. Tuo kirjoituksen laita oli hänessä herättännyt suuren oman rakkauten ja hän pakkasi polkuhinnasta käiksi kaikkiin kirjallisiin toimiin, ja tavallisesti sanoi hän: "kyllä minä tiedän" ja "minä olen jemmaoinen mies, että . . ."

Hänen waimonsa ja tyttärensä olivat täysi järkisiä ihmisiä, mutta niin tielle-tulemattomina väähkiä, ett'ei heille wertaa tietty. Tytär oli perinyt äitinsä myrkyllisen luonnon ja saanut yhtä huonon kasvatuksen kuin hänkin. Tytär oli naimisissa ja asui miehenä kanssa vanhempiensa kodissa; hän piti salakauppaa ja osti vähittäin jywäi keneltä waan sai, waikka wäliin tiedettiin tuotujen jywien oleman warastetuita.

Waikka isä, äiti ja tytär olivat niin eriluontoiset, oli heillä kaikilla kummin-kin semmoinen ominaisuus, että he hirmuisti kadehtiwat muita ihmisiä, ja sentähden selkauwivat he niinkuin rapakko rat- taasen ihmisten joka asiaan, mikä waan oli heidän ulottuwissaan, ja niissä ajoi- wat he asiaansa niin kawalasti ja piru- listesti, kun waan woivat, sillä heillä ei ollut omaatuntoa ollenkaan.

Rehkos-riepu oli waimonsa ja tyttä- rensä käsissä tahdottomana wälitappaleena, sillä talossa wallitsi täydellinen alkawalta, sanan oikeassa merkityksessä, ja Rehkosen oli täydellisesti heidän tahtonsa alle an- taaminen, jos hänen oli mielenä korwuk- siansa eheöinä säilyttää.

Kirriläsä ei ollut nyt muusta puheta- laan kuin Martin naimisesta, eikä muuta tekemistä, kuin estää Martin naimasta Ainaa ja toimittaa hänelle Susjoa.

Juuri kun Kirrillä ja Katrulla oli taas parhaana työnä Ainan haukkuminen ja parjaaminen, töytää Rehkosen tytär, Kirsti, huoneesen, tohisten, hajalla hiuk- sin ja hengästyksissään.

„Hywänen aika! Oletteko kuulleet mitä Kollkilasja on tapahtunut?“ kysyi hän hätäyksissään heti huoneesen tul- tuansa.

„Enne. Mitä?“ kysyi Katru.

„Wai ette ole kuulleet! Kollkilta on warastettu“, selitti Kirsti.

„Mitä Zumalan tähden sieltä on wa- rastettu?“ hätäili Katru, unhottaen het- keksi wihanja.

„Jywäi“, selitti Kirsti.

„Mistä sen tiedät?“

„Kollki tuli juuri syhnäämästä ja jäi meille“, sanoi Kirsti.

„Missä warastetut jywät owat tawa- tut, koska niitä on jo tiedetty syhnätä- kin?“ kysyi Kirri.

„Niin jywät olleet? — hyh — hyh hyh — niin, ne owat olleet tuolla, tuolla — tuolla — — ne owat tuotu tuonne — tuonne — kauppa miehelle ja myöty sinne“, soperteli Kirsti hätäyk- sissään ja ryiskellen teko-hskää, kun ei ollut keksiä uutta walhetta, peittääksensä menneitä ja tulewia walheitanja.

„Kuka jywät on kauppa miehelle tuo- nut?“ kysyi Kirri.

„Torpan ukko, joka aina on semmoi- sien asiamiehenä“, sanoi Kirsti.

„Ja waras sitten?“ utasi Kirri yhä edelleen.

„Arwaattehan sen jo edeltäkin päin, ett'ei waras ole muualta kuin kotoa“, sanoi Kirsti.

„Kotoa! ja kuka sieltä?“

„Wieläkö tuota nyt kysytte? Kuka se muu on ollut kuin Aina. Hänhan jywät oli tuonut torpan ukolle. Wai ette te vielä tiedä, että hän warastaa kotoaan niin hirmuisesti. Mutta käwipä kettu kerran käpyyn, oikeen isoon käpyyn, julki Zumalan ja ihmisten“, liehasti ja walehteli Kirsti.

„Semmoista se on! hym!“ kummaili Kirri.

„Wieläkö nyt epäilet?“ kysyi Katru tohtunuisena Kirriltä.

„En ensinkään. Niinkuin olen sano- nut ja päättänyt, niin sen astan käy- mänkin pitää — vielä hymän päälle warastin, hyi; hän ei sori seinillekään, saatikka sitten meille, sanoi Kirri wakuu- tettuna.

„Rupea sinä, Kirsti, toimittamaan Susjoa meille miniäksi! Hänen me mie- llemme ottaisimme“, sanoi Katru Kir- sille, samassa istien hänelle filmää.

Kirsti parja ei hymärtänytkään tuota kuwallista ja kawalaa emännän kuwa- tieltä, jonka tarkoituksena oli isännälle

ilmoittaa, ett'ei Susso vielä muka tiedä koto asiasta mitään, ja tuon huumertämättömyytensä vuoksi rupefi hän koto kirkkula homettamaan, että oli siihen lähtyttyä.

„Voi kuulkaa hyvä emäntä! Susso on parina iltana käynyt meillä ja hän on pyytännyt minun sitä samaa teillä toimittamaan — wooo! — se on kauw . . .“

„Eihän kai Susso ole sinua pyytännyt toimittamaan?“ sanoi Katru, katkaisten Kirstin puheen, saadaksensa siten hänen huomaamaan ja laffaamaan tuosta hänelle tällä kerralla vastahakoisesta puheesta.

„Dnpa niinkin Susso minua pyytännyt toimittamaan ja hän on kauwan minulle sitä puhunut, aina siitä asti jo hienosti, kun Martti leskeksi jäi ja sitten aina kiihkeämmin kun rupefi huhuja kuulumaan Martin suostosta Uinaa kohtaan, tuota warasta — pää-rosmoa kohtaan — mutta ei pidä tästä kenellekään puhua. Jumalista! Mitähän Susso sanoo, kun hän saa tästä tiedon, ja tänä päivänä hän sen saakin. No, hän onkin toista, kuin tuo Kolkin heittiö; niin minun käppi vihakseni koto otus, että kirppuna puristin hammasteni raossa hänen — ei pidä kenellekään pu . . .“

Katru käveli hänen tykönsä ja nykäsi häntä hiljaa, jonkatähden Kirsti pysäytti innokkaan puheensa. Sitten hän kiihkeästi Kirstille hiljaa: „mitki sinä isännän kuullen semmoisia puhut, että Susso on pyytännyt toimittamaan!“

„Ettäkö Susso on sinun pyytännyt toimittamaan?“ kysyi Kirri samassa Kirstiltä.

„Ei wainenkaan, minä ilman — aikojoaan waan sanoin, kun ma tiesin asian menestymän — ilman aikojoaan minä niin sanoin; ei Susso ole minua pyytännyt toimittamaan“, weti Kirsti hädisjään sanojansa takaisin.

„Toimita nyt niin, että Susso tulee tänä iltana tänne!“ sanoi Katru ylevästi Kirstille.

„Sen teen mielelläni“, sanoi Kirsti ja lähti hallittamaan pois.

„Hän on suora ja toimellinen ihminen tuo Kirsti“, sanoi Katru Kirstin pois mentyä.

„No, tuntuistipa hän muutoin siltä, mutta mitkikä hän puhuu niin monella lailla?“ sanoi Kirri, hartiten Kirstin viimeistä puhetta.

„Hän suopi paljon hyvää meille ja siinä innoissaan puhuu hän wälkin kiihkeästi, ei se ole mitään muuta“, sanoi Katru.

„Niin tuo taitaa olla“, sanoi Kirri huolettomasti.

Samassa tuli naapurin Maija huoneeseen.

„Mitä kuuluu?“, kysyi Katru.

„Eipä tuota mitään erinomaista kuulua, mitä tänne kuulunee?“ sanoi tullut.

„Kuuluu tänne: Kolkkilasta on warastettu“, sanoi Kirri, päästäksensä kiihkeästi tuohon mieluiseseen uutiseensa.

„Niin on“, sanoi Maija.

„Hywiä“.

„Niin“.

„Kolkki on käynyt syynäämässä“.

„Niin“.

„Hän on löytännyt warastetut jiwänsä“.

„Niin“.

„Kauppamieheltä“.

„Ei kun Kirstin aitasta“, tokaisi Maija vastaan, kun kuuli asian rupeawan menemään wäärälle tolalle.

„Se on walhe, kauppamieheltä“, intti Kirri.

„Se ei ole walhe, se on tosi, että jiwät löydettiin Kirstin aitasta“, intti Maija vastaan.

„Nyt se teiltä ylistetty Kolkin Uina on viimeinkin joutunut kiihkeisiin!“ sanoi Kirri, uskoen ainakin, että Uina oli warastanut.

„No, mitenkä?“ kysyi Maija säikähettäen.

„Ettepä te kaikkea asioita tiedäkään tahi ette ole tietäwinänne. Uina on niiden jiwien waras, jotka Kolkki on käynyt noutamassa pois kauppamieheltä; siinä yski teidän kehuttunne pimeyden töitä“.

fanoi Katru, hänkin tobesta uskoen Kirstin walheellisen puheen.

„Herra Jumala, mitä puhutte!“ huudahti Maija säikähtyneenä. „Hyvien warashan on Kolffin renki, mistä te semmoisia tietoja olette saaneet?“ kysyi hän sitten.

„Kirsti lähti vasta täältä; hän puhui tarkalleen koko asian“, selitti Kirri.

„Woi hyvä Jumala, sitä Kirstiä! Kuinka tunnotoin hän lienee, kun vasten parempaa tietoaansa semmoista puhuu! Kyllä kaiketi sekini on Kirstiltä toisiin, että jyvät ovat löydetty kauppa-mieheltä?“ puheli Maija kauhistuksissaan.

„Niin onkin“, wakuutti Kirri.

„Arwasinhan minä sen, mutta asian laita on totuudessa tämä: kauppiamies ei osta koskaan epäluulon alaisilta jyviä. Nytkin kun torpan ukko toi kaupaksi hänelle jyviä ja kun kauppiamies hawaitsi ne riihikuiviiksi, laittoi hän sanan Kolktilaan, jossa parast’ aikaa puidaan talwiriisiä. Sitä tietä sai Kolkki tiedon ja tuli syynnäämään. Kun kauppiamies kieltäisi niitä ostamasta, wei ukko ne Kirstille, jossa ne kyllä kelpasivat. Kauppiamiehen avulla osasi Kolkki suoraan Kirstille, jonka monen turhan peittelemisen, walheen ja mutkan perästä tähtyi tunnustaa ottaneensa jyvät torpan ukolta ja mitata joka kappi Kolkille takaisin, joita oli ummelleen tynnöri kahdeksantoista kappaa rukiita“, selitteli Maija.

„Niin, mutta eihän tuo teidän puheenne puhdistanut yhtään Linnaa warkaudesta“, fanoi Katru toiwomasti.

„Se puhdistuu itsestänsä, kun ma vielä lisää. — Kolkki meni oitis torpan ukon kimppuun ja ukko raiskan tähtyi tunnustaa ottaneensa Kolffin rengiltä jyvät myötäväkseen. Kolkki taas renkiensä kimppuun, joista erään — asian näin selwän ollen — tähtyi tunnustaa, että hän on jyvät wähitellen koonnut olkilatsoon ja sitten sieltä toimittanut ne torpan ukon myhtäwäiksi. Kolkki olisi heti eroittanut rengin pois palveluksesta, mutta kun hän itki ja rukoili ja lupasi

parantaa tapansa, niin Kolkki tahtoi häntä vielä koetella ja antoi hänen vielä jäädä paikoilleensa. — Niin asiat totuudessa owat“, wakuutti Maija.

„Puhutepa niin suurella warmuudella, kuin olisitte itse olleet paikalla“, fanoi Kirri.

„Itse en ole yhdesäkään noisja rettelöisjä ollut saapuilla, mutta mieheni, Matti, oli Kolkilla wieraana miehenä joka tempussa; häneltä olen tiedot saanut ja minun Mattini ei walhetele koskaan“, fanoi Maija suurella warmuudella.

„Mutta Kirsti puhui asian kaikenni toisiin“, fanoi Kirri epäilewästi.

„Miinhän hän on tehnyt, kuulinhan sen jo! kumma kun hänen piti jo hypätä tänne walehtelemään ja kääntelemään ja wääntelemään asiat aiwan nurin päin! Ja mikä vielä kummempi: omat rikoksensa työntämään muiden ihmisten niskoilte! Jos ei tuommoisia warasten pesiä olisi, kun Kirsti juuri on, niin ei olisi puoliskaan selkkauksia ihmisten kesken kylässä. Hän on semmoinen heittäjä, että ottaa tietensä vastaan palkollisilta ja — mikä vielä surkeampi — lappiltilakin warastetua kalua, ja niin hän koulaa warkaita kylään! Woi surkeaa! No, hän onkin kaitkissa asioisja kumma hattawa ja riitojen laittaja; hän ei ole niissä toimisjaan yhtään huonompi Villua“, puheli Maija ja lähti harmeisjaan pois.

„Mitäs nyt sanot?“ kysyi Kirri Katrulta, Maijan pois mentyä.

„Sitä nyt sanon kuin ennenkin, että Maija on kolkkilaisten asiamies ja häntä ei täällä tarwittaisi ensinkään“, fanoi Katru puoli-wihasja.

„Mutta Matti ja Maija owat kylän rehelliisimpiä ihmisiä“, fanoi Kirri.

„Usko sinä heitä. Ei maar Kolkki osaa peitellä kakarainja witoja ja rikoksja, ja sen wuoksi on hän hanffinut itsellenjä noin luotettawat asiamiehet, että asia näyttäisi paremmin uskottawammalta“, foki Katru selittäjä.

„Minakin heidät pidän uskottawampina

ja rehellisempinä ihmisinä kuin Eilun ja Kirstin“, intteli Kirri yhä edelleen.

„Sinä olet oikeen kummallinen ihminen! Jos kuka mitä puhuu, uskot sinä heti heitä ja käännyt sinne päin! Luulempa, että sinä itse kohta rupeat Kolkin tytärtä toimittamaan miniäsemme, sillä sinä et näy uskovan vähääkään mitä minä ja muut olemme hänestä kuulleet. Mutta Kolkin astiamiehet — kas! heitä sinä kyllä uskot ja kuuntelet! Miehininen mies! Sussofin on kohta täällä, eikä Martille ole puhuttu sanaakaan koko Sussosta. — Martti tänne ja sukkela! Kyllä minä teidät, wetelykset, opetan tässä nuijottamaan ja kaikkia juoruja uskomaan. — Martti tänne ja sukkela!“ sanoi Katru wihoisnaan, kun pelkäsi, ett'ei tässä muu auta.

„Totakinhan tuota tulee uskomaan ja sanomaan tässä alinomaisessa juorujen lieksissä; kun nuot tiedot ovat niin wastakkaiset ja toistinstansa niin suuresti eriaiwaiset, niin ei tahdo tietää mitä uskoa, mitä ei. Mutta siltä minusta taas tuntuu, kun sinä olisit oikeassa ja minä wäärässä. Käske Martti tänne, että saamme hänen kanssaan tuumitella“, sanoi Kirri, taasenki kääntyneenä toisaalle!

Katru lähti ulos.

Kirri parha oli kowan waikeassa asemassa, noiden alinomaisten juorujen helletten keskellä. Difeen hän hikoili Katruun ulos mentyä. Hän wäänteli käsiään ja mumiisi itseksensä.

„Mitähän tästä asiasta wiimein tuleekaan? Huh, huh! oikeenpa päätäni pyöräyttää. Mikä näistä kaikista on totta, mikä walhetta? — ei, ei, mutta se köyhyyys — ja jos hän on semmoinen kuin sanotaan — ei, ei, se ei sowi, ei ensinkään.

Samassa tulivat Katru ja Kirsti huoneeseen.

„Käwiko naapurin Maija täällä?“ kysyi Kirsti heti tultuaan.

„Käwipä kyllä ja sanoi Kolkielta warastetut jywät löydetyn sinun aitastasi, waikka sanoit ne kauppanieheltä löydetyn! Semmoinenko ihminen sinäkin olet, että

wasten parempaa tietoasi puhut sillä lailla ja koet omia astoitasi työntää muiden niskoille? Ja eiwähän jywät kuulu olleen Minan warastamia, niinkuin sinä sanoit!“ sanoi Kirri Kirstille nuhtelewajesti.

„Woi pirun wäki — wai niin! Kolkilan emännältä itseltään minä ostin ne jywät, jotka Kolkki minulta käwi pois riisitämässä, ja sinne nekin meniwät — wai niin! En olisi tahtonut Kolkin emännän kunniaa loukata ja silti wähän walehtelin. — Miin, miin — asia on tosi, niinkuin nyt sanoin ja, ja Mina on ne jywät warastanut, jotka Kolkki käwi kauppanieheltä pois noutamassa“, sanoi ja puhui Kirsti tohisten ja hätäillen.

„Jummrätkkö nyt asian oikean laidan?“ kysyi Katru Kirriltä, katsoen häntä silmiin moittoriemulla.

„Sydäntäni helpottaa ja kaikki epäluulo rupeaa wähitellen haihtumaan. Kolkkilaiset ovat siis kaikki epärehellisiä ihmisiä!“ sanoi Kirri, sillä Kirstin puhe oli niin todenmukaista, että se taas täydellisesti wakuutti hänen uskonsa.

„Mitenkähän toki nuot Kolkin penikatkin oliswat oppineet warastamaan, niinkuin Minakin, jos ei emänsä edellä olisi heitä opettanut? — Wai niin, wai piti naapurin Maijan jo osata walehtelemaan — ei maar se, piru, osaa! Kolkin lähettiläshän hän on, aiwan Kolkin, sen minä warmaan tiedän. Mutta kun minä hänen tapaan, kyllä minä hänen, sen wietävän, opetan ja kunnioitan — no ei — älkää puhuko tästä asiasta kauppaniehelle mitään, ett'ei hän tulisi joutawan tähden juoruihin sekoitetuksi“, pyyteli Kirsti wiimeiseltä, sillä hän pelkäsi sen kautta hiruunujen walheensa tulewan ilmi.

„Jhä selwemmästi rupean huomamaan, että te olette oikeassa ja minä wäärässä. Kiitos, Kirsti, puheestasi!“ sanoi Kirri.

„Ei sinä kiittämistä; ainahan oikea asia puolensa pitää“, sanoi Kirsti ja lähti pois. — Samasta awauksesta tuli Martti sijalle.

„Mitä isä miuna käski?“ kysyi Martti.

„Sinun pitää, Martti, paikalla noutaa kirkkasi pois Kolkkin tyttäreitä, Minalta, ja ottaa heti erosi semmoisesta ihmisestä; me emme voi semmoista ihmistä kärsiä. Me olemme äitisi kanssa katsoneet sinun parastasi ja tuumineet sinulle sopivamman morsiamen, joka on kohta täällä ja jonka kanssa saat itsesi asiasta tuunitella, ja niin paikalla kirkkasi; sitten ensi-pyhänä kuulutuksille, harmiksi Minalle, Kolkkin koko perheelle ja — pirulle“, pu- heli Kirri Martille.

„Puhutpa nyt niinkuin kelpomies“, sanoi Katru Kirrille, kun huomasi saaneensa hänen täydellisesti voitettuksi.

„Mitä te, isä, nyt puhuitte? En ymmärtänyt sitä ensinkään“, sanoi Martti hajamielisesti.

„Sanoin sitä, että saat ottaa toisen morsiamen, jonka jo olemme sinulle walinneet, ja erota entisestä. Se on tehtäväsi, sanon minä“, sanoi Kirri tui- masti.

„Kenen?“ kysyi Martti.

„Susson, nisujen leipojan.“

„Kyllä se on paras, isä ja äiti, kun ette rupeakaan mihinkään keinoihin siinä astassa“, sanoi Martti wälittelewästi.

„Susso on kohta täällä ja saatpa luvan sopia hänen kansansa“, sanoi Kirri lujasti.

„Waiikka tulisi kymmenen Sussoa ja nisujen leipojaa, se on yhden tekewä, sillä minä en kumminkaan muuta päätöstäni, waiikka vielä maailman päälleni raukeaisi. Miksiä te saatte semmoisia kiusauksia itsellenne, minulle ja meille?“ sanoi Martti.

„Martti, Martti! Malta mieleesi ja ajattele perään mitä teet!“ sanoi Kirri leppyysemmästi. „Etkö tiedä olewasi minun poikani, ja siinä suhteessa on minun wallasfani tehdä suuria muutoksia tulewaisuudellesi. Ajattele toki perään mitä teet, ennenkun rupeat tekemään niin itse-pintaisia päätöksiä. Entisestäään tiedät päätökseni Kolkkin tyttären suhteen, nimit- täin: jos hänen nait, niin et saa tinasta neu- laa minulta perintöä, waan saat pai-

kalla marsfia matkoihisi tästä, yhtä tyh- jänä kuin olet tullutkin — hymmäätkös? Mutta jos tyydyt tuumiimme ja otat Susson waimokseksi, niin saat paikalla, kun se on tapahtunut, kolmetuhatta mar- kkaa käsirahoiksi, joita saatte sitten yh- tenä wilsellä kuin parhain taidatte ja hyödyttää itseänne; yhtäkaikki saatte ta- lossa asua niinkuin parhain taidatte. Ajattelepas nyt tarkein: toinen epärehel- linen, kelmotoin, köyhä rotta, jonka kanssa tulet itsesi yhtä köyhäksi; toinen komea, hywämaineinen, warakas, nuori ihminen, joka vielä minultakin tuopi sinulle kol- metuhatta markkaa — walitse! mutta walitse hymmääksellä!“ houkutteli Kirri.

„Minä olen jo walinut ja siihen ei toki pitkiä aikoja tarwita. Waiikka vielä mitään juonia minun eteeni laittaisitte ja pauloja tielleni wiritäisitte, en sitten- kään muuta päätöstäni. Ja waiikka ajai- sitte minun paikalla pois kotoa, yhtä tyh- jänä kuin olen tullutkin tähän maailmaan, niin en minä saata enkä woi muuttaa päätöstäni, enkä toisin tehdä. Tässä minä, isä, olen, tehkää minun kansani mitä tah- dotte“, sanoi Martti lujasti.

Samasassa tuli Susso. Hän oli hywin teko-arkana ja tefohäpeisjään. Hän kat- sella wilkuili ympäri huonetta, pitäen suutaan niin imelän ja hymyn näköisenä kuin suinkin mahdollista oli ja käytti it- sensä hywin kainon ja stewan tapaisesti.

„Hywää iltaa (nyt oli ilta)! Olin tuolla kylissä astoitani ajelemassa, niin pistäyhin teilläkin käymään — vhy, vhy!“ sanoi Susso, ryisellen.

„Käy istumaan, Susso! Mitä sitä nyt kuuluu?“ sanoi Katru hywin imelästi Sussole.

„Eipä mitään erinomaisia, mitä waan tänne kuulune?“ sanoi Susso teeskennellen.

„Kuuluupa tuota tänne jos mitä. Tuo Kolkkin rottahan tuo palkauupi wäkirynnä- köllä taloomme, mutta se ei saa niin ta- pahtua. Olemme sinun kutsuttaneet tänne — olisihan tässä taloa — niin, kutsut- taneet sinun tänne, murhettamme liewit-

tämään. Olemme, isännän kanssa, täällä tuumitelleet, että — jos sinä siihen suostut — otamme sinun miniäksenne; mitä sinä siihen vastaat?" tuumitteli Katru Susjolle.

"Mitäs minusta on tällöisihin päi-koihin; kyllä kaiketi Martti löytää parempiafin, ei hän toki katsokaan tällöisten päälle", sanoi Susso laupiaalla, teeskennellyllä äänellä ja katsellen ehtimiseen Martin puoleen.

Jouduttuansa semmoiseen pinteeseen, katsoi Martti parhaaksi lähteä pois koko huoneesta.

"Se sopii", sanoi Kirri.

"Kyllä me tiedämme sinun kelpaavan taloomme, ja oletkin toista kuin tuo Kolkin rotta. Sinä joka olet vielä niin nuori ja komea ihminen ja semmoinen saamamies sitten. Sinulla ei ollut kuin yksi lapsi ensimmäisessä naimisissäsiään, mutta tuo Kolkin tyttö on vielä niin sikiävää sukuakin kuin rusakat; hän saattaisi pian munia huoneemme täyteen; Kolkillakin on itsellään koko tuskina karkoita, kaikki elosja", puhui Katru innoistukseensa.

"Mitäs Martti itse sanoo asiasta?" kysyi Susso.

"Martti? Mikä itse hän on siihen asiaan? Saapa hän luovan tyytyä siihen, minkä me päätämme. Me emme ole vielä ennättäneet paljon puhua Martille tästä asiasta, eikä ole ollut tarviskaan; pää-asia on waan se: suostutko sinä tähän meidän tuumaamme wai etkö?" toimittelee Katru.

"Jos waan minä teille kelpaan, niin kyllä kaiketi minä — woi hyvänen aika minua — kyllä kaiketi minä — — suostun", sanoi Susso hyvin muka häpeillen.

"Seti kun asia tapahtuu, annan minä teille kolmetuhatta markkaa käsitrahokiksi ja yhtäkaikki saatte kuolemamme jälkeen peräni niinkuin toisetkin pojat. Wapaasti saatte asua ja olla talossa, niinkuin waan haluttua; sinä saat leipoa nifuja ja panna

saaltisi omaan kuffaroosi — eikä kelpaa?" ehdotteli Kirri pontewasti.

"Woi hyvänen aika tuota isäntää! Millä me — tuota, millä minä olen ansainnut semmoisen hywyhennen? En minä tarwitseisi semmoista lahjoja; onpa noita rahoja tullut, nytkin wiime markkinoilla kieppasin wiisifataa markkaa", sanoi Susso kerskaten.

"Kyllä sanoi kolmesataa", sanoi Kirri muistuttaen.

"Niin, Killo! yhy! Enpä minä wiitti kaikille niin tarkoin saaltitani sanoa", sanoi Susso hämyillen.

"Asia siis on päätetty ja sanasani pysyn", sanoi Kirri warmuudella.

"Kyllä kaiketi asia saa olla minun puolestani päätetty", sanoi Susso ja huokasi raskaasti, niinkuin ainakin se, jonka sydäimestä kauwan rasittawa murhe on pudonnut.

"Tästä ei pidä kenellekään puhua ja ensi pyhäni kuulutuksille, että põlähää", sanoi Katru woittoriemussa.

"Kyllä kaiketi asia minun puolestani jalsassa pysyy, waan se minua wainoa, kun en ole Martin omasta suusta kuulut, mitä hän asiasta arwelee — no ei kai Linakaan häawi ole?" sanoi Susso hajamielisesti.

"Me tiedämme kaikki", sanoi Kirri.

"Wai tiedätte te toki! Semmoinenhan hän raukka kuuluu olewan, waikk'en minä tahdo kenenkään kunniaa kalwata, enkä ketään panetella — kun olisi Martti täällä!" sanoi Susso, sillä asia ei ollut vielä hänen mielestänjä warma kun Martti ei ollut wirkannut hänelle mitään koko asiasta, ja siitä tuo hajamielisyys.

"Pian kaiketi Martti tänne saadaan", sanoi Katru ja käski Martin toijesta huoneesta saapuwille.

"Me olemme äitisi kanssa puhuneet sinun ja Susson asian aiwan walmiiksi; mitä sinä siihen sanot?" kysyi Kirri Martilta, hänen huoneeseen tultua.

"Minkä asian?" kysyi Martti, olewiinaan tietämätöin koko asiasta.

"Naimiskaupan sinun ja Susson wä-

lillä; mitä sinä siihen sanoit, vastaa! selitteli Kirri.

„Ennätkäähän tuosta vastakin puhua“, sanoi Martti häveten.

„Se asia ei saakaan jäädä vastaisiin aivoihin, se pitää päättää paikalla ja ensi pyhästä kuulutuksille“, sanoi Kirri kiivaasti ja päättäväisesti.

„Antakaa Martin itsensä sanoa ajatuksensa“, sanoi Susso ja katsoi imelällä hymyllä Marttia silmiin.

„Poika! Muista mitä olen sanonut“, sanoi Kirri hyvin käskävästi ja muistut-tavaisesti.

„Pitäneekö tuohon suostua“, sanoi Martti, mutta tuon hän sanoi paremmin häpeästä Sussoa kohtaan, kuin todellises-tä aivomuksesta yhtyä Susson kanssa, sillä hän oli hyvä-luontoinen mies, eikä olisi tahtonut Sussoakaan julki-vesti loukata totuuden tunnustamisensa. Vieläpä siinä oli sekini syy, että hän tah-toi päästä milä pikemmin pois tuosta tukalasta tilastaan.

Jos oikeen katsomme tuon Martin vastauksen läpitse, niin heti huomaamme, ett'ei se ollut myöntävä eikä kieltävä, olihan waan tuommoinen hätäpisto, joita ihminen on valmis keksimään, kun hänen sydämensä salaiset tunteet joutuvat sem-moiseen ahdistukseen, että ne pitäisi yhtiä päällimmäksi paljastaa, mutta jonka työn ja teon ajan ei hän katso wielä sowliaan olewan.

Waikka tuo Martin vastaus oli niin ja näin, otaksuivat asian-omaiset kum-minkin sen myöntäväksi, sillä Martin vanhemmat eivät olleet koskaan ennen kuulleet hänen myöntävän wähintäkään sinne päin, ja Susso ei liene kukaan aikaan saanut kuulla koskimistuuomisjaan niinkään edullista sanoja.

„Kas niin, poikani! kolmetuhatta markkaa on teidän“, sanoi Kirri innostuksis-jaan, kuullessaan Martin vastauksen, ja Susso wetäsi henkeään hywin syvästi ja sijoitti itsensä toiseen paikkaan.

„Woi hyvänen aika kun minä olen täällä kauan“, sanoi hän sitten. „Tait-

tawat ihmiset luulla, että minä — mi-nun pitää lähteä — saammehan jälestä päin astasta likemmin puhua ja tuumi-tella — pitätkäähän asia salassa, siihen asti kun se tulee oikeaan loppuunsa — no kylläkaiketi minä emätän kihlat was-takin saada — hyvästi!“ lisäsi hän sit-ten hajamielisesti ja kättä puristaen jät-teli hän Kirrin ja Katrun hyvästi. Sit-ten kääntyi hän Martin puoleen hiipis-tellen, mutta Martti oli waipuneena niin syvä- ja hajamielisiin ajatuksiin, ett'ei hän huomannut Susson koto hyvästi-jättö-puuhia. Siinä Susso likenteli ja täpisteli, sillä peräti sopimattomalta tun-tui hänestä erota hyvästittä siitä, joka tästälähtien tulisi olemaan hänen elä-mänsä korkeimpana määränä.

„Etkö huomaa, Martti?“ sanoi Kirri lujasti, kun näki viimein misä kiusaut-tesa Susso oli Martin huomaamatto-muuden wuoksi.

Kuultuansa isänsä lujan ja käskewän äänen, heräsi Martti kuin unesta. Kat-sahtaen ympärillensä, hawaitsi hän Sus-son jo kauan hänelle tarjottun käden ja päätänsä kääntämättä ojentä hän kylmästi ja pitkäweteisesti kätensä Sussole; siihen tyytyi Susso ja lähti hyväällä toiwolla pois. — Toimin ajan perästä meni Mart-tiin.

Asia sai paremman lopun kun woinme aawistaakaan“, sanoi Kirri hywillään, kun Martti oli mennyt.

„Min toki, Zumalan kiitos!“ sanoi Katru huo'aten ja ottaen itsellensä hywin hurstaa ja arwokkaan näköisen aseman.

Sinä iltana ei astasta puhuttu sen enempää. Martti waan näytti niin aja-tuksiinsa waipuneelta, ett'ei hän näyttä-nyt asuwan tätä mailmaa; hänen nyhyi-nen olonsa näytti kalan elämältä. Kun aamu tuli, oli Martti niin umpimielinen, ett'ei kukaan kuullut hänen sanowan eli puhuwan yhtäkään sanaa; tawallisesti söi hän eineensä, otti kirween käteensä ja meni rantteelle halkaamaan.

Melkeen samassa tuokiossa tuli Kirrin ja Katrun nuorempi poika, Esko, huo-

neesen; hän oli tuiki hätäänthyneen ja tsh-
misthyneen näköinen.

„No, mitä nyt?“ tshyi Kirri.

„Martti löi kirweellä jalkaansa“, sanoi Esko.

„Herra Zumala! Pääseekö hän sieltä omin voiminsa pois?“ hätäili Katru.

„Suofseeko haawa?“ tshyi Kirri.

„Suofsee oikeen kowasti“, wakuutti Esko.

„Kolkki pitää noutaa paikalla tänne, hän on tottunut haawojen sitoja ja hoitaja“, sanoi Kirri hätäänthyneenä.

„Kolkki! Minä kyllä rakastan lapsiani, mutta waiffa Martti juoksi niin kiiwaksi, ett'ei hänessä olisi mehua enempää kuin puristetusta, silakasta ja waiffa hän vielä paikalle oikeisi, en sittenkään antaisi noutaa Kolkkia — no kaitkea sinä suustasi päästelet! Kolkkia! Mutta mene sinä itse sukkelaan awuksi, saattamaan häntä huoneesen ja, jos mahdollista, tuffimaan haawaa; minä lähtisin myös, mutta niin kuin tiedät, pyörryn minä kohta, kun ma näen wertä“, sanoi Katru täydellä äiti- ja emäntäwäällä.

„Pitää kaikei minun lähteä häntä kotosmaan ja auttamaan“, sanoi Kirri tottelemattaisesti ja meni.

„Miten Martti ennätti näin vähällä ajalla jalkaansa lyödä?“ tshyi Katru Eskolta.

„Kun hän tuli rantteelle, seisoi hän siinä kirweswarteensa nojaten niinkuin kuwapatjas ja niin rauhassa, ett'ei hän silmiänsäkään räpäyttännyt. Wihdoinkin alkoi hänen rintansa kohoilemaan, sitten lainehtimaan; sitten huokasi hän raskaasti, kohoitti kirweensä ja rupesti lyömään puuhun, mutta löikin suoraan jalkaansa“, selitti Esko.

„Mitä Zumalan tähden waiwaa sitä miestä? Hän on koko yön tienoon ollut niin kummallinen ja umpimielinen, ett'en tiedä oikeen mitä hänestä ajatteleisin“, sanoi Katru harmistuneena.

„En tiedä“, sanoi Esko.

„No, kuinkas käwi?“ tshyi Katru Kirriltä, joka juuri nyt tuli huoneesen.

„Saawa saatiin tuffoon ja Martin henki on turwattu, Martti oli kerran sattunut näkemään Kolkkin sitowan paljon wuotawan haawan, Martti seurasi esimerkkiä ja haawa tyrehdyi“, sanoi Kirri woittawasti.

„Mitä haawalle tehtiin?“ utasi Katru.

„Ensimmäkin pidettiin jalka pystössä ja toiseksi koko jalka jäädytettiin kylmällä webellä. Kolmanneksi otti Martti kuluneista palttinatilkkuista nykytytä lankoja, hierusteli kämmmentensä välissä niistä parhaan kotoisen tukan, painoi sen haawan pohjaan ja sitoi sitten haawan tufewasti leweällä liinasta tehdyllä pitkällä siteellä, niin oli teko tehty, sillä hirweä wuoto kohta seisahtui“, sanoi Kirri, itäänkuin kerstalten.

„Ne owat joutawia Kolkkin temppuja. Kyllä kai haawa olisi lafannut juoksemasta, jos olisi siihen kaatanut pikiöljyä“, sanoi Katru, turwalen omiin lääkkeisiinsä ja pahaan sijuunsa.

„Se olisi kyllä saattanut olla mahdollista, mutta annetaan hänen nyt waan tuosja koettaa. Mutta luulempa minä tuon wahingon olewan Zumalan salli-man“, arweli Kirri.

„Mitenkä se on hymärrettävä?“ tshyi Katru.

„Kuulehan nyt!“ kehoitti Kirri. „Nyt täytyy Martin pysyä koreasti kotona ja niin ei hän pääse yhtymään Kolkkin tytären kansa, ja sillä tavalla hän wieraantuu pois hänestä. Sillä muutoin ei olisi hänehen ollut juuri paljon luottamista, jos kohtakin lupasi naida Susson, sillä poika on niin kummallisen salamielinen, ett'en oikeen tiedä mitä hänestä ajatteleisin. Nyt ei tunnu sydämesjäni olewan yhtään liikaa painoa, kun asiamme olemme saaneet kerran noin hymälle kannalle ja kun päälle päätteeksi sallimuskin näkyy meidän toimeamme suosivan“, sanoi ja selitti Kirri erinomaisen kewennetyllä mielellä.

Sinä olet oikeassa; tuo, jota ensin pidin suurimpana onnettomuutenamme, onkin, näen mä, oikeen ajateltuna, suurin onnemme, sillä todellakin se edistää meidän toimiamme paljon, sanomattoman paljon, janoi Katru, myös suuresti lohdutettuna.

Kolmas luku.

Kirvilän wanhusten mielestä oli elämä nyt kaikkin puolin niinkuin sen heidän mielestänsä ollatin tuli. Melkeen wakuutettuina siitä, että tuo heille niin was-
tenmielinen Martin naimahomma oli nyt tullut onnellisesti keskeytetyksi, olivat Kirri ja Katru erinomaisen hyvällä tuulella. He hoitelivat Marttia ja naimiskaupasta ei puhuttu, ei Minan eikä Susson puolesta, kummaltakaan puolelta mitään. Tuossa ainakin näennäisesä sydänten rauhassa tului useampia aikoja kaikessa sowingossa ja hiljaisuudessa, mutta lieneekö kaikilla astanomaisilla ollut todellinen sisällinen rauha, sen jätämme tulewan ajan ja tulewain tapausten wastattawaksi.

Sonkun ajan kuluttua Martin jalan loukkaamisesta, tuli Kirsti entisellä tawallisella tohinalaan Kirvilään.

„Nyt ovat kaikki asiat hywin päin, naapurin Kirsti“, janoi Kirri Kirstille heti hänen tultuaan, ikäänkuin olisi hän jo ennakoita pelännyt Kirstin tuowan pa-
hoja uutista.

„Kuinka hyvästi?“ kysyi Kirsti.

„Naimiskauppa on nyt Martin ja Susson välillä tullut toimeen; asia on jo päätetty“, wastasi Kirri, ikäänkuin todistukseksi, ett'eivät hekään ole kowan joutilaina olleet ja että asiasa ei pitäisi enään olla epäilemisen tilaa.

„Myöntykö Martti mielellään?“ kysyi Kirsti yhä epäilewäisesti.

„Myöntyi, kuinkas muutoin, ja päälliseksi on Martti maannut wuoteessa haawansa tähden, niinkuin tiedät, eikä siis ole pääsnyt yhtymään tuon Kollin heit-
tioon kansa. — Mutta kumma kyllä!

haawa paranee kummallista wauhtia, waikka se oli niin paha“, janoi Kirri iloisesti.

„Mikää Martin ja Susson naimiskaupasta olko vielä kowan mielisänne, sillä Mina kuuluu, miehen waatteisiin puke-
neena, kulkewan sillä Martin kamarissa“, janoi Kirsti taas pahaa ennustawäisesti.

„Woi tuhannen piru! Niinkö?“ janoi Kirri säikähäten.

„Niin kowinkin; Lillu on sen nähnyt omilla silmillänsä“, wakuutti Kirsti.

„Nyt saat taasenkin tutustua Kollin tyttären kehutun siwistytksen kanssa“, huomautti Katru Kirville.

„No rahojeni kautta! En minä häntä tuommoiseksi olisi uskonut, waikka sata suuta olisi sanonut“, janoi Kirri, peräti kauhistuneena.

„Ja Martti ja Mina kirjoittawat toisillessa“, lisäsi Kirsti.

„Kirjoittawat! häh, mitä? mistä sen tiedät?“ kysyi Kirri hätäisesti, saatuaansa uutta epäilyksen ainetta.

„Tässä on Minalta kirje Martille, jonka ma olen saanut käsiini ja jonka ma tulini teille tuomaan, ett'en aina tulisi walehteliaksi ja että tulisitte tietämään, kuka tässä walehtelee, kuka totta puhuu“, janoi Kirsti, ojentaan Kirville kirjeen.

„Miten olet tämän saanut?“ kysyi Kirri hätäisesti, siepaten kirjeen Kirstiltä.

„Lillu antoi sen minulle ja käski tuoda sen teille; hän ei itse sillä kerralla joutanut“, selitti Kirsti.

„Miten Lillu on saanut kirjeen käsiinsä?“ utasi Kirri yhä edelleen.

„Mina oli hartaasti pyytännyt Lillun wiemään kirjeen Martille. Mutta siihen saan toikin hän sen minulle ja nyt se

onkin teidän kästösänne, että saatte oikeen tarhan tiedon miten asiat ovat. — Minä pahoin pelkään, ett'ei Martin naimisesta Susson kanssa tule mitään", selitteli ja ennusteli Kirsti.

"Mutta avataanpas tämä kirje ja luetaan, että oikeen tarkkaan saada tietää mitä siinä on. Sen verran on Martin opinhalusta ollut minullekin hyötyä, että voin nyt tämän kirjeen lukea, sillä was-ten tahtoanikin olen oppinut kehnosti kirjoitusta lukemaan; onpa se nyt tässä tarpeesen", arveli Kirri ja alkoi lukea Minan kirjettä:

"Kallis Marttini!

Woi kun käyt säälikseni, kun saat kipua kärsiä haavaasi tähden ja ihmisten ilkeyden vuoksi. Kuinka mielelläni minä hoiteleisin sinua ja lewenteleisin kipuasi ja murhattasi — sillä murhetta ja ikävää sinulla kumminkin on —, mutta se on mahdotoin. Sen waan olen edullisesti saanut toimeen, että isä on yön aikana käynyt haavaasi hoitamassa, sillä hän ei ole ihmisten ja wanhempien vuoksi wiit- sinyt päiwillä tylkönäsi käydä, sillä hän hywin käsitteä, että tuo tärkeä apu olisi silloin ylönskatseella hyljätty. Kipua ja tuskaa lienee sinullakin, mutta ei minulakaan täällä ole juuri helpot päivät noiden pirullisten juorujen tähden, joita on koko maailma täynnä ja jotka kaikki ovat kärkiensä käännetyt yksin minua kurjaa kohden. Nyt ovat juorufellot meillä tapahtuneen warlaudenki kääntäneet minun työssäni, joka tyllä ennen pitkää selkenee, sillä "itsestänsä kuivat roskat warisewat". Mikä vielä kummempi, kaikki mitä kylässä tapahtuu ja osataan kofoon saada, niin ne puurot keitetään aiwan minua warten. Minun parhaimmistakin töistäni ja tarkoituksestani rakennetaan hirmuiset ilkiöjutut ja sotkut, joita ei yksikään ihminen ole mahdollinen tekemäänään, mutta minulle eiwät he waan lue niitä mahdottomiksi. Minä tiedän, etteiwät ne sinussa mitään wai- kuta, mutta ihmiset ja wanhempi? Tiedän myös senkin, että ajanoloon juorat

sammuvat itsestänsä, mutta tässä lie- kissä ei kestä järki eikä woimat — ainoa, joka kestää, on rakkauteni kohtaaasi — ainoa, joka minua vielä pyystysä pitää, on wahwa tietoni siitä, että rakkauteni löytää sinussa wastimensa. —

Kun saat tämän kirjeen, niin, jos tilaa saat, kirjoita minulle jotain tilastasi — mutta woi! minua kauhistuttaa! — Paras taitaa olla kun jätämme kofokasimme itseen ja rupeamme kärsimään siitä helwetin esimakua, jonka maailma on woinut yhdellekään kuolewaiselle koskaan antaa. Woi! minä olen toiwotoin.

Tämän kirjeen kirjoitin, kun Lilla tuli tänne ja sänoi sinun pyytäneen minun kirjoittamaan sinulle. Minä en ollut uskaltanut kirjettäni heittää hänelle, sillä hän on petollinen ja kawala kuin käärme, niinkuin tiedät, mutta kun hän Jumalan nimen kautta wannoit kirjeen saattawansa sinulle, niin uskalsin wiimein. — Woi, woi kun minua peljättää — ja hywästi tällä kerralla! Minasi."

"Woi pirun ryökälettä! Enkö minä ole aina sanonut hänen itsensä wiefotteleman Marttia", sänoi Katru, kuultuaan Minan kirjeen.

"Se oli järkewästi kirjoitettu se kirje", sänoi Kirri miettiiwäisen näköisensä.

"Ei maar häntä isänjä ole opettanut kofoon panemaan ja pahuuatansa peittelemään", sänoi Katru, ikäänkun ebistelläksensä Kirriä.

"Nyt rupean paljon hummärtämään: se ei ole ollut Aina, joka Martin kamorisja yöllä on kulkenut, hän on ollut Koltti itse ja hänkin hywäsä taroitusessa", sänoi Kirri, ikäänkuin hän ei olisi kuullutkaan Katrun puhetta.

"Aina — jumaliste — Aina se on ollut, tyllähän Lilla Minan tuntee", sänoi Kirsti hätätyksisään, kun kuuli Kirrin rupeawan luowimaan toisaalle päin.

"Eiköhän tuosja kirjeessä ollut mitään todistusta, että sen asian olisi Aina itse aloittanut", pitkitti Kirri yhä edelleen.

"No, isäni haamun kautta! Taasentkin on leula sinne päin! Kaikki kolkkilaisten

hullutuksetkin rupeavat aiwoisjasi ja silmissäsi kangastelemaan järkemiltä ja oikeoilta, ja kaikki yöhyöpelittin tuntuvat nyt mielestäsi luvallisilta hywintekioiltäsi! Häpeä! Et sinä usko, jos kuinkakin suuresa walossa totuus asetettaisiin silmieksi eteen! Kaikki on waan mielestäsi julaa walhetta, mitä muut ihmiset näkewät ja kuulewat! Semmoinen hän on tuo meidän rikas! Suurella waiwalla, työllä, wäellä ja antaralla tarffuudella olemme saaneet jotakin kofoon, lastemme waraksi, ja nyt hän mieli syyttää kaiken säästömme tuon heittiön jälkeen! — Jos sinä puhut yhden sanan sinne päin, niin . . . Noh, saattaahan wifaa olla Marttisjakin, kun hän tuon wiettelhyksin myöntyhy, waan alkuperäinen wifa on tuossa heittiönsä, sen kuulin tuosta kirjeestä. Mutta miten Martin kansa lienee? Jos hän on samasta sydämestä kuin tuo kirje oli, niin me olemme huutawassa hufassa. Hän on niin umpimielinen, ett'ei hänen astois-tansa saa juuri mitään selwää! Minäkin rupean pelkäämään, että hän waan peijaa meitä", sanoi ja uhkasi Katru.

"Peijaa! Millä?" tuumaili ja kyshi Kirri hajamielisesti.

"Sinä olet niin kummallinen ja hajamielinen! No hei sillä, kun ei Martti taidakaan naida Sussoa, waikka lupasi niin tehdä", sanoi Katru tuimasti.

"Eihän Martti juuri luvannutkaan, jos ei lupaamattakaan ollut. Hänen lauseensa oli paremmin kyshywää laatua kuin mitään muuta, josta hänen pitää siihen suostua taikka ei; nyt rupean hymmärtämään", sanoi Kirri.

"Siinäpä se on asia. Sinä olet tänään hywin hymmärtäwäinen mielestäsi, mutta et hymmärrä, että tuo kaikki on sinun oma wifasi, kun et, sen wetelhyys, pafottanut heti, että Martti olisi paikalla kihlannut Susson, ja kun et laittanut heitä heti ensisyhänä kuulutuksille, ja niin heittit tuiki tärkeän asian kesken-eräiseksi. Mutta meidän pitää, jos piru olisi, saada tietoomme mitä Martti itse asiasta ajat-

telee", sanoi Katru toruwasti ja toimimasti.

"Mitenkä niin umpimieliseltä mieheltä saisimme niin salaiset ja peitettyt asiat tietoomme?" arweli Kirri epäilewäisesti.

"Niin että wiefoittelemme Martilta kirjeen Analle", sanoi Katru luottawasti.

"Miten sen häneltä saisi? kyshy Kirri neuwottomasti.

"Ole siitä huoleti", lohdutteli häntä neuwokas waimonsa. "Minä laitan Lillun towiksi aikaa Martin kansa kahdenkesken ja minä takaan, ett'ei hän tyhjänä palaja. Laita sinä, Kirsti, Lillu tänne, minä menen käskemään Martin", jatkoi hän sitten keinotellen.

"Mutta saakeli soikoon! sitäpä sopiikin koettaa", sanoi Kirri iloissaan, kuullessansa emäntänsä oiwallisen ehdoituksen, sillä hän oli ehdottomasti taas kääntynyt hänen puolelensa.

"Kyllä minä laitan Lillun tänne; hän näkhytin juuri tulewan meille", sanoi Kirsti ja lähti pois tohisten ja iloissaan, kun tieji saawansa taas oiwallista waiutus-alaa, jonka hän luuli Kirrin wähän selwinneen hymmäryksen wuoksi jo kaikki tässä asiassa menettäneensä.

Samasassa tuli Martti huoneesen, nifkuttaen; Katru myös tuli.

"Minkä wuoksi isä minun tänne kutsui?" kyshy Martti.

"Eipä juuri minkään erinomaisen asian tähden. Arwelimme waan tulewan sinulle kowan ikäwän tuolla yksinäsi ollessasi. Sen wuoksi kästin sinun tänne huwittellemaan, jos kohtakin kiikkumiesi on vielä wähän waikaa", sanoi Kirri teeskennellen ja katsella wilkuili kawalasti Katrua silmiin.

Samasassa tuli Lillu, jota Katru oli jo ennakolta puhutellut.

"Täälläpä waan niin ystäwyhyksinä istutaan! No, sehän tuo onkin oikeen kauuista", sanoi Lillu imarrella.

Samasassa lähtiwät Kirri ja Katru pois.

"Mistä päin Lillu on nyt tulkemassa?" kyshy Martti häneltä.

"Tulen juuri Kolkkilasta. Wai et usko

Martti kulta, kuinka Mina sinua ikävöitsee! Tuo Susso ryökäle — kyllähän sinä astian ymmärrät. — Mina ei jaksa kantaa sitä kuormaa, se raukka, warstinkin kun nuot pirun hullut juoruavat ja walehtelwat Mina raukan päälle ummet ja pimmet. Semmoiset juurukellot käywät minun niin wihakseni — woi kuinka paljon se tyttöraukka kärsii! Mina raukka käypi niin jäälkseni! — Kirjoita, Martti kulta, hänelle wähänkään! Mina pyysi niin hartaasti minun pyytämään sinua hänelle kirjoittamaan; kyllä minä wien kirjeen Minalle“, kawaloitsi ja liehakoitsi Lillu.

„Eikö Mina kirjoittanut teidän mukannanne minulle?“ kysyi Martti.

„Woi, Martti kulta! eihän hän tohdi kirjoittaa. Mina sanoi, että hän kowin mielellänsä kirjoittaisi sinulle, mutta ei hän tohdi, kun pelkkää jollain tawalla sen tiedoksi tulewan, ja silti ei hän kirjoita. — Kirjoita nyt, Martti kulta hänelle, että hän tulisi wähänkään lohdutetuksi kauheassa murheessaan“, loirusi Lillu.

„Dottakaa wähän, niin minä wistaan jonkun riwin! Mutta minä pelkkään niin kauheasti kirjeen joutuwan hunnikolle“, sanoi Martti epäillen.

„Waikka kuinka paljon kirjoittaisit, Martti kulta, niin minä odotan — minäkö kirjeen hunnikolle saattaisin? Sitä en tee ja sen wannon taiwaan, maan ja Jumalan nimen kautta! ei tarwitse peljätä, kyllä kirje tulee Minan omaan käteen“, wakuutteli ja wannoi Lillu.

Martti käwi tuohon kawalaan koukkuun ja meni kamariinsa kirjoittamaan kirjettä Minalle.

Martin mentyä rupesti Lillu itsensä puhumaan. „Käwipä kettu käpyhyn“, alkoi hän. „Ha — ha — ha — haaa! Lillu osaa asiansa hywin toimittaa. Toi on, ett’ei Minakaan ole paha minulle, mutta ei hän kumminkaan palkitse minua niin hywästi kuin Susso ja tämä talo ja monet muut, joiden astioita olen ajanut. Dupa Mina mielestäni olewinaan liian hurskasikin; eräänäkin kertana sanoi was-

ten silmiäni, ett’ei hän tarwitse juoruja — niin juoruja! Ja Koltti sanoi tuon minulle Lillua ei heillä tarwittawan, ja tuon ylspeytensä wuoksi täytyy heidän kaikkien kärsiä häwäistystä ja pilkkaa, waikkapa waan — juorujen tähden — kohta saawat he tuta, ketä he owat pistäneet. Niin Lillu kostaa! Ha-ha-ha-haaa!“ niin puhui tuo kawala käärme itsensä.

Juuri kun Lillu oli viimeistä nauransa nauramassa, tuliwat Kirri ja Katru huoneeseen.

„Mihin Martti on joutunut?“ kysyi Katru hätäisesti.

„Siljaa! Martti meni kamariinsa kirjoittamaan kirjettä Minalle; kohta on kirje käsisääni“, sanoi Lillu pirullisella voitto-riemulla!

„Sinä olet toimellinen ihminen, Lillu; Minankin kirjeen toimitit käsiimme ja nyt Martin; palkitse, Katru, hywästi Lillulle!“ sanoi Kirri, tähdellisesti hywäsyen Lillun kawalan käytöksen.

„Woi herä jee tuota isäntää, kuinka hywä hän on minulle! — ei, minä en tarwitse, enkä tahdo mitään palkkaa — ei, isäntä kulta, ei mitään“, sanoi Lillu iloisinaan ja teeskennellen.

Tuon sanottuaan lähti Lillu Martin kamariin.

„Nytpä saamme Martin kiinni ja tietoomme mitä hän asiasta ajattelee“, sanoi Kirri tyytywäisenä!

„Niin, niin! ja tuo kaikki on minun ja Lillun anstota“, sanoi Katru ylewästi.

„Te, waimonpuolet, olette paljon kawalampia kuin me miehet; emme me toki julkeaiskkaan ruweta noin kawaloihin keinoihin“, sanoi Kirri, tähdellisesti tunnustuen waimojen woittawan kawaluuden.

„Mitä kawaluutta se on? Eikö wanhemmalla ole oikeus katsoa kaikissa lastensa parasta, tapahtukooppa se millä keinolla hywänsä; taikka rupeatko taas toiwomaan Koltti tyttärtä miniäkseksi?“ sanoi Katru wähän loukattuna miehensä kawalaksi soimaamisesta.

„Mina sinä olet niin kowan tuima! Enhän minä sen wuoksi tahdo häntä mi-

niäkseni, mutta sinä et kärsi vähääkään puhuttavan totisista asioista! Lohdutukseksi sanon nyt: Susson kansa Martin täytyy liittyä, vaikka vielä mitään välisään kirjoittelevat", sanoi Kirri, puoleksi harmistuneena hänkin.

"Tuohan nyt kuuluu joltakin", sanoi Katru ja samassa tuli Eilu Martin kamarista.

"Saitko, Eilu, kirjeen?" kysyi Kirri hätäisesti.

"Sain, miks'ei — Eilu osaa aina asiansa hyvin toimittaa", sanoi Eilu voittoaisti.

"Se on Eilu se!" sanoi Katru, kun nioittaen Eilun kavaluutta.

"Tässä on kirje", sanoi Eilu ja ojensi kirjeen Kirrille.

Kirri aukasi oitis kirjeen ja alkoi lukea:

"Mina rakastettava Minani!

"Et taida osata aavistaakaan, missä kiusauksessa ja murheen helteessä minä polonen nykyään olen. Kaiken muun hyvän lisäksi ovat he keksineet sen keinon, että Sussoa, nisujen leipojaa pakkaavat väkiryynnäköllä minulle elämäni kumppaniksi. Itä on luvannut antaa kolmetuhatta markkaa, jos hänen nain. Hän on aikonut ajaa minun pois kotoa aivan tyhjin käsin, jos ma waan sinun kansasi yhdistyisin. Mutta vaikka panisivat minun eteeni kaikki helwetin paulat ja kaikkien hiiattojen kiusat, en sittenkään muuta mieltäni. Asettakaat waan silmiäni eteen loistavimman rikkauden ja kurrjimman köyhyyden, mitä maailmassa woisi löytyä, se on yhden tekewä, sillä ei mitään maailmallinen loisto ja rikkaus ole sinun wertaisesi. Nyt on kaikilla juorukelloilla hywä tilaisuus kehätä juoniansa, kun jalkani on ollut kipeä, ett'en ole pääsnyt mihinkään liikkumaan. Mutta nyt on jalkani kohta aivan terve; se parani pian kun isäsi käwi salaa täällä sitä korjaamassa ja neuwomassa kuinka haawaa hoidetaan. — Ei sinä ole mitään parempaa, rakas Minani, kuin että laitamme itsemme kuulutusille, sen parempi, jota pikemmin, seuratkoonpa siitä vielä

mitä seuratkoon; tottahan sitten loppuu huhut ja juorut maailmalta. Se minua kowin oudostuttaa ja kummastuttaa, kun et sinä ole minulle kirjoittanut koko pitkällä sairastukseni ajalla yhtäkään kertaa! — Joko lienee sydämeäsi kylmennyt ja rakkautesi sammunut kohtaani? — ei, ei, ne ajatukset eiwät saa mielessäni päästä waltaan, sillä minä tekisin kowin wäärin silloin sinua kohtaan, jos ma semmoista sinusta esatteleisin — minä tunnen sinun.

Täällä on kaikki liikkeellä. Sinä olet maalattu minulle: warkaaksi, laiskaaksi, kenenemättömäksi, saattamattomaksi, rääkkäiksi, häjyiksi, irstaiseiksi, sanalla sanoen: kaikiksi mitä pirut ihmisten haahmossa suinkin woivat kokoon panna, mutta se on yhtäkaikki, puhuootpa mitä tahansa, sillä minä tunnen sinun ja siinä on todistusta kylläksi; minä tiedän wiattomuutesi ja kärsimisesi ja ne tekewät sinun kohta kallimmaksi minulle. — Se minulle tekee kaikkian pahinta, kun minulla on niin huono luonto, ett'en saattanut heille silloin suoraan totuutta tunnustaa, kun minua Susson saapuvilla ollessa niin hirmuisesi kiusattiin, sillä en tahtoisi ketään pahoittoa. Tosin en heille myöntänytkään, mutta niin näkyvät otaksuneen epäselwän lauseeni, sillä kaikista huomaan wanhempieni pitävän asiaa jo umpeen päätettyä minun ja Susson välillä.

Kirjoita, rakas ystäväni, minulle jokuksaan rivi lohdutukseksi näillä murheen ajoilla! — Tämä tuli niin suuresa kiiressä kirjoitetuksi, että saanetko hänestä selwääkään. Uskollinen Martti.

"Woi piru toki! ei Martti taidakaan naida Sussoa", sanoi Katru harmisnaan, kun kuuli Martin kirjeen sisällön.

"Siltäpä se asia kuulustaa, mutta ei Martti Kollin köyhää rottaakaan saa ikänänsä, sen takaan minä rahojeni kautta. Olen minä fiksi mies, että sen woin esittää. — Mutta palkitse sinä Katru Eilu hywästi! Hän on sukkelasti astamme ajanut", sanoi Kirri.

„Kyllä me Eilun kanssa niistä sovimme“, sanoi Katru luottavasti.

„Kyllä me emännän kanssa niistä sovimme“, kertoi Eillu ja jatkoi sitten: „Mutta tuo asia ei saa noin mennä, Eillu ei olisiakaan sitte Eillu, hyvästi!“

Sen sanottua lähti hän.

„Voi hyvänen aika“, päivittelee Kirri.

„Voi piru sentään!“ tuskittelee Katru, sillä heiltä tuntui nyt olewan lopusja kaikilla hyvät keinot ja hyvät toivot. He olivat uhranneet jo paljon sen asian eduksi, että Martti nautti Susson ja erkanesi pois Minasta; he luulivat onnistuneensa ja voittaneensa, mutta heidän toivonsa ja luulonsa korkeimmallansa ollessa luiskahti se pois heidän käristänsä kuin elohopea ja siitä tuo heidän nykyinen neuvottomuutensa ja tuskansa.

Juuri kun he tuossa istuivat neuvottomina, synkkä- ja apeamielisinä, melkeenpä kufistettuina, tuli Rehfofen Pirkko huoneeseen.

„Enpä ole kantaan aikaan käynyt teillä, mutta minäkätähden te olette nyt niin murheellisen ja synkän näköisinä?“ sanoi Pirkko.

„Eikö ole syytä murehtia, hyvä naapurin emäntä? Marttia ei saa hyvällä eikä pahalla luopumaan pois Kolkin köyhästä ja ilkeästä heittäystä. Eikö ole silloin syytä suruun, kysyn vieläkin?“ päivittelee Kirri Pirkolle.

„No, hyväntuuli! Eikö Martti jo ole aikaa ollut Susson kanssa kielloissa?“ kysyi Pirkko kummastellen.

„Eikö mitä. Eikä siitä taida tulla vastakaan tolkkua, sillä tässä juuri olemme kavaluudella saaneet sekä Martin että Minan kirjeet käsimme, jotka kyllin osoittavat, ett'eivät he aio luopua toistansa ja ett'ei Martti pidä Sussoista mitään“, selittelee Kirri surumielin.

„Katsos sitä sen tuhannen hattavaa, sitä Kolkin reuhkaa, mitä kiusoja hänkin saapi ihmisille! Aläpäs kalu, mutta ei hän sitä häävää pahan tekoon tarvitaakaan. Eih! Martti on liian hyvä hänelle ja silti ei asia saa niin mennä. Jos

ei muu auta, onhan Martti leski ja leskien on vaikea päästä toisiin naimisiin. Kysykää neuvoa meidän mieheltä, sillä kyllä hän tietää kuinka lesket pääsevät naimisiin ja kuinka eivät pääse. Mutta onpa tuohon harmilliseen ja itävään asiaan muitakin mutkattomampia ja tehosampia keinoja, jotka eivät ole ollelukaan yhteydessä noiden kanktoiden ja monimutkaisten lain solmujen kanssa. Ja niihin katsoen minä pidän teidän oikeen aikaansaamattomina ihmissinä, sillä minä nytkäaisin Martin Minasta erilleen yhtä helposti kuin omenan puusta“, puhui ja nauroi Pirkko suurella warmuudella.

„Mitenkä ja millä lailla se asia saataisiin toimeen? voi sanoa hyvä naapurin emäntä, sanoa — Jumalan tähden — sanoa! sepä olisi kowin hyvä asia se“, hätäili Katru, niinkuin se, joka hukkumaisillansa ollessaan koettaa tarttua jokaiseen häntä lähenewään oljen korkeenkin.

„Ettekö te tuohon itään elettyänne vielä noita keinoja tiedä? Eihän asia tarwitse sen parempaa, kuin ratkotte irti kaimalotillut joistakin Martin paimdoista ja ompelette ne jälleen nurinpäin kiinni ja saumat ylöspäin. Heti kun Martti saa ensimmäisen noin tenhotun paimdan päällensä, ei hän wierrä eikä kaarra koto Kolkin warasta — ei hän enää muistakaan häntä olevan maailmassakaan; ymmärrättekö nyt?“ neuvoi Pirkko tottuneena.

„Kowinpa tuo teidän taikanne tuntuu mielestäni heikolta ja huonolta turvalta, mahtaakoahan se auttaa?“ arweli Kirri epäilemättä.

„Jumaliste! siinä ei ole epäilemistäkään; se auttaa niin totta kuin olen rehellinen ihminen. Minulla on oma kokemus asiassa, kuulkaahan waan! Minun tyttäreni, Kirsti, rupefi suosimaan semmoista, joka ei ollut meille mieluinen ja oli häneen niin kiintynyt, ett'ei Kirstiä saatu mitenkään hänestä erilleen. Mutta kun teimme äskön neuvomani tempun, niin siitä herran heikestä ei Kirsti wier-

tänyt eikä kaartanut koko voistoa", selitti Pirko innossaan.

"Minahan tuo meidän isäntä on wa- taan ja epäileväinen, jos mitä keinoja olisi tarjona poikamme pelastamiseksi, waikka itsein murehtii sitä astaa niin että on laihunut laihaksi kuin kaakinpuu. Mutta minä uskon sen, mitä naapurin emäntä on neuvonut ja se pitää tehdä heti paikalla; ei suinkaan se pahenna, jos ei parannakaan", puhui Katru innos- saan.

"Mutta se pitää tehdä uskolla, wä- himmättäkään epäilyhettä, muutoin ei se menesty", sanoi Pirko totuudessa.

"Uskolla, uskolla, hyvä naapurin emäntä! minä uskon sen", sanoi Katru, tehden uskon tunnustuksensa!

"No, sitten se meneestyy; tehdään tempyu paikalla, niin sittenpä hän saatte nähdä", sanoi Pirko warmuudella.

Aikomisesta tekoon. Katru nouti pai- kalla useampia Martin paitoja esille. Sitten rupešivat Pirko ja Katru ratko- maan kainalotilkkuja irti niistä ja ompel- lemaan niitä jälleen paikallensa, nurin- päin. Kun tuo heidän mielestänsä niin tehokas ja auttava työ oli loppuun saatu tehdyksi, sanoi Katru luottawasti:

"Nyt on teko tehty."

"Ja se naula wetäsi. Hyvästi!" sa- noi Pirko wahvistawaisesti ja lähti pois hywiin tyytyväisenä oivalliseen työhönsä.

"Kumma kun en minä jaksu oikeen täy- dellisesti luottaa teidän taikaanne! Wah- wempia keinoja minä tahtoisin heidän eroittamiseksi. Käsketään nyt Martti tänne, että saamme hänelle juonensa oi- keen paljastaa", sanoi Kirri epäillen ja samassa tuunien toisia, uusia ja waka- wia apukeinoja suureen hätäänsä.

"Tehdäänpäs vielä sekini; tottahan sitten auttaa kun tulee wiveille useampia apukeinoja. Meidän pitääkin heidät eroit- taa tavalla taikka toisella", sanoi Katru hywillään, kun oli taas saanut jotakin toivoa.

Sen sanottuaan meni hän Marttia käskemään.

Kirri parha oli kowassa sydämen ah- distuksessa Martin uppiniskaisuuden ja wääjäämättömyyden tähden. Hän oli isä pojalleen ja luonnollistahan on, että hän olisi suonut pojallensa kaikkea hyvää ja tuon hyvän luuli hän olewan siinä, kun Martti meni Susson kanssa nai- miisiin.

Katrun pois mentyä, rupeši Kirri it- seksensä waieroittsemaan: "Woi kuinka paha se on, kun tuo poika yhtyi tuohon köyhään ja pahantapaiseen rottaan, eikä tottele nyt enemmän, kuin ensimmäisen ker- ran naidesaankaan, wanhempiensa sanaa, eikä suostu Sussoa ottamaan, waikka vielä mitäkin ehtoja hänen eteensä asettaisimme! Mutta kumminkin täytyy hänen erota Minasta, maksoi mitä maksoi."

Kun Kirri oli noin itsekseen puhua höpöimässä, tulivat Katru ja Martti huoneesen.

"Niin, teestä nyt tili toistasi tässä meidän filmiemme edessä", sanoi Katru Martille, heti kun he olivat huoneesen tulleet.

"Mistä toista? Enhän ole nykhyään kyennyt mihinkään työhön", sanoi Martti.

"Oletpahan kyennyt meitä pettämään, ja se on myös työtä, luulen ma", aloit- teli Katru.

"Millä olisin teitä pettänyt?" kysyi Martti.

"Lupašithan naida Susson ja yhtä- kaikki suosittelet ja noudattelet toista; se on petosta, sanon minä", ilmoitteli Katru.

"En minä ole aikonutkaan häntä naida. Te olette wäärin ymmärtäneet minun lauseeni, joka lienee tullut epäselwä sen takia, kun en tahtonut loukata ja häwäistä itseäni enkä muita. Jotakin minun kum- minkin oli sanominen, jos mieli oli päästä läpi siitä kiusauksesta, johon olin minun lai- toitte", sanoi Martti jäykästi.

"Sinä olet myös nykhyään kirjoittanut Kolkin Minalle", kaimeli äiti yhä edelleen.

"Sitä en ole tehnyt, se on juoru", intti Martti teeskennellen ja punastui korwia myöden.

"Wai juoru! Nähdäänpä tässä kuka

meistä juoruaa ja walheen hengesä liit-
tuu ja kenesä tässä totuus on, kenesä
walhe, sanoi Kirri ja ojensi Martille sen
kirjeen, jonka hän oli Minalle kirjoittanut
ja antanut Villun wietäväksi Minalle.

„Woi surkeata! Villun on, näen mä,
yksi noita ilkeitä hiiton henkiä ja läheti-
läitä! Woi keltwotointa! Mesi, maito
kielesä; wiha, myrky sydämesä! Maail-
man ihmiset ovat kummallista, ei ole
totuutta nimeksikään!“ sanoi Martti kauhi-
suen ja päiwitellen, kun oli silmäillyt kirjettä.

„Dnto sinussa senkään wertaa totuutta
kun muissa ihmisissä? Walheen hengesä
kajet sinä ja vielä kahdella tavalla.
Ensiksikin lupastt meille ja Susjolle it-
sellseen, että nait Susjon, ja nuot kirjeet
. . . tuota sinun kirjeesi Minalle osoittaa
kaikkea muuta, waan ei tuon lupauksesi
täyttämistä. Ja siksi toiseksi intit, ett'et
ole kirjoittanut Minalle ja kuitenkin on
omasä kädessäsi kirjoittamasi kirje —
meiltä annettuna — mitäs nyt sanot?“
ahdisteli äiti poikaansa, kaitilla niillä
aseilla, jotka hän oli tätä tilaisuutta war-
ten käsiinsä haalinut.

„Ensimmäiseen syhtöfseenne olen jo was-
tannut; toinen rifolseni ei ole muu kuin
kuusauksen hetkellä häweliäisydestä tullut
häta-mutka, jolla en ole tarkoittanut enkä
tehnyt kenellekään mitään wääräyhttä enkä
wahinboa. Mutta mikä se toinen kirje
on, josta epähuomiossa mainitsitte?“ sa-
noi Martti.

„Sinun ei tarwitse sitä tietää“, sanoi
Katri yhwästellen.

„Kyllä kaiketi olette Villun kautta wie-
koitelleet Minaltakin kirjeen! Tuo kaikki
on kowan jumalatonta ilkeyttä!“ sanoi
Martti kowan harmistuneena.

„Kyllä nyt jo ymmärrän täydellisesti
sinun; päätös on tehty: jos sinä pysyt
päättöfessäsi, niin perinnöttä sinun pitää
pois tästä talosta“, sanoi Kirri uhkaa-
wasti.

„Jos niin kowat saatatte olla, niin
minun täytyy lähteä pois isän kodista.
Kowinpa tuo elämä käypi tukalaksi tässä-
kin, noiden alin-omaisien juorujen ja ku-

sauffien wuoffi, ja päätöstäni en minä
kykene kumminkaan muuttamaan, sillä se
on sydämen halu ja tahto, jota on wä-
kewämpi kaikkea maallista woimaa“, sa-
noi Martti lujasti ja päättäväisesti.

Sillä wälin oli Kirri ottanut Kattrulta
Minalta Martille kirjoitetun kirjeen ja las-
tenut sen kädestään epähuomiossa kaapin
päälle, sillä hän oli tuiki hajamielinen
tällä kerralla. Waikka Martilla oli kau-
hea sydämen tuska, huomasi hän kum-
minkin tuon salatur kirjeen joutuneen
tarkatta talleuttajatta.

Sentähden wetäysi hän puheen ajalla
wähitellen kaapin luoffi ja sai tuon sa-
laisen kirjeen otetuksi haltuunsa, isänsä
ja äitinsä huomaamatta. Hän tunsi heti
sen Minan kirjoittamaksi ja rieni sen
kanssa pois. Hän luki Minan kirjeen,
heti kun pääsi yksinäisyhteen. Kuumat
kyhneleet juoksiwat Martin silmistä kir-
jettä lukiessaan ja hän tunsi sydämesään
niin wahwan rakkauden ja woiman, jota
ei mikään tässä maailmassa woisi peloi-
taa ja estää täyttämästä tahtoansa. Hän
tunsi sydämesään suuren lohduitksen
tänä kowana murheen ja kuusauksen het-
kenä ja hän luki ainakin kymmenen keri-
ta uudestaan tuon rakkaan kirjeensä,
kastellen samassa sitä kuumilla kyhnelei-
länsä ja tiheillä suuteloilloillansa. Hän
tunsi nyt jo omasta kokemuksestaan osaksi,
minkälaisia maailman ihmiset vielä enim-
mältä osalta ovat, ja wääräyhttä, wal-
hetta, lähimäisen kunnian sortoa ja pa-
nettelua hawaitti hän heissä paljon, sa-
nomattoman paljon. Mutta samassa tunsi
hän nyös mitä hywää woipi ihmisissä
olla, ja tuon hywän tunsi Martti kor-
keimmasa määrässä, sillä hän tunsi to-
dellisen ja puhtaan rakkauden woimaa, ja
tuo oli niin korkea ja jalo hänen mie-
lestänsä, ett'ei mikään muu tuntunut hä-
nestä miltään sen rinnalla.

Wanhuffet tyhmistyiwät ja hämmäs-
tyiwät niin kowin Martin jäykästä pu-
heesta, ett'eiwät he kenneet toisiin ai-
kaan puhumaan ainotakaan sanaa; wii-

mein toki toipui Rättru ja kysyi hätä-
festi:

„Missäs se toinen kirje on?“

„Mitä toinen kirje?“ kysyi Kirri was-
taan, sillä hänen ajatuksensa olivat nyt
niin sekauksissa, ett'ei hän käsittänyt mistä
oli kysymys.

„Minä sinä olet niin hajamielinen!
No, hei Minan kirje Martille“, sanoi
Rättru tuimasti.

„Tuohonhan minä panin sen kaapin
päälle“, selitti Kirri.

„Mutta sitä ei ole siinä“, sanoi Rättru.

„Voi hiiton väki! sen on Martti
wienyt“, sanoi Kirri harmissaan.

„Sinä ainoainen wetyhys! Wartin
sen niin laitoit, että sen piti joutua Mar-
tin käsiin — woi, woi! Nyt Martti

tulee taas ruti-hulluksi, kun hän saa
käsiinsä sen ryökäleen kirjeen — woi,
woi! — Mutta älä Marttia vielä aja
pois kotoa, ehkä hän vielä antaa perään“,
nuhteli, päiwitteli ja pyyteli Rättru, sillä
hänen sydämessään taisteli sekaisin mo-
nenlaiset tunteet, joista kaikki eivät olleet
juuri suotuisia tunteita Marttia kohtaan,
mutta niiden läpi kuitenkin pillisteli äi-
din rakkauttakin.

„Eihän tuota tule niin kova olluksi
kuin uhatuksi, sillä Martti on kumminkin
meidän lapsemme, niin tottelematon kuin
hän onkin. Mutta minä rupean pahoin
pelkäämään, ett'ei hänelle anta mitään,
mutta koettaa meidän kumminkin pitää
niin kauwan kun kieli suusfamme liikkuu“,
sanoi Kirri.

Ueljä s luku.

Noiden viimeisten tapausten jälkeen
tuli elämä Kirriläsä jossikukki ajaksi
rauhaisen ja lupaaman näköiseksi, sillä
talon asukkaat olivat lukiin laillaan käsit-
täneet sisällistä rauhaa. Martti oli saa-
nut tuota rauhaa Minan kirjeestä ja tuo
rauha teki hänen aiwan toiseksi ihmiseksi.
Raskaita kiusauksia oli hän saanut pal-
jon viime aikoina kokea ja nuot kiusa-
ukset toivat hänelle raskaan murheen.
Mutta saatuaan lukea rakastettunsa rak-
kaudesta hehtuwan kirjeen, katosi tuo
murhe hänen sydämeästään ja sen
takia jaksoi hän olla iloinen kuin lapsi,
kaikkien astoiden suhteen ja kaikille ihmi-
sille. Suurimmatkaan maailmallisen elä-
män wawawuudet, niinkuin köyhyys, pilkka,
waino, ylönsatseet, panettelemiset j. n. e.,
eivät tuntuneet hänestä kauheoilta eivätkä
pelottawilta, sillä kaikkien noiden puu-
toisien täyteen löysi hän tuossa yhdesä
ainoassa, häntä niin hehtuvasti rakas-
tawassa sydämessä, ja siinä oli Martille
tylläksi. Siljaksensa, mutta wawawasti ja

iloiisella mielellä toimi hän kenenkään tie-
tämättä, saawuttaaksensa sitä todellisesti,
joka hänelle ulohtaallakin ollesansa oli
woinut kiusausten ja murhetten keskellä
lahjoittaa rauhan.

Rauhaa olivat Martin wanhemmattin
laillaan käsitäneet. He olivat hywin
tyytywäiset Martin nyhtyiseen elämän muu-
toiseen ja toiwomat Martin rupeawan
astumaan aiwan toista elämän rataa kuin
tähän asti ja he odottivat ilolla ja toi-
wolla mitä tuosta viimein tulisi, joko-
han — Susson naiminen!! —

Eräänä päiwänä tuon onnellisen koti-
elämän aikana, istuivat Kirri ja Rättru
kahden huoneessa. Kumpikin heistä nautti
sydämessään sitä elämän autuutta, jota
nyhtyinen aika oli heille niin runsaasti
lahjoittanut. Heidän sydämensä tuntui-
wat nyt niin keweöillä, sillä murhetta
oli heilläkin ollut, jos kohtakaan heidän
murheensa ei ollut samankaltaista kuin
Martin murhe. Raukaan aikaan ei pu-
hunut kumpikaan mitään; näyttipä siltä

kuin he olisivat tahtoneet oikeen heikunoida jaatua rauhaansa.

„Mieshän Martti nyt on? Häntä ei ole nähtynyt koko päivänä, vaikka on jo iltapäivä“, sanoi Kirri viimein, katkais- ten siten äännettömyyden.

„En tiedä, mutta minä luulen, että se Pirkon neuvoma taika rupeaa auttamaan. Martti ei ole enään niin umpimielinen, salaperäinen eikä niin murheellinen kuin ennen. Hän on pari viikkoa ollut kuin kaitkenni toinen mies, iloinen ja puhelias, jota ei ole nähty moneen herran aikaan, ei ainakaan sillä ajalla kun hän Kolkin tyttöä noudatteli. Hän oli menneen yön sentunakin oikeen homma-tuulella. Sal- kanfakti on parannut aivan terveeksi, että hän pääsee jo vapaasti liikkumaan, eikä hän ole käynyt Kolkkilassa sen koommin — Pirkon tenho auttoi, nyt näen sen selvästi — voi kuinka lysti!“ puhui Katru ja tuosta hänen puheestansa hel- posti kääntämme, minkälaista rauhaa ja iloa heidän rauhansa oli ja minkälaiselle pohjalle se oli perustettu.

Suuri kun Katru oli saanut nuot iloi- set tunteensa ilmi tuoduiksi, tuli Martti Rehkonen kanssa huoneeseen.

„Hyvää päivää, naapurit! Rah- denpa täällä istutaan“, sanoi Rehkonen huoneeseen tultuansa.

„Käy istumaan! Mistä päin tulke- massa?“ sanoi Kirri kohteliaasti vas- taukseksi.

„Kotona päin. Minulla on isännälle ja emännälle semmoista asiaa, joka ei taida olla teille mieluisia“, sanoi Reh- konen, salaa nauraa wirtistellen.

„No, hitto wieskään! Mitäpä se sem- moinen asia sitten olisi?“ kysyi Kirri säpsähtäen.

„Minä olen Martin asialla — puhe- miehenä — Martti aikoo mennä naimi- siin Kolkin tyt. . . .“

„No, hitto minua warjeloon! Siitä asiasta ei yhtäkään sanaa, taikka minä annan paikalla kalloosi, että tiedät kaitketti puhemiehenä olleesi. Wai olet sinä semmoisilla asioilla! Paina tiehesi meiltä,

taikka minä . . .“ sanoi Kirri, kawa- taen tuolista ylös ja häristäen Rehkosta nyrkillänsä.

„No, no! Päästäänhän tästä wähem- mälläkin; eihän tämä minun asiani ole, enkä olisi ruvennut koko asiaanfaan muu- ten, waan kun Martti niin kowin har- taasti pyhyi minua“, alkoi Rehkonen ta- wallisella monimielisyyhdellensä ja kawa- luudellansa puhua!

Kun Martti näki asiansa noin edutto- maksi kääntyvän, wetäysi hän huoneesta pois.

„Jos et olisi niin tuttu mies kuin olet, niin nyt saisit semmoisen lähden, ett'et äskeen olisi semmoista saanut“, sanoi Kirri Rehkoselle, ollen yhä vielä kauhut- sissa.

„Kaitkien asialle sitä lähdetäänkin! No wiepä mielen miehen päästä — Kolkin tyttären kanssa! Hym!“ ihmetteli Katru.

„Jos sinä liikut yhden askeleen sen astian kanssa, niin en minä lepy sinulle ikäpäiwini“, sanoi Kirri yhä uhaten.

„Saatanhan minä olla tätä astaa aja- mattakin, koska teidän tahtonne niin on. Ja kun minä kerran rupean teidän puo- lellenne, niin silloin ei tule Martin ja Anan naimisesta mitään, sen takaan minä, sillä minä olen semmoinen mies minä — no tiedättehän te, että mies minä olen. Se waan on pahinta, kun ennätin jo pastorille puhua tästä asiasta“, puhui ja luikerteli Rehkonen. Ja toden totta olikin hän kawaluudellansa warsin ehdostaan palkaunut puhemieheksi, sotkeak- sensa eikä selwittäkönsä tuota ennes- täänkin jo sekawaa solmua, sillä hänkin oli jo kauan salaisella kateudella katsellut Martin ja Anan naimapuuhia. Kum- minkaan ei hän puhunut armaalle Pir- kollensa eikä tyttärellensä Kirvillle puhe- miehen wirastansa mitään.

„Sinun pitää se asia epuuttaa pasto- rille ja muista mitä olet sanonut ja lu- wannut, ja muista myös mitä minä olen sanonut!“ sanoi Kirri Rehkoselle.

„Kyllä muistan kummankin; luottakaa waan minuun“, sanoi Rehkonen.

Samassa lähtivät Pirri ja Katru pois huoneesta ja kun Martti huomasi sen, tuli hän sinne.

„Kyllä se taitaa olla, Martti, paras keino, kun rupeat Susjon kansa yksin tuumiin, koska vanhempsikin ovat noin kowasti vastaan Minan naimista. Oksihan Susjo toki toista kuin Mina, josta niin paljon pahaa kuuluu — waikket niitä taida uskoa, mutta harvoin semmoiset kuulumiset ovat perättömiä, sen minä olen hawainnut, ja sanon sinulle nyt sen, waikken minä tahdo kenenkään wäliin kieliä eli juoruta“, alkoi Rehtonen tuumia Martin tultua.

„Woi hywä Jumala mihin minä olen joutunut! Ja tekin, joka niin paljon kerskasitte, kuinka te olette sekä kunnollinen että tunnollinen asian toimeen panija, rupeatte tuommoisia esittelemään ja kiwiä jo ennestäänkin raskaan kuorman päälle panemaan! Nyt se tuntuu siltä, että te heittäte koko asiamme siihen ja siten syjätte minun kauheaan toiwottomuuteen ja neuwottomuuteen. Minä rufoilen teitä: lähtekää minun kansani Kolkkilaan ja toimittakaa meidät ensipyyhänä kuulutuksille, niinkuin olette luwanneet, että noiden ihmisten tohina wiimeinkin lakkaisi — minä rufoilen teitä!“ janoi Martti hätäillen.

„Älä nyt sentään noin kowin hätäile! Tiedäthän, että mies minä olen; kun minä otan asian käsiini, niin se sujuu — tiedäthän sen. Lähdetään heti Kolkkilaan ja otetaan sitten kuulutus“, janoi Rehtonen tavallisella monimielisyyhellensä, heltyneenä Martin puheesta.

„Woi kuinka nyt on hywä mieleni, kun noin puhutte! se on miehen ajatusta ja puhetta. Mutta meidän pitää lähteä paikalla, seuratkoonpa siitä mitä hywänsä“, janoi Martti rohkastuneena.

Mutta ennenkun he ennättivät huoneestakaan lähteä, mennäksensä Kolkkilaan, tormasivat Pirro ja Kirsti hajalla hapsin ja kiuluwin silmin huoneeseen, sillä he olivat saaneet tiedon Rehtosen olewan puhemiehenä Martille ja Minalle.

„Mitä pirua sinulla täällä on telemistä?“ tiustasi Pirro miehellensä heti huoneeseen tultuaan.

„Saahan tuota nyt naapurissa käydä“, janoi Rehtonen punastellen ja peläten, sillä hän tunsi aiwan hywin tuon poliisokean, laihan, mustan, hampaattoman kaunokaisensa ja äitinsä wähän nuoremman kuwan — tyttärensä.

„Naapurissa! Kyllä minä sinun sen wietävän naapurisi tiedän. Wai olet sinä, hirtehininen, tullut tänne pilaamaan ja sotkemaan ihmisten wälejä! Tapa sukelaan täältä kotia, taikka minä sinun opetan hulluttelemaan!“ janoi Pirro, nyrkkiä puiden Rehtoselle!

„Kumma kuinka hullu tuo isä on! Ei teidän kunnianne paljon maksu, kun lähdette tuommoisten asioita ajamaan ja toimittamaan kuin Kolkki Minakin on; kuulisiipa häwettävän“, tiustui Kirsti isälensä! Sitten kääntyi hän Martin puoleen ja janoi: „Älä Martti kulta tuohon heittiöön yhdy! Onhan sinulla parempia-kin tarjolla, toistahan toki Susjo on“.

„Olkaa nyt taas wähemmällä tuossa!“ toki Rehtonen sanoa ja samassa koetti hän iskeä silmää noille lempi-linnuilleen, merkkisi, ett'ei tässä ole niinkään hullusti asiat, kuin he luulewat. Mutta nuot kerran kiwastuneet kotiristit eiwät huomanneet eiwätkä ymmärtäneet noin heikkoja ja epäselwiä lennätin-sanomia, waan he yhä waan kirkuiwat, pauhasiwat ja melusiwat.

„Jos sinä, sen wietävä, liikut askeleentaan mihinkään muualle kuin kotia, niin minä paiskaan kallosi murskaksi; koetasta nyt, sen tuhannen tuhmillini, jos tohdit“, kirkui Pirro.

„Kun morsian olisi parempi ihminen kuin Kolkki Mina, niin olisihan puhemiehen ammatti kunnian wirta, mutta hän on semmoinen heittiö, jolle koko maailma nauraa ja irwistelee. Eihän muuta: mies lähtee waan puhemieheksi semmoiselle ja rupeaa toimittamaan häntä likimäiseksi naapuriksi — no wiepi mielen ihmiseltä! — Teidän ei tarwitse puuttua

eikä sekautua koko astaan. Ottakoon Martti muuta puhemieheksien, jos luulee astansa menestyvän Kollin heittiön kansa; sitte päähän ei tule teille mitään sielun seulo-mista", höpsötti ja säyhysi Kirsti.

Rehkonen huomasi, ett'ei hän pääse puuhun ei pitkään noiden kerran sydä-mettömiksi kiivastuneiden kodin asukasten kynsistä. Hän olisi mielellään heille ilmoittanut millä mielellä hän oikeastaan on tuohon toimeen ryhtynyt, mutta hän ei saanut sitä tehdyksi Martin läsnä-olon vuoksi. Sentähden nykäsi Rehkonen ar-maan Pirkonsa wäähän taa'emmaksi ja kuislasi hänelle hiljaa: „Et sinä tiedä-kään minun sitäwarten ruwenneen puhe-mieheksi, että saisin astan kaitenni siihen raukeamaan“.

Tuo tieto teki Pirkossa hyvän vaikutuksen, sillä hän lakkasi heti säyhyämäs-tä. Mutta ei hänen alkawaltaisuutensa kumminkaan katsonut hyväksi antaa Reh-kojen päähän asti toimittaa luottamus-uorivraansa, ja sen vuoksi sanoi Pirkko leppyysemmin: „Laita waan pitemmittä mutkitta itsesi täältä kotia ja heitä koko toimesi pois!“ Sen sanottua lähti Pirkko pois ja Kirsti seurasi äitinsä esimerkkiä.

„Kyllä sinun, Martti, täytyy hakea toinen pufemies, kun nuot ovat kaikki noin wihasta“, sanoi Rehkonen Martille, akkajen pois mentyä.

„Älkää Jumalan tähden heittäkö asiaa kesken“, rukoili Martti.

„En minä tohdi lähteä Kolkkilään; he tulewat jälleen ja pieksäwät minun“, waikevoitsi Rehkonen!

„Kutka he?“ kysyi Martti.

„Waimoni ja tyttäreni; etkö sinä nyt hymärrä?“ selitteli Rehkonen.

„Sa te niin ehdottomasti pelkätte waimoanne ja tyttöänne?“ sanoi Martti kummeksien.

„En minä heitä nyt juuri niin todes-ta pelkää, mutta minä en tahtoi si hei-dän kansaan riidellä. Onhan niitä nyt muitakin miehiä puhemieheksi ja saatat-han itsekin astasi ajaa — en minä —

tohdi“, sanoi Rehkonen tawallisella ha-jamielisyyhdellensä!

„Woi minua onnetointa!“ sanoi Martti ja lähti wetsisä silmin pois.

Samasja astui Pylkkönen, seurakunnan pastori, huoneesen.

„Koko te, Rehkonen, olette ottamassa naimalupaa Martille ja Minalle? No, se onkin oikeen, että saadaan häitä“, sanoi Pylkkönen Rehkojelle.

„En ole; eiwät ne ole niin päin pii-putkaan“, sanoi Rehkonen.

„Kuinkas niin?“ kysyi Pylkkönen.

„Kolkkilanko?“

„Ei, waan tämän talon“.

„Wähäluku tämän talon wanhuksista, kun waan Kolkkilan wanhuksset suostuwat, sillä onhan Martti laillisessa iässä, jonka tähden ei hän tarwitse naittajain suos-tumusta“, selitti Pylkkönen.

„Ei Marttitaan tahdo enään Minaa“, walehdella lipotteli Rehkonen.

„Soo! Mitä peliä tämä oikeen on-kaan? Marttihan itse käwi meillä eilen puhumassa asiasta ja kyjeli minulta mintälaisia kirjoja hänen pitäisi laittaa entisen waimo wainajansa kuolin-pesän selwityksistä. — Zopa jotakin! tämä asia käypi sekawaksi — kästekääpäs Martti tänne!“ puhui Pylkkönen kummastellen.

„Martti ei ole kotona“, walehteli Reh-kojen!

„Sepä oli paha! Disinpa hänen omas-ta suustansa tahtonut kuulla miten oi-keastaan asiat owat“. Sen sanottuaan lähti Pylkkönen pois; hän oli sattumal-taan tullut käyneeksi Kirriläsä.

Kun pastori oli mennyt, tuliwat Kirri ja Katru huoneesen. He oliwat kyllä tienneet pastorin olewan käymässä ta-losa, waan osaksi ujoudesta, osaksi sen-tähden kun luuliwat pastorin tulleen asiantehden heitä Martin puolesta häz-thyttämään, eiwät he näyttäneet pasto-rille itseensä.

„Minä olen luopunut nyt koko puhe-miehen ammatista, mutta minä pahoin pelkään, että he saawat kuulutuksen“, sa-noi Rehkonen kawalasti.

„Millä tavalla, kun me emme anna suostumustamme?“ kysyi Kirri säikähtyneenä.

„Pastori sanoi täällä, ett'ei siihen tiedän suostumustanne tarvitakaan. Asia on jo kolkilla tietona ja hän on ruvennut sitä ajamaan“, selitti Rehkonen.

„Voi hitto sentään! Mitäs keino nyt auttaa?“ kysyi Kirri hätääntyneenä.

„Kaksi on hyvää keinoa. Olkoon Kolkkikin jos kuinka viisas, vaan kyllä minäkin tiedän; minä olen semmoinen mies minä“, sanoi Rehkonen rehennellen.

„Mitäs ne olisivat? Voi sanokaa naapuri kulta!“ kysyi Kirri hätäisen toivovasti.

„Ensimmäinen keino on se, että varastatte Martilta perintökuitit ensimmäisen vaimowainajansa jälkeen ja poltatte ne, ett'eivät ne tulisi missään tapauksessa Martin kynsiin. Toinen keino on semmoinen, että pakoitatte Martin kirjoittamaan omakätisen epäskirjan ja toimittatte sen pastorille. Kun niin teette, niin ei missinkään tule kuulutusta — kyllä minä tiedän, minä olen semmoinen mies minä“, kavaloitfi Rehkonen.

„Voi hitto! Nehän ovat hyviä neuvoja, sen ymmärrän aivan selkeästi. Si-hi-hi! ne auttavat aivan varmasti“, iloitsi Kirri, kuultuansa Rehkoselta nuot tehoisat keinot.

„Voi auttawatko ne, isäntä kulta?“ kysyi Katru iloisien hätäisesti.

„Ne auttavat, Sumaliste! ne auttavat paremmin kuin akkajen tenhot. Järkeä, Katruni, järkeä sitä tarviitaan asioita ymmärtämään ja toimeen panemaan — mutta meidän pitää heti ottaa haltuunne Martin perintökuitit“, sanoi ja keinotteli Kirri iloisiaan.

„Niin, niin, isäntä; niin meidän pitää tehdä“, sanoi Katru ilosta lähtymäisillään.

„Olkoon Kolkkikin niin viisas kuin on, mutta me olemme vielä viisaampia; mitatkoon nyt nieltänsä, iso viisas“, hyvästeli Kirri.

„Kyllähän Kolkkikin on olewinaan wi-

jas, mutta en minä ole hänen kuulut vielä saaneen yhtään asiaa kumoon — kyllä minä asiat ymmärrän, minä olen semmoinen mies minä — mutta ei pidä kenellekään sanoa, että minä olen ne keinot teille neuwonut“, köyhötteli Rehkonen.

„Siitä saatte olla huoletta“, sanoi Katru innokkaasti.

Sen keskustelun perästä menivät Kirri ja Katru samassa huoneessa olevalle Martin kaapille, jonka suulla oli awaimet, ja ottivat sieltä perintökuitit ja wiskasivat ne walkeaan.

„Kas! Se naula weti, sanoi timpermanni, kun pisti lakkariinsa — mutta ei pidä kenellekään sanoa“, toisti Rehkonen, kun ei ollut saanut vielä Kirriltä wakuutusta entiseen pöyhntöönsä.

„Siitä saatte olla aivan huoletta. — Mutta meidän pitää ryhtyä siihen toiseen keinoon: meidän pitää pakoittaa Martti paikalla kirjoittamaan epäskirja“, hopitti Katru hätäisesti, ikäänkuin hän olisi pelännyt tuon toisen awullisen keinon wäkisinkin loihahdawan pois heidän käsiensä, sillä hän tahtoi nyt tarrassaan purra pään poikki tuolta katkeralta asialta, jonka Martti oli heille tuottanut kolkin tyttären naimisen hommallaan.

„Minun pitää lähteä pois, ennenkun Martti tulee. Tehkää waan niinkuin olen neuwonut sen toisenkin asian kanssa — mutta älkääpäs vielä! Hyvä olisi jos maksaisitte Martin entiselle appimäärille, Marvulle, wähän, esim. kuusikymmentä markkaa, ett'ei hän antaisi Marttille mutta perintökuittia. Kyllä minä asiat tiedän — enkö tiedä? Hyvästi!“ neuwoi tuo kirjallinen viisas hädässä olewia ja lähti pois.

Seti hänen lähdettyään sattui Martti tulemaan huoneeseen.

„Wai tulet sinä niin uskaliaaksi, että tuot puhemiehenki tänne! Waan olkaa niin wiisaita kuin olette, mutta minun tässä waltani on. Ja toiwompa, että hiljakskeen tulet tietämään, että sinulla on isä, jota on kuuleminen ja totteleminen“,

fanoi Kirri uhkaavasti ja nuhtelevaisesti Martille.

„Jokuhan pää saisi tuohon astaan tulla!“ fanoi Martti surumielisesti.

„Niwan oikeen, mutta pää sille astalle on semmoinen, että saat tehdä hyvin ja istua kirjoittamaan epäuskirjan“, fanoi Kirri.

„Minkä epäuskirjan?“ kysyi Martti.

„Semmoisen, että otat erosi Kolkin tyttärestä ja kiellät pastorin antamasta kuulutusta sinulle ja hänelle“, selitti Kirri.

„Mitä sillä tekisitte?“ kysyi Martti hätäisesti.

„Viemme pastorille“, oli vastaus.

„Mitä warten?“ kysyi Martti hätäisesti yhä edelleen.

„Sitä warten, ett'ei pastori minkään warjon alla antaisi kuulutusta sinulle ja Minalle; joko nyt hymärrät? — kirjoitatko?“ selitti ja hopitti Kirri.

„En; sitä en tee“, fanoi Martti lujaasti, punehtuneena mielen liikutuksesta.

„Sinun täytyy; se on minun tahtoni ja minä olen isäsi“, fanoi Kirri peräänantamattomasti.

„Sitä en tee, en koskaan; se olisi omaatuntoani vastaan“, fanoi Martti tuskisjaan.

„Semmoiset tunnot saavat olla tunkion mierellä, eikä tässä tule kysymyksen sinun tuntoisi, waan minun tahtoni; äläkä wittuttele sen asian kanssa, waan kirjoita paikalla!“ nukkitti Kirri.

„Ätkää pakottaa, isä, minua tehoon, jolla woisi olla pahat seuraukset“, esteli Martti.

„Sillä on hyvät seuraukset, rahalliset seuraukset; kirjoita paikalla! Dummärrätkö?“

„Olenhan sanonut, että sitä en tee“, fanoi Martti ja yritti lähtemään pois, mutta Kirri töytäsi hänen eteensä ja pakkotti Martin istumaan jälleen.

„Minä näen, ett'et sinä tottele, hyvä!“ fanoi Kirri ja otti halon loukosta, jolla häristele Marttia lyödäkseen, kysyen tui-masti: „Mielätkö wastustat?“

„Ettehän ruvenne, isä, waan wäkiwaltaa käyttämään?“ fanoi Martti.

„Tottelematoin! Kirjoita paikalla, taikka minä ruskioitsen sinun niin, ett'et ikänä terwettä ruumista kama“, fanoi Kirri.

„Woi hyvä Jumala mihiin kiusaukseen minä poloinen olen joutunut!“ fanoi Martti tuskisjaan.

„Itsepä sen kiusauksen olet tottelematontuudellasi päällesi wetänyt — etkö sinä kirjoita?“ fanoi Kirri, kopasten Marttia kädesjään olewalla halolla ronkkaan.

„Ätkää nyt toki isä lyökö! — kun olisi kirjoitusnewwot, niin täytyisi kirjoittaa“, fanoi Martti ja kyyneleet walahteliwathänen silmistään.

Tuon kuultuaan hyökkäsi Katru Martin kamariin ja toi sieltä Martin omat kirjoitusnewwot ja hänen täytyi ruweta kirjoittamaan tuota hänen sydamellensä niin wastahajoista epäuskirjaa, jota tehdessä Kirri seisoi koko ajan halko kädesjään hänen wieresjään.

Sitten kun Martti oli epäuskirjan saanut walmiiksi, fanoi Kirri: „Que nyt se, että saamme kuulla mitä sinä seisoo!“

„Herra pastori! Jos kuka tulisi ottamaan awioliiton kuulutusta minulle ja Kolkin tyttävälle, Minalle, niin ei pidä pastorin antaa, sillä minä otan eroni häneestä.“
Martti.

„Mäytä tänne se kirje, että mä näen onko se niin kirjoitettu kuin lujit“, fanoi Kirri, siepaten kirjeen Martilta. „No, se on hyvä“, jatkoi hän silmäilthään kirjettä, jonka hän pisti laffariinsa. — „Nyt pääset rauhaan“.

„Rauhaan, mutta minkälaiseen rauhaan?“ fanoi Martti surullisesti ja lähti pois ja meni omaan kamariinsa, siellä yksinäisyyhdessä muodattamaan murheellista syhdäntänsä.

Erilaiset tunteet oliwät nyt wanhemilla ja pojalla. Wanhemmat iloitsiwät suuresti noista oiwallisista keinoistanja ja warmasta woitostanja, sillä he uskoiwät mahwasti, että Martin on wälttämättömästi nyt eroaminen Minasta. Tu

heidän ilonsa oli niin rajaton, että Rätu hykyksi ja taputteli käsiään ja hoki: „woi, woi kun minun nyt on hyvä olla!“ —

Perin päinvastaiset tunteet olivat Martilla. Hän oli kahden tulen välillä. Hänen sydämen tulesa paloi hehkuwan kuumana ja se oli niin wäkewä, ett'ei hän woinut sitä vastustaa. Ulkopuolelta poltti häntä luonnollinen lapsen rakkauts vanhempiaan kohtaan ja vanhempiansa erinlataiset ja hänelle wastafotatit tuiumat, toimet ja ajatukset, eiwät suinkaan vähentäneet sitä tunnetta, että hänen olisi tottelemineen vanhempiansa. Hän oli useat kerrat tunnustanut puhtaan rakautensa ja luullut wiimein woittawansa kaikki wastukset ja saawuttawansa sen, jonkatähden hän oli jo niin paljon kärsinyt ja taistellut, mutta jota enemmän hän toiwoi, sitä enemmän hän näki kietoumansa ihmisten ja vanhempiansa wiittämiin pauloisiin ja kuta lujemmalle hän niihin takertui, sitä toiwottomammaksi käwi hän. Hän oli juuri wast'itään pakoitettu julmaan tekoon ja tuo pakotus oli tullut siltä kantilta, jota ei käy nyt woitollisesti wastustamineen, sillä se oli tullut vanhemmilta ja tuo makasi kowin raskaana taakkana hänen sydämesfään. Hän näki ihmiset ympärillään ilköinä, kawaloina peppureina, joka hawainto ei suinkaan lieventännyt hänen raskasta suruaan. Ditto kumma, jos hän oli nyt kowin murheellinen ja antoi hynneleensä wapaasti wuotaa? Ditto kumma, jos hän oli kadottanut kaiken toiwonsa ja joutunut armeluttawaan, epätoiwoiseen tilaan?

„Woi hyvä Jumala mihin kiusaukseen ja omantunnon waiwaan ihmisen piti joutua!“ mumiisi Martti itsekseensä. „Mitähän Minakin ajattelee, kun hän saa kaifista näistä tiedon? Jumala yksin tietää sydämeni olewan wilpittömän häntä kohtaan, mutta minä olen pakoitettu, julmasti pakoitettu, tekemään omaa tuntoani wastaan. Minä olen hirweästi petetty kaikilta muilta ihmisiltä, paitfi Minalta, ja tuntunpa siltä kuin olisin joutunut

kyhkäärmetten ja helwetin henkien keskelle. Luulin toki Rehkostakin rehelligesti mieheksi, kun hän niin halulla pakkasi itseään puhemieheksi, samalla kehuen isoa wiisauttansa ja toimeliaisuuttansa, mutta sekin oli waan uusi kawaluus! Hän on affansa, tyttönsä, illun ja kaiffien muiden pahojen henkien kanssa yhdessä liitossa, sotkemasssa minun ja muiden ihmisten välissä. Kaikki suru, tuska ja kiusaus, jota olemme saaneet kärsiä, on aiwan heistä wuotanut. — Minun pitäisi mennä Minaa lohduttamaan, mutta en kykene sitä tekemään, sillä kauhea epätoiwu on täytännyt sieluni. . .“

Suuri kun hän puolidiäneen itkunsassaasta mutisi wiimeisiä sanoja, tyttäsivät hänen nuorimmat welfensä, Esko ja Hannu kamarisiin.

„Piruako täällä höpiset ja wosittelet; jaitko nyt Minasi?“ sanoi Esko.

„Häwelkää, kelwottomat! Tefin olette asetetut niinkuin rakkis-koirat minun ja muiden ihmisten silmille“, sanoi Martti.

„Tinä olet, Maltti, läähkä ja pahankulinen itälle, äidille ja meille, mutta kutti, kutti! etpä taanut titä Kolfin lyökälettä meille työmään ja juomaan — kutti, kutti!“ hoki Hannukin puhua löpättää, wailka hän wielä puhui saunmal-kielellä.

„Mentkää, häwyttömät tiehemme! Teitä raukkoja tulee paremmin surkutella kuin wihata, sillä tuommoinen käytöksenne ei ole teidän wikanne, waan kaswatuksen“, sanoi Martti ja lähti kamaristaan ja meni saliin. Sinne tultuansa meni hän heti kaapillensa, ottaaksensa sieltä perintökuitin, mutta sitäpä ei siellä ollutkaan. Ditto huomasi Martti mitä tietä se oli kadonnut.

„Perintökuitinikin ja muut asiaan kuuluvat paperit owat, näen mä, kadonneet; ne owat warmaan pantu senmoiseen talteen, ett'eiwät ne tule koskaan minun käsiini. Woi minua onnetointa!“ päiwitelti Martti ja lankefi aiwan täydelliseen epätoiwoon ja neuwottomuuteen.

Tuo suora ja rehellinen naapurin emäntä, Maija, oli saanut tarloin kuulla

kaikki nuot eljeet ja wehkeet. Hän tunsi myös tarkkaan noiden tosiaan rakastavien sydänten halut ja kärsimiset ja sentähden tuntui hänestä ikäänkun heidän kärsimisenä olisi käynyt kipeää hänen omaan sydämeensä. Hän meni Kolkfilaan ja ilmoitti salaisesti Kolkille missä viheliäisessä tilassa Martti nykyään on. Kolkki myös tunsi kuinka arveluttavaan tilaan kihlatut alkoivat käydä noiden pirullisten juorujen ja wehkeitten vuoksi. Hän lähti heti paikalla Kirvikään ja tuli sinne juuri kun Martti oli paksuinmassa epätoivoossaan. Kolkki otti awaimen pois owen suulta, wäänäsi owen luffoon ja astui saliin, jossa hän tapasi Martin.

„Mitenkä nyt asiat ovat?“ kysyi Kolkki heti huoneesen tultua.

„Suonosti, Kolkki kulta, hywin huonosti“, sanoi Martti surullisesti.

„Älä nyt ole ämmä — aika on lyhyt — anna minun kysymyksiini lyhyet ja selvät vastaukset: ovatko mielipiteesi vielä näinä kiusauksen hetkinäkin samat kuin ennenkin, nimittäin, että tahdot yhdistyä tyttäreni kansa?“ kysyi Kolkki.

„Sumalankin edessä“, vastasi Martti rohkeasti.

„Hywä! Teidän täytyy saada mitä niin hartaasti toivotte ja koska ette näy woivan toisittame elää, mut . . .

„Woi hywä Sumala! voitteko meitä auttaa?“ kysyi Martti hätäisesti.

„Siljaa! aika on lyhyt — voitko minulle antaa perintökuitin ensimmäisen waimo wainajasi jälkeen?“ kysyi Kolkki astallisesti.

„En, sitä en woi tehdä! kuitti ja muut kirjat ovat minulta warastetut“, sanoi Martti hämillään.

„Warastettu“, sanoi Kolkki kummas-tuisissaan ja jatkoi sitten: „Kylläpä liikkeellä olevat pahathenget ovat osanneet juonensa kutoa, mutta tässä ei auta muu kuin totuus. — Tahdotko ensi pyhänä kuulutuksille Minan kansa? Hänen miehensä tiedän jo kyllin“.

„Woi kuinka mielelläni minä sen soi-

sin, mutta se epäyskirja“, ilmoitteli Martti puolittein.

„Mitä epäyskirja?“

„Isä pakoitti minua kirjoittamaan semmoisen epäyskirjan, ettei pastori saa antaa lehentään vaatimuksesta avioliiton kuulutusta minulle ja Minalle. Hän seisoi koko ajan, halko kädessä, minun wieresjäni ja olisi ruskoinut minua waimaiseksi, jos en olisi totellut“, selitti Martti.

„Täydellisesti nyt ymmärrän kaikki tehdyksi, mitä on voituu, mutta ei vielä sekään estä asiain menoa. Kihlaus kyllä tapahtui kahden wieraanmiehen läsnä ollessa, mutta se nyt on mennyt myttyyn mokoman epäyskirjan kautta. Mutta kirjoita kirjallinen kihlaus tämän päivän päälle ja pane siihen tiimamääräkin ja sinettiä alle, ja lähetä taikka tuo se minulle tänä iltana, niin minä näytän, ettei Rehtosen wiisaus pitkälle pistä, jolta tämä sotku ja ilkeys, näen mä, on kaikki lähtenyt. Hän kuuluuikin jo kyllällä kehua löyhötelteen urostekojaan ja hyviä neuwojaan!“ puhui Kolkki Martille.

Samassa alkoi kova romina kuulua owesta, joka tuli siitä, kun jotakin toista awainta tukittiin hätäisesti awaimen reikään.

„Woi hywä Sumala! nyt he tulewat“, sanoi Martti hätäyksissään, sillä hän hywin oivalsi mitä tuo romina merkitsi.

„Anna tulla waan!“ sanoi Kolkki, hantien ymmärtäen mitä nyt on tekeillä.

Samassa astuivat Kirri ja Katru saliin.

„Mitä pirua sinulla täällä on tekemistä? Lapa jalkoihisi täältä“, sanoi Kirri Martille äreästi, heti huoneesen tultuansa.

„Ilkaa nyt taas, isä!“ sanoi Martti asettawaisesti.

„Mitä sinäkin olet tänne tullut? Saat mennä samaa tietä kuin olet tullutkin“, sanoi Kirri Kolkille tuimasti.

„Enhän ole eri tietä palaamakseni aikonut tehdäksän, mutta mitkikä naapuri noin äreästi puhuu? Enhän ole koskaan

edes puhdasta wettäkään edestänne sotkenut", sanoi Kolkki wähän ymeästi ja wähän wälittelewästi.

"Ehän sinä. Kyllä minä tiedän millä asioilla olet, waan ole niin wiisas kuin olet, mutta minä olen wieläkin wiisaampi; et minun poikaani saa", sokeri Kirri sinne ja tänne.

"Olettehan houriosta, naapuri! Se on teidän poikanne, joka tahtoo minun tyttärentäni ja hänen pitää saada haluttunsa, koska heidän molempien järkähtämätön tahto niin on", sanoi Kolkki lujasti.

"Melkeen hämyttömiä, kun tullaan itse warsojanja kauppaamaan! Milloin me olemme teillä käyneet poikaamme kauppaamassa?" ehätti Ratru sanomaan, kun Kirri oli joutunut hämille Kolkin viimeisestä puheesta.

"Teiltä, emäntä-rukka, on itseltänne häpy mennyt niin tarfkaan, ett'ei teillä ole jälellä edes hyihäpeäkään! Ehän minä ole täällä tyttärentäni kauppaamassa, jos ette tekään ole poikaanne käyneet meille kauppaamassa; se on Martti, joka on käynyt meillä itseänsä tarjoamassa ja hän on siellä telwannut", sanoi Kolkki hämyilemättä.

"Lapa waan säväriisi täältä ja sukelaan, taikka minä autan sinua, iso wiisas", sanoi Kirri uhlaawaisesti.

"Eipä tässä ole mitään erinomaista kiirettä", sanoi Kolkki yhtäkaikkisesti.

"Etkö sinä, sen wietäwä, mene; tämä on minun huoneeni", sanoi Kirri, käwelen loukkoa kohden, josta hän sieppasi rautakohennuksen käteensä.

"Jos isäntä on niin hämytöin, että rupeaa asetten kanssa päälle käymään, niin minä olen siinä tapauksesja pakoitettu puollustamaan itseäni ja silloin ei ole wissi, jos moitto kallistuu teidän puolellemme", sanoi Kolkki.

Kirri ei ollut millänsäkään noista Kolkin waroitawaisista lauseista, waan hän tormasi ikene-irwillään kohotetun kohennuksen kanssa Kolkkia kohden. Mutta Kolkkipa ei odottanutkaan tuota tulossa olemaa iskuja, waan hän tormasi ennen

iskun lankeamista Kirriin syliksi, paiskasi hänen kumoon lattialle ja wäänsi kohennuksen pois hänen kädestänsä ja heitti hänen siihen.

"Tämä on minun huoneeni, minä noudan wieraat miehet", sanoi Kirri, kumpien ylös lattialta.

"Ei se asia tarwitse wieraita miehiä; teidänhän nämät huoneet owat, sen tiedän ilman todistuksittakin", sanoi Kolkki fiertelewästi.

"Ei waan sinä sita käyt päälle minun omisssa huoneisani", sanoi Kirri selitykseksi Kolkin hymmäämättömyydelle.

"Olenhan sen ennenkin jo sanonut, että te olette tänään hajamielisenä. Ehän ole päällemme käynyt, olen waan puolustanut itseäni teidän päälle-käymistäne vastaan; enkä minä hymmää sitä, että teillä olisi oikeus asetten kanssa käydä ihmisten päälle sillä oikeudella kun teillä on huoneet", sanoi Kolkki jäykästi.

"Ole niin wiisas kuin olet, mutta minä olen wielä wiisaampi; lapa waan paikalla pois täältä", sanoi Kirri typerästi.

"Minhän se on ihmisen kanssa tässä syntisesjä maailmassa. Jota tuhumpi ja walistumattomampi hän on, sitä wiisaammaksi hän itsensä luntee, eikä häpeä sitä ilmoittaa muillekin ihmisille! Se on kyllä surullinen asia, että se niin on, mutta niin se kumminkin on", sanoi Kolkki.

"Et minun poikaani saa", sanoi Kirri entisellä tawallansa, sillä häneltä oli oikeat sanat aiwan lopussa.

"Ei teillä ole mitään muuta sanomista kuin waan aina tuota yhtä ja samaa! Minä olen jo ennen wastannut saman lauseenne, ja lisäksi sanon wielä: kun asiat ferran owat, niinkuin ne owat, niin hän menee kuin sepän-ewäs. Ja nyt minä lähden, en sen wuoksi kun olette minua käskeneet, waau sentähden kun aifani on tullut. — Jos waan mahdutte meillä käymään, niin en minä teitä tuolla lailla kohtele — hywästi!" puhui Kolkki ja lähti pois.

„Räyhkään teillä itse sarwipää hiisi,

mutta me emme käy koskaan", sanoi Kirri Kolkin mennessä.

"Woi sen tuhannen wietävää, kun keh-täsi tulla tänne kauppaamaan kakaraanja!" sanoi Katru.

"Mitä tuommoiset köyhät rotat huolivat, sillä heillä ei ole kunniaa wähääkään, jota heidän tarwitseisi suojella", sanoi Kirri päättävästi.

"Mitä Kolffi sinulle puhui?" kysyi Katru Martilta, sillä hänellä oli salainen pelko ja aawistus tuosta Kolkin käymisestä.

"Eipä paljon mitään", sanoi Martti huolettomasti.

"Jos waan olette juonianne yhteen keränneet, niin katso itseäsi", sanoi Kirri uhkaavasti.

"Kuka enemmän on juoniaan yhteen kerännyt kuin te, henkenne heimolaisien kansa?" sanoi Martti, sillä hänen mielestään oli nyt jo yhtä, jospa sanoi waikapa totuutta.

"Mitko ruweta suurentelemaan?" sanoi Kirri tuimasti.

"Tiedätkö huutia?" ärjäsi Katru.

"Paikalla laita itseji pois minun silmiäni edestä ja koko talosta, koska olet noin tottelematon", käski Kirri Marttia tuimasti.

"Isä kulta!" soperoitfi Martti säikähtyneenä.

"Tahdotko ottaa Susson?"

"En. Niinkuin olen ennenkin sanonut, sanon vielä nytkin, häntä en ota waimokseni koskaan, — en koskaan", sanoi Martti päättävän lujasti.

"Sinulla ei sitten ole enään isää", sanoi Kirri huolettomasti.

"Eikä äitiä", wakuutti Katru kylmästi.

"Ei kotoa eikä perintöä. Paikalla lähde tiehesi; nyt saat ruweta koettelemaan, kuinka monasti voit siwistykellä watsaasi täyttää; pois paikalla lähde silmiäni nähdä, fanon minä", ärjyi Kirri Martille, wihasta wahtoawin suin.

"Antakaahan toki perintökuitini!" ppyhteli Martti surumielin.

"Ne eiwät ikinä kättäsi lämmitä; ne

on tulen kaikki kuluttawa kieli jo aifaa nielaissut; pois paikalla lähde", hoputti Kirri.

"Woi hywä Jumala! teitä isä ja äiti, minälaisia te olette!" sanoi Martti ja suuret west-karpaleet pyörsätiwät hänen silmiinsä. Sitten käweli hän hitain askelin isänsä tykö, ojensi hänelle kätensä ja sanoi itkunsa seasta:

"Sywästi isä!"

"Ei sinulla ole isää, sen olet jo ennenkin kuullut", sanoi Kirri, eikä antanut kättänsä, eipä vielä kääntännyt wäätänsäkään!

"Sywästi äiti!" sanoi Martti ojentulla kädellä äidillensä.

"Eipä sinulla ole paremmin äitiä kuin isääkään; mene! — nyt saat nähdä tottelemattomuutesi hedelmät", sanoi Katru kylmästi, eikä häntään antanut kättänsä poikansa ojennettuun käteen!

"Sywästi isä ja äiti", sanoi Martti ja lähti, pieni waatekäärä kainalossa, jonka hän oli jo waralta ennen kotoillut.

Kyyneleulwa wirtasi nyt Martin silmistä, eikä hän tuo kumma ollutkaan, jos waan harmitsemme kaikki asianhaarat. Maailma tuntui hänestä nyt niin kolkolta, tyhjältä ja autiolta ja maailman ihmiset kawaloilta, ilkeöiltä pettureilta, joille ei ollut mitään pyhää. Sydänten puhtaimmat tunteet he tahrasiwat ja tallasiwat jalkojensa alla ja rehellişhys ja tunnollisuus ei ollut heille mistään arwosta — kuollut, katoowa ajallinen tawara ja mitätöin rikkaus oli sokaisnut ja pimittänyt ne heidän silmissänsä ja sen takia oliwat he itse tulleet niin sokeoiksi, että he eşşiwät keskellä päiwää. Ja tuon kuolleen tawaran sokaus oli ihmisisä niin suuri, että se sokaisi, pimitti ja sammutti luonnollisen wanhimman rakaudenkin lapsiansa kohta. — Eipä ihme, jos Martin sydän murtui noita ajattellessaan.

"Woi hywä Jumala!" sanoi Kirri Martin mentyä, sillä hänenkin sydämesjään lienee ollut jonkunlaisia huolia.

"Woi sentään! kyläkakiteti Martti ja

Minä kuulutetaan ensi pyhäpäivänä", sanoi Katru, sillä se oli nykyään hänen suurimpana huolenaan.

"Sitä minä en usko, sillä perintökäsit ovat olleet ja menneet, ja epäuskirja on minulla ja sen lähden viemään pastorille. Päälliseksi olen, Markulle, Marttin entiselle oppivaarille maksanut jo kuusikymmentä markkaa, ett'ei hän antaisi uutta perintökäsitä; saawat maar nyt mittoa mieltänsä", sanoi Kirri, melkeen jo iloisesti!

"Te miehet olette aina niin lujat ja viisaat wakaijsissa asioissa! Sinuun minä luotan — mutta woi minuun poikaani Marttia!" sanoi Katru, puoleksi toivoen, puoleksi peläten, sillä hänesäkin lienee hieman löyhtynyt äidin rakkautta.

"Mä nyt ole noin suruisfasi! Ehkäpä tuo Martin kotoa ajo tulee vielä hyväksi hänelle itsellensä ja meille, sillä Minan kanssa ei hän pääse ikänä yhteen ja kun hän saa kappaleen aikaa olla poisja kostonansa ja miettiä tilaansa ja maistaa minkälainen kumppani köyhyys on, niin ehkä hän palajaa kotiinsa, taipuu tunniimme ja ottaa Susson", puheli Kirri ennakkoluulojaan, lohduttaaksensa tällä kerralla murheellista wainoiaan.

"Jospa se niin tapahtuisi, jospa sen Zumala soisi!" sanoi Katru yhä suruisaan ja turwatan Zumalaansa, itäänkuin hän olisi toimittanut hywinfin hywää asiaa, jota Zumalan nyt pitäisi auttaa ja päätöfseen saattaa hänen toiveitansa.

Viides luku.

Minalla ei ollut tietoa viimeisistä tapahtumisista Kirriläsä. Hänen isänsä ja naapurin Maija kyllä tiesiwät kaikki muut asiat, paisi Martin pois-ajoa, waan eiwät he uskoneet Minalle totuutta tunnustaa, sillä hänellä oli surua ja sydämen kipua ilman niittäkin tietoita.

Eräänä iltapäiwänä oli Minä erinomaisten raskaalla mielellä ja pelwon ja toiwon välillä, sillä hän odotti mitä Kirrilästä rupeaisi kuulumaan. Hän istui yksinänsä hywästi siwotusfa salissa ja ompeli jotain waatetta. Hän mietti nykhistä tilaansa ja siluistänsä tipahteli kirkkaita hyyneitä. Minä oli runohenkinen ja itäänkuin itsestänsä wuoti hänen sydämestään hänen nykyisen tilansa kuva, puettuna runo-säkeisin. Kun Minä oli kappaleen aikaa ollut tuosfa haawekfiwaisessa tilassaan, rupefi hän laulamaan tuota omatekemäänsä laulua, joka kuului:

Woi sydän miksi riutahan
Sä siihen luotkin tuntemaan?

Miks'et sä luotu kiveksi,
Min ihän tunnottomaksi?

No siihenpä ei pystynyt
Dis uolet wihan myrkyhtyt;
Sä oisittin waan tunnotoin,
Et kostaan olis' ranghatoin.

Ei suru eikä riemukaan,
Waan julo tunnottomuus waan,
Ne silloin olis' ofanas'
Ja paremmat sun tuntoas'.

Woi! paljon woiit sä rakastaa
Ja paljon myöskkin uuhottaa;
Waan minä kyllin tunnen tään
Suu luodutfi waan läsimään.

Ja wai! oot niin urhokas,
Minu suru leikkaa woiimias,
Min! lauwat et sä iaksakaan,
Sill' woiimas rupee ratkiaan.

Suuri kun Minä lauloi viimeiset säkeet, tuliwat Kirrilän nuoremmat pojat, Esko ja Hannu, salin. He oliwat perineet kaitisfa astioisfa wanhempiensa mielipiteet, sillä he oliwat kaitisfa wanhempiensa keskusteluisfa kuulemalla osaa ottamassa. Tuosfa hankalassa Martin naima-jutusfa

käyttivät vanhempansa heitä sisseinä, urkkioina, kuuntelioina ja wahteina joka paikassa ja joka astanhaarassa, ja tuon heille annetun luottamusviran toimittivat he oikeen mestarin tavalla, sillä noilta tutkimusretkiltään palattuaan puhuivat pojat vanhemmilleen olevat ja olemattomat asiat, jotka kaikki otettiin täytenä ja kiitollisuudella vastaan. Semmoijella tutkimus- ja sisä-retkellä olivat pojat nytkin Kolkkilasassa.

„Piruako tiinä, lotta, loimut ja wetitelet; taitko nyt Martin? kutti, kutti! palahitki temmotelle lyökäleelle! Eipä tiinä nyt auttanut ito wiitautkaan“, rupefi Hannu heti huoneesen tultuaan sammal-tielellä ilkeyttään osoittamaan!

Mina ei oikeen käsittänyt tuon häwyttömän poikanulikan puhetta, sillä hänen omat sydämensä tunteet olivat sifsi sekanaisia ja hajanaisia, ett'ei ulkonaiset tapukset woineet anastaa koko hänen huomiotaansa, mutta että tuo Hannun puhe oli jotakin pahaa, sen hän kyllä huomasi.

„Mentkää nyt, hyvät lapset, kotianne ja antakaa minulle toki kotonani rauha!“ sanoi Mina pojille.

„Dnhan tuota nyt paremmisfakin paikoissa käyty, eikä ole koskaan pois ajettu — äläpäs koti, jossa ei käydäkään saisi! Eihän teillä ole muuta kuin welkaa, mutta meillä on monta tuhatta markkaa rahaa lainasfakin“, sanoi Esko, aikaisen paatuneen ihmisen häwyttömyydellä.

Kolffi sattui olemaan salin siwulla olessa kamarissa, jonkatahden hän kuuli poikien joka itisen sanan. Hän tuli kiireesti saliin, otti molemmat pojat käsipuolesta kiinni ja talutti heidät aika nujua porstuaan ja sanoi heille; „Wai vielä tekin, rakit, olette tänne tulleet suutanne ruuffaamaan! Ja koska ette saata olla ihmistittain, niin tuon minä teen“.

„Kyllä me tuommoisia herroja olemme ennenkin nähneet“, sanoi Esko raotetun owen raosta!

„Ito wiitat, ito wiitat“, tulkutti Hannu!

„Jos ette nyt waan mene“, sanoi Kolffi, nousten istualtaan ylös ja yrit-

täen menemään poikia kohden, mutta pojat tuon huomattuaan lähtivät juosta ka-pittamaan aika khytiä pois.

Samassa astui pastori huoneesen.

„Hywää päivää! Tulimpa asiantehden teillä käymään. Mitä nuot Kirrin nuoremmat pojat olivat kulkemassa? Minä olin huomaawanani heidän tehneen jotain ilkeyttä“, sanoi pastori.

„Käykää istumaan, pastori! Mitä ne semmoijet muuta tekewät kuin ilkeyttä. Käiwät täällä ensin Minan silmille ja kun minä talutin heidät porstuaan, rupefiwat he owen raosta haukkua tirsku-maan“, selitti Kolffi.

„Hym! Moin nuorina jo wäärällä jäljellä!“ sanoi pastori.

„Niin herra pastori, omena ei putoa kauwas punsta“, sanoi Kolffi.

„Kun Martin ja Minan asiat owat, niinkuin niiden olen kuullut olewan, ja kun tuo Kirrilä on niin raaka paikka, niinkuin tiedätte, niin eikö olisi parasta, että estäisitte lapsenne sinne joutumasta, sillä pelkäänpä Martin olewan samanlaisen“, sanoi pastori.

„Woi hywä pastori! Martti ei ole paha; hän ei ole semmoinen kuin he“, sanoi Mina tuskallisesti.

„Kyllä se on jos kuin raskas ja wai-tea asia päästää lapseni tuommoiseen pefään, mutta minä näen selwästi, ett'eiwät he woie toisittaan elää. Jos heidät wäkisin eroittaisiin, saattaisiin tulla wikapääksi heidän ennen-aikaisen kuolemaansa, ja millä woisin sitten wastata sen Jumalan edesjä? Mitä Marttiin tulee, niin minä pidän hänen kunnollisena miehenä kaiken puolesta“, selitelti Kolffi.

„Saattaapa asia niinkin olla. Mutta kun Rehtonen sanoi minulle Martinfaan ei tahtowan enään koko naimiskauppaa ja kun Kirri toi minulla Martin kirjoit-taman kielion, ett'en minä saa antaa heille amioiliton kuulutusta, niin sentähden minä epäilen“, puhui pastori nyt fuoraan.

„Woi hywä Jumala sitä uskotointa

pettäjää!" kiljasi Aina tuon kuultuansa ja läitisti pyörtyneenä lattialle.

"Voi hyvänen aifa, pastori, kun olitte waromaton! Näettehän nyt asian olewan waarallista laatua. Teidätkin owat nuot pirut kujeillaan pettäneet, näen mä, pahapäiväiseksi; Martti puhui minulle asian oikean laidan", sanoi Kolffi hätäystisfäään ja riensi Ainaa auttamaan.

"Voi minua onnetointa minä wahingon tietämättäni tein!" sanoi pastori ja hänkin riensi Ainaa kirjoittamaan.

Kauan ei pastorin ja Kolffin tarwintakaan tehdä kirjoitus-kokkeitaan, ennenkuin Aina awasi filmänsä ja tuli tunnoilleen.

"Voi sitä uskotointa pettäjää!" oli Ainan ensimmäinen sana kun hän kirjoitti.

"Rauhoitu, lapseni! se olisin minulta erehdys", koki pastori sanoa Ainalle.

"Pastorikin on petetty. Ne tiedot, joita pastorille on laitettu, eivät ole sen parempia kuin Kirrin, Katrun, Kallun ja Rehkonen joukon wehkeitä. Kirri on paikoittanut Martin kirjoittamaan epäskirjan, jonka hän on sitten wienyt pastorille. Rehkos-riepu on semmoinen epärehellinen mies, joka ei tohdi tehdä mitään affansa ja tyttönsä luwatta, sillä hän on usein saanut loimeensa heiltä, niin tietäähän sen, minkälaisia hänen toimensa sitten owat. — Marttisa ei ole vähintäkään petosta, sen tiedän, sillä hän puhui minulle kaikki, waan en ole ollut tilaisuudessa sinulle sitä ilmoittaa", koki Kolffi puhella tyttärelleen.

"Niinkö, isä?" sanoi Aina puoleksi toiwomana.

"Niin asiat totuudessa owat. Kunpa hän olisi Martti täällä, niin kyllä asiat selweneisivät — mutta tuollahan hän juuri tuleekin", sanoi Kolffi, ja todellakin tuli Martti kartanolla huonetta kohden.

"Voi minua!" sanoi Aina, ja uufi tusta rupefi häntä taas ahdistamaan, sillä epäilyks pakkasi häntä kowan likelle.

"Mä nyt hätäile, ole raittiina ja le-

tilta itseltään", sanoi Kolffi Ainalle, rauhoittaen häntä.

Samasäsa tuli Martti huoneesen. Hän oli hywin alakuloisen näköinen ja kun hän huomasi pastorin, tuli hän kowin hämmille.

"Terwe tuloasi, Martti! Käypäs istumaan, että saamme puhella, sillä haluaisinpa saada warmat tiedot nykyään sekawista asioista", sanoi pastori Martille, samasäsa terwehtien häntä.

"Niin, niin, käyhän istumaan Martti!" kehotti Kolffikin, kun näki Martin ujos-televan.

"Miten ne teidän asianne oikeen owat, Martti? Isä käwi meillä ja toi sinun kirjoittamasi kirjeen, jossa sinä kielsit minun antamasta kuulutusta sinulle ja Ainalle", sanoi pastori Martille.

"Minä olin paikoitettu sen tekemään — julmasti paikoitettu tekemään omaatuntoani vastaan. Isä, oma isäni oli se, joka sen paikoituksen teki. Hän olisi rufikoinut ruumiini palaisiksi, jos en olisi totellut; täytyi säästää terweyttäni, mutta minä peruutan nyt epäykfeni", selitti Martti.

Tuon keskustelun aikana Aina wuoroon waaleni, wuoroon punastui, sillä toiwon ja pelon välillä taisteli hän ankaraa sifällistä taisteloa, mutta kun hän kuuli Martin viimeisen lauseen, rupefi hän hengittämään helpommasti.

"Ja Rehkonen sanoi minulle, kun ma satuin teillä käymään, ett'et sinä tahdo-kaan enään yhdistyä Ainan kanssa; olisin sinulta itseltäsi kysynyt asiaa, waan Rehkonen sanoi, ett'et sinä ole kotona", lisäfi pastori.

"Voi hyvä Jumala sitä Rehkostakin, minkälainen hän on! Kun hän rupefi estelemään, ett'ei hän rupea ajamaan asiaa päähän asti, rufoilin minä kynnelfilmisä, ett'ei hän heittäisi asiaa kesken. Mutta hän rupefi — heidän waimowäkensä tultua ja mentyä — houraillemaan sitä ja tätä, pelkäämään affansa ja tyttönsä wihoja, toimittamaan Sussoa minulle j. n. e. Olin myös kotona silloin kun käwitte

meillä, mutta niin raskaalla mielellä, ett' en saattanut tulla teidän näköönne", janoi Martti.

"Voi kuinka kauwas pahuus ja kavaluus saattaa tässä maailmassa kuitenkin mennä! Mikä olen huomannut Rehksosen epärehellisestä, waan en olisi häntä uskonut suoraksi valehtelijaksi ja pettäjäksi", janoi pastori.

"Niinkuin jo olen sanonut, Rehksosen tähty mukautua sen mukaan kuin affansa ja tyttönsä tahtowat, eikä hänellä itsellänäkään ole juuri kaikkesti suorat tarkeitukset", janoi Koltti.

"Siinäpä se oikeen näkyy, että miehuus häneltä puuttuu! Nyt rupean minä puhemieheksi ja takaan, ett' ei asia käykään niin ämmämäisesti kuin Rehksoselta. Onko, Martti, wilpitöin tahtosi yhdistyä Minan kansa? Tämän talon asianomaisten mieleen tiedän jo", kyysi pastori Marttilta.

"Jumala yksin tietää, että sydämeni on wilpitöin ja että minä tahtoisin, mutta mi . . ."

"Ei mitään muttaa! Se sana on useinkin asian haaran käänteessä; tunnusta suora totuus!" keskeytti hänen pastori.

"Mutta minulla ei ole mitään", änkytti Martti hämillään.

"Ei sinulla tarwitsekaan olla juuri paljon mitään, kun minä rupean asiaa ajamaan; kyllä asiat sujuvat", janoi pastori.

"Pastori ei tahdo malittaa kuunnella minua ja minulla ei tahdo olla voimaa ja kyhyä sanomaan totuutta. Minä olen tobistani pois ajettu hylkiö ja heittiö, hyljätty isältäni ja äidiltäni ja tehty heiltä perinnöttömäksi. Minulla ei ole enempää kuin taiwaan linnulla, ei enempää kuin tässä näkyy", selitti Martti surumielin.

"Voi kowuutta, voi jumalattomuutta", janoi pastori hämmästyneenä ja kauhistuneena.

"Mihin minä onnetoin nyt joudun? Minulla ei ole muuta edessäni kuin ennen-aikainen kuolema ja elämäni tähän asti on ollut waan pelkkää surua,

tuskaa ja itävää; ei ole hauskat ajat nuorelle miehelle", janoi Martti ja pyhiskeli salaa tynneliä filmistängsä.

"Koska wanhempasi owat olleet niin tunnottomia, niin tule meille olemaan! Minä pidän sinun niinkuin oman lapseni ja luulenpa sinun tulewan tytyhwäiseksi tilaasi. Paljon on tosin itsellänikin lapsia, mutta tuosfapa he owat — Jumalan kiitos — menneet; kyllä meillä on vielä työtä ja ruokaa sinullekin antaa. Rohkaise mielesti ja ole mies, niin kyllä Jumala vielä sinua auttaa", janoi ja lohdutteli Koltti.

"Kiitoksia siitä tarjoamifestanne, mutta minä en saata entä voi suostua siihen, ennenkuin saan tuomioni Minan omasta juusta kuulla. Saatatto sinä vastaanottaa köyhän, kodittoman, semmoisen, jolla ei ole enempää kuin taiwaan linnulla — isättömän, äidittömän?" janoi Martti, käwelleen Minaa kohden.

"Minun Marttini, voi minun Marttini! Sinä et saa kuolla; minä tahdon sinun elämään. — Nythän tiedän, että olet minun, eikä kukaan voi meitä enään eroittaa. Nythän on hywä, kun ei tarwitse mennä sinun kotiisi. — Mitä me rikkaudella teemme, sillä onhan meillä terweet ja wahwat jäsenet; tehdään työtä, kyllä me toimeen tulemme — voi mitä me raukat olenme saaneet kärsiä! Mutta nytpä ne owatkin loppuneet — voi kuinka nyt on hywä ja helppo olla", puheli Mina, koko puheenja ajan innokkaasti sylleillen Marttia, ja sekä Martti että Mina itkivät ilosta tuona autuutensa hurmaavana hetkenä; kaikki syrjäiset olivat myös liikutetut.

Kun he olivat selwinneet tuon odottamattoman onnensa häikäisewistä tunteista, kääntyi Martti pastoriin päin ja janoi: "Autakaa anteeksi, herra pastori ja isäntä, kun olemme unhottaneet säädyllisyyden rajat! Mutta kun sydän on löytänyt sydämen ja saanut sen wiisiksi omaksensa niin monen murheen ja waiwan perästä ja kun tämän ajallisen elämän onni tu-

lee korkeimmallensa, niin tahtoo se wuotaa yli laidan."

"Pyyhdämme anteeksi!" sanoi Minanin ujosti.

"Eipä tässä mitään anteeksi pyytämistä; liikoja ei ole tapahtunut. Niin se on: Jumala antaa pahan ilman perästä aurinkonsa paistaa. Nyt alan täydesä walossa ymmärtää mitä te, raukat, olette saaneet kärsiä", sanoi pastori, yhä vielä liikuttuna.

"Ette te, hyvä pastori, tiedä vielä puoliafaan", wakuutti Mina. "Saitko minulta kirjeen, silloin kuin jalkasi oli kipeänä?" kysyi hän sitten Martilta.

"Sain, mutta etpä tiedä millä tawalla?" Killa oli kirjeesi tuonut Kirstille ja hän toi sen isälle ja äidille. Sen saatuansa laittoivat he Killun wiefoittelemaan minulta kirjeen sinulle ja sen pyytäessään wanoi hän Jumalan nimen kautta wiewänjä kirjeen sinulle. Mutta siihen sijaan, että hän olisi lupauksensa mukaan niin tehnyt, antoi hän kirjeen myös isälle ja äidille, joilta minä sain salaa sinun kirjeesi viimein käsiini, ja juuri tuo kirjeesi on minun woinut pystysfä pitää näinä epätoiwon, murhetten ja kiusausten hetkinä", selitti Martti.

"Wääräys, kawaluus, jumalattomuus on wallinnut tässä afiasssa!" sanoi pastori ihmetellen ja kauhistellen.

"Woi sitä jumalatonta Killa! Hän tuli tänne minuinkin tyköni ja pyysi, sinun nimesfäsi, minun kirjoittamaan sinulle. Hän wäitti sinun kuolewankin itävään, jos en sitä telisi, ja oli niin sääliwinaan sinua. Minä en ollut uskaltaa heittää kirjettäni hänelle, mutta hän wanoi niin hirweän moneen ristiin kirjeen tulewan oikeaan paikkaan, niin uskalsin viimein", sanoi Mina.

"Eihän sitä olisi ollut hätäpäiwääkään, kuu olisi edes saanut kirjoittaa toisilensa, mutta sitä ei woinut tehdä, sillä Esko ja Hannu olivat aina wahdisja. Jos jotakin semmoista yritti, wiewät he heti sanan wanhemmille, jotka olivat paikalla niskassa, ja silloin ei joutunut met-

tisiä kuuntelemaan. Jos jollinkin sai Eskolta, Hannulta ja wanhemmilta sen werran aikaa, että ennätti jonkun riwin wiskata, niin semmoiset jalawehkeiliät ympärillä sitten, kuin Killa, Kirsti ja koko Keskosen joukko!" selitti Martti.

"Mina lisempää saan waan kuulla! Tuo ei ole ainoastaan jumalatonta, waan oikeen hirweää ja kauheaa", sanoi pastori kauhistuen.

"Pääsemmekö ensi pyhänä kuulutuskille?" kysyi Martti pastorilta, itäänkuin hän olisi tahtonut kääntää asiat paremmalle ja iloisemmalle tolalle noista itäwistä muisteluista.

"Miks'ette? Tämän talon wanhukset eiwät ole wastaan ja teidät olen wolemmat nyt oppinut tuntemaan. Siihen ei tarwita Kirvilän wanhempain suostumista, sillä olethan jo laillisesja ijasfä, mutta jos wasten heidän tahtoansa menet naimisiin, niin perinnöttömäsi he kyllä woiwat sinun tehdä, sillä laki on siinä afiasssa heidän puolellaan", sanoi pastori itäänkuin uubestaan muistuttaen mihin waaraan Martti silloin joutuisi.

"Oh! Se ei haittaa yhtään, ei wä hääkään. Minä olen tänään saanut perinnön, joka on kaikkea muita perinnöitä kallimpi", sanoi Martti lujasti.

"Se perintökuitti, josta ennenkin olen puhunut, pitäisi antaa minulle", sanoi pastori.

"Sitä ei ole".

"Mitä se nyt tahtoo sanoa? Onhan perilliset maksettu ja kuitti annettu", sanoi pastori kummeksen.

"Kuitti on minulta — warastettu."

"Ja kuka?"

"Isä ja äiti."

"Ja mihin he sitten owat sen panneet?"

"Dmain sanainja mukaan — poltta-
neet."

"Hym! Jopa jotakin! En itänä ole nähnyt wäärääkään astaa noin kawalasti ajettawan, enkä wääräyden noin kauwan menestywän! Mutta täsfäpä sen loppu nyt onkin, sillä täsfä ei auta muu kuin

totuus. Saattaako Kolffi mennä takautseen, jos mahdollisesti saattaisi vielä kysymys tulla Martin vaimo vainajan perinnöstä? Luultavasti Marfku antaa mielelläänkin toisen kuitin, koska hän on kumminkin jo perinnön saanut", sanoi pastori.

"Kyllä minä menen takautseen", sanoi Kolffi.

Samassa tuli Eilu huoneeseen. Hän luituili ja katseli ympäri huonetta ja kun hän hawaitti pastorin, häpesi hän ja mutisi itselleen puoli-ääneen: "Woi pirun wäki, eikö Martti ainakin ole täällä ja pastorikin!" Sitten sanoi hän kowaa: "hyvää päivää!"

Ei mitään vastausta.

"Minulla olisi Martille vähän asiaa."

"Mutta minulla ei ole sinun eikä sinun asioita kansa mitään tekemistä", sanoi Martti kylmästi.

"Eilu, Eilu! Palaja pois pahalta, synnilliseltä ja wilpilliseltä tieltäsi, ja tee pikainen parannus, muutoin sinun tulewainen osasi tulee olemaan siellä, joka palaa tulesta ja tulikivestä ja jossa on itku ja hampausten kiristys", sanoi pastori nuhtelemaisesti.

"Kaikki sinun juonesi, Eilu, ovat tulleet ilmi; pakene filmistäni, hiiton henki!" sanoi Kolffi tuimasti.

"Piru toki! Eiköhän kostoni käynyt-kään laatuun", mutisi Eilu itsensä ja lähti pois.

"Melkein häwyttömäksi ihminen me-nee", sanoi pastori.

"Luultavasti hänellä oli taas joku lähetystoimi tehtävänä, jonka tarkoituksena lienee ollut jotkea minun ja Minan wäliä, mutta kyllä sitä nyt saawat odottaa ikäwiin asti", sanoi Martti. "Mutta kuka tuolta tulee", lisäsi hän, kun katsoi alkunasta ulos, "Rehkonen näen mä! Luultavasti hänentin on atkansa ja tyttönsä ajaneet patukallansa samankaltaiselle asialle kuin Eilullakin oli."

Samassa tuli Rehkonen huoneeseen.

"Kun ma satuin kaurta kulkemaan, niin pistäysin talosja käymään", sanoi Reh-

konen hämyillen hänkin, huomattuansa pastorin.

"Kotoasko tulet?" kysyi Kolffi.

"Kotoa."

"Mitä asloitset?"

"Minako ne aslat pitäisi heti sanoa?"

"Oliiko siitä mitään haittaa jos ihminen warttuisi aina asiansa sanomaan heti ja suoraan, ilman syrjätarkoitustta?"

"Kolffi on tänään hywin karkäs ja utelias!"

"Tänä aikana, jolloin hameet on walan päällä, täytyy olla hywin warowana; ei ole kaiikkiin juuri paljon luottamista."

"Kosta noin piikkeilemällä puhut, niin sanon suoraan, ett'ei minulla ole mitään asiaa sinulle enkä tahdo tämän erän perästä koskaan enään teillä käydä, mutta Martille minulla olisi vähän asiaa", puhkesi Rehkonen puhumaan.

"Sanokaa fitten asianne!" sanoi Martti.

"Kahden kesken."

"Ei minulla muille eikä muilla minulle ole nythään semmoista asiaa, joka ei saisi tulla muidenkin kuuloon. Minä olen niistä kahdenkeskisistä asioista saanut kowan kylläni", sanoi Martti lujasti.

"Taidat olla affasi laittamana Susson astamiehenä", sanoi Kolffi pistelewästi.

"Nyht minä kuulen ja huomaan, että Kolffi kuuntelee ja usko juoruja! Enpä olisi uskonut aika miestä noin affamajeksi! Rehellisyys maan perii", sanoi Rehkonen röyhkeästi.

"Se minusta on oikeen affamaista, kun mies ottaa afaltaan tawasta selkäänsä oikeen Porwoon mitalla ja sen jälkeen nöyrästi ajelee atkawäen asioita", selitti Kolffi.

"Miin — selkäänsä — hym! mutisi Rehkonen masentuneena tällä tervalla, kun huomasi Kolffilla olewan paremmat tiedot hänen koti-elämästään kuin kenties hänellä itsellänsä.

"Mainitsitpa kerskaamalla rehellisydestäsi; eipä siinä mitään kerskaamista, sillä minä olen sinun hawainnut olewan

katkerassa sapesa ja kauheassa wäärhyden solmussa", sanoi pastori Rehkoselle.

"Kuka? Minäkö? Missä kohden ja missä asiassa? Pastorin pitää näyttää syyttönsä toteen"; sanoi Rehkonen kiivastuneena ja melkeenpä hävyttömästi, sillä hän oli saanut röyhkeytensä takaisin, kun ei luullut pastorin tietävän hänen kavalaita wehkeitään.

"Sanoithan minulle, ettei Martti tahdo enää Minaa waimokseensa, ja Martti sanoo kyynelilmisissä pyytäneensä sinua, ett'et jättäisi astaa kesken. Vielä päällijefsi walehtelit minulle, ett'ei Martti ole kotona, kun olisin häneltä itseltänsä astaa tiedustellut, ja kuitenkin oli Martti waan toisessa huoneessa! Ovatko tuommoiset temput rehellisen miehen työtä? Tuomitsen nyt itse", sanoi pastori lujasti.

"Jhy! niin Mart . . . tuota minäkö? niin Marttiko? — — niin, niin — — onhan täällä Marttikin — en minä — — kyllähän se — mitenkäs se ontaan? — otti ja tuota — — hym", sokeriteli Rehkonen sitä ja tätä, kun sai odottamatta kuulla pastorilta totuuden, jonka ei hän luullut hänen korwillensa tulleen. Rehkonen wiskaili ympäri huonetta noita häitä-äänä päästellesään, ikäänkuin hän olisi etsinyt jotain ainetta nudelle walheellensa, jonka turwissa hän olisi woinut itsensä päästää tuosta pälfkähästä. Mutta kun hän hawaitti Martin, tuon elävän todistuskappaleen pastorin puheen mahwistajana, istuwan rauhallisena, suu wienossa ilwehymyssä, niin loppui Rehkos-raiskalta kaikki miehuus ja hän oli nyt täydellisesti kumottu mies.

"Koska noin kowin jouduit hänille, niin mahtanet itsekkin huomata, ett'et ole juuri rehelligesti elänyt tämän asian kanssa. Wuiskain asioissa olen minä sinun huomannut olevan epärehellisen, ja kaikista noista tulee sinun tehdä pitäinen parannus", sanoi pastori Rehkoselle sielunhoinollisesti.

"Jos muut ihmiset oliswat niin häwyttömät, kuin sinä olet, niin wasta sinä kuulisit kummia asioita; nyt waan saunon:

meillä ei ole kenelläkään tällä kerralla sinulle kahdenkeskistä astaa", sanoi Kolffi Rehkoselle, ikäänkuin wiataten, että hän saisi mennä.

Tuon kuultuaan lähti Rehkonen hywästittä pois huoneesta. Hän oli niin hajamielisenä, ett'ei hän tietänyt mitä hän puhui ja teki. Hän seisahdtti porstuaan ja alkoi itsetseen ääneensä puhumaan.

"Woi piru toki, kohta owat kaikki pappilakin tietona! Jos he wielä päällijefsi saawat tietää, että minä neuwoin Kirrin warastamaan Martin perintökuutiin ja waatimaan häneltä epäystirjan, niin olen minä huutawassa hufassa. — Ei, ei, niitä eiwät he saa tietoonsa, sillä Kirri ei sano niitä, ei koskaan. Hän ei kumminkaan suostu ikänä Martin ja Minan naimiseen ja hänellä on semmoiset minun antamani aseet käsisä, että hän woi estää heidät yhtymästä, waikka pappi ja Kolffi wielä mitäkin puhuisiwat. Ei waikka taivas ja maa repeäisiwät ja aurinko muuttaisi ratansa, niin heidän asiastansa ei tule mitään ja sepä se juuri suojeleekin minun tehokkaammat temppuni ilmi tulemasta. Ha, ha, ha, haa! Olenpa minä kuitenkin aikaan saapa mies, parjatkoon minua kuinka paljon tahtowat — mutta nyt en kehtaa käydhä Kirriläsä enkä pappilassa, kun tämä asiani noin huonosti käwi", höpösi Rehkonen itsetseen, eikä huomannut, että porstuaassa oli koko hänen puheensa ajan seisunut eräs Kolffin piika, joka kuuli joka sanan ja purskahdtti wiimein nauramaan.

"Hää! Oletko kauwan ollut tässä?" kysyi Rehkonen, huomattuansa piian.

Piika ei kyennyt naurultansa mitään wastaamaan.

Päitällä lähti Rehkonen awopäin pötkimään tiehensä, kun huomasi täälläkin joutuneensa kiinni; hän oli hajamielishydesjään unohtanut lakkinsa huoneesta lähtiesjään.

"Älkää nyt toki lakkianne heittäkö!" huusi piika hänen jälkeensä, mutta Rehkonen ei kuullut sitä, meni waan aika potakkaa kotiansa kohden ja tuuli pöyhyytti

hänen pellawa-malkoista pittää harjastut-
kaansa, niinkuin wahvaa kulottunutta wih-
wilä-heinää. Luonto oli hänelle anta-
nut tukan jaossa tuommoisen wallean tu-
kan ja walkeat kulmakarvat, eikä aika ol-
lut niitä woinut muuttaa vähääkään al-
kuperäisestä wäristään.

„Kummallista!“ sanoi Kolffi Rehtosen
mentyä. „Niin kauwan kuin kawala ihmi-
nen luulee juonensa olevan salassa, on
hän röyhkeä ja kerskaa rehelliisyydestänsä,
waan kun hän huomaa juonensa olevan
tunnetut, joutuu hän peräti hämille, minkä
tuokin rauka.“

„Niin! Walheella on lyhyet jäljet ja
perkele on walheen isä“, sanoi pastori.

Samasja astui Marcku huoneesen.

„Hywää päivää! Kun täältä on kuul-
lunut kummallista puheita ja huhuja, niin
tulin tiedustelevaan miten täällä asiat
oikeastaan ovat“, sanoi Marcku huonee-
sen tultuaan.

„Päivää, päivää! Käypäs istumaan,
Marcku! Sinä tulet juuri kuin kutsuttu.
Toistaankin ovat asiat täällä sekauksissa
ja sinä olet tuiki tarpeesen niiden selwit-
tämisessä“, sanoi Kolffi Marckulle, puoli-
iloisjaan.

„Niinpä minäkin sen luulen, sillä minä
olen kuullut millä kannalla asiat ovat“,
sanoi Marcku, nähtävästi hywillään.

„Matti on kadottanut sinun antamasi
kuitin, tytär wainajasi perinnöstä; saat-
taisitko antaa hänelle uuden kuitin, koska
sinä olet tyttäresi ainoa perillinen?“ kysyi
Kolffi.

„Niin, niin! kadonnuthan se kuitti on,
kuulen ma. Sitä wartenhan minä juuri
tulinkin tänne, että saisimme tuumitella
siitä asiasta — no, noh! kyllä, kyllä,
mutta minulle pitäisi siitä vähän mat —
mat — hhy — hhy! — maksaa“, pu-
heli Marcku, nähtävästi wiimeiseltä hä-
millään.

„Maksaa; mistä maksaa?“ kysyi Kolffi,
vähän hämillään.

„Kuitista, ymmärrätkö? Jos ma an-
nan uuden kuitin, niin siitä pitäisi mi-

nulle vähän maksaa“, selitti Marcku toi-
mesjaan.

„Mitä Jumalan tähden?! Eikö perintö
ole ennen jo kuitiksi maksettu, koska pe-
rinnön selwitys on tehty ja kuitti an-
nettu?“ sanoi pastori kauhistuneena.

„Waikkapa vielä niinkin olisi, mutta
kuittipa on tullut hukkaan, milläpä woi-
daan nyt toteen näyttää, että perintö on
maksettu“, sanoi Marcku lujassa uskossa,
että hän on ihan oikealla ja laillisella
kannalla.

„Herra Jumala kuinka yksinfertainen!“
sanoi pastori puoli-ääneen, sitten sanoi
hän Marckulle: „Eihän ihmisen tule toi-
sen hätää käyttää oman woiton pyhniiksi.
Muuten sinä, Marcku, olet hywin vähän
ajattelewa, kun luulet, ett'ei perinnön
maksua woida toteen näyttää, waikka itse
juuri nyt tunnustit, perinnön jääneesi ja
wierasmiehet vielä elävät, jotka owat
kadonneen kuitin allekirjoittaneet! Mitä
sinä oikeen meinaat?“

„Jos kohtakin niin lienee, waan en
minä anna kuittia ilman maksutta, kun
minä olen näin pitkän matkan kulkenut
tämän asian wooksi“, sanoi Marcku yhtä
lujasti kuin yksinfertaisestikin.

„Paljonko sinä tahdot, jos annat toi-
sen kuitin?“ kysyi Kolffi.

„No en minä nyt kowin paljoa tahdo.
Pannaan neuwottelemalla, tuumittelemalla
ja sowitztelemalla: parempi laiha so-
winto kuin lihawa riita, eikö niin,
Kolffi? Mitäpä se meitä hyödyttäisi jos
riitaan rupeaisimme, herrain tukkarot siitä
waan hyötyisiwät, eikö niin Kolffi? Te
olette ymmärtävä mies, kyllä te oival-
latte asian tärkeiden; no — oh — jos
Matti vielä maksaa minulle kuusikym-
mentä marckaa, niin minä tyyhdyn ja an-
nan uuden kuitin — onko paljon, häh?
se ei ole paljon. — Waikka Kirri on mi-
nua kowasti kieltänyt antamasta toista
kuittia, mutta minä annan waan — onko
wäärin, pastori, häh?“ Iorueli Marcku,
puoli-hulluna ilosta, kun huomasi apa-
jalle heitetyn nuottansa kenties jotain kä-
sittävän.

„Ei minulla ole rahaa eikä muutakaan tavaraa“, sanoi Martti alakuloisesti.

„Sen minä kyllä tiedän, kun ma olen kuullut, että isäsi on sinun ajanut pois kotoasi, mutta kyllähän Koltti sinulle sen verran lainaksi antaa, eikä niin Koltti? Jhy —“ keinotteli Markku.

„Sinäpä, Markku, olet vasta oikeen kummallinen ihminen! Puhutpa riidastakin, niinkuin oikealla puolella oleva ainakin, vaikka olet selvästi väärässä. Luuletto että laki kaikkien väärrien kannettien jälkeen tuomitsee? Mä usko, sillä laki on oikeus, se tahtoo sanoa: laki tekee oikeen. Sinä luulet tekemäsi hywin-kin suuren hyvän työn, jos annat kuitin jo ennen maksutusta perinnöstä, ja keh- taat vielä eri maksua siitä vaatia! Mat- tele, Markku, perään: asiasti ei ole puh- taan ja hyvän omantunnon kanssa yh- teen sopiva“, puheli pastori Markulle, muidellen häntä.

„Jos kohtakin niin lienee, mutta minä en anna kuittia maksutta“, väitti waan Markku perustettomasti, huolimatta siitä jos kuinkakin ankaroita vastalauseita olisi tehty hänen ahneuden syntiänsä vastaan.

„En minä rupea hänen kanssaan otte- lemaan. Minä maksan Martin puolesta hänelle vaatimansa summan, kuusikym- mentä markkaa, koska ne näkyvät hänelle niin hyvää tekemän. — Kirjoittakaa pas- tori kuitti!“ sanoi Koltti.

„Tehtää, tehtää niin, hyvä isäntä! Kyllä minä teille sen maailmassa maksan, jos ma jaksan“, sanoi Martti innostu- neena kun kuuli asian onnistuvan.

Pastori kirjoitti kuitin, Markku pani puumerkkinsä alle ja Koltti luki rahat pöydälle.

„Kas niin! Nythän asia käypi laatuun, käyypä niinkin — tiesinhän minä sen — no miks’ei kelpo miesten välillä — eikös ookin Koltti? — annoinpa minä waan kuitin, vaikka kirkkiläiset kielsiwät — annoinpa niinkin“, höpösi Markku, tu- kehtumaisillaan ilosta, kun hän tuffei saatuja rahojaan luffaroonsa. Hän hö- röstyhi tuosta ylimääräisestä saaliistansa niin, ett’ei joutanut hyvästiäkään sano- maan eikä luffaroaan luffariinsa pane- maan, waan niine hywineen töytäsi hän huoneesta ulos; tiellä mennessäänkin pi- teli ja käänteli hän kädesään tuota tä- nään niin helposti paisunutta luffaroaan!

„Kummallisia ihmislucnteita löytyy tässä syntisesjä maailmassa! Ei ole yh- tään, joka hyvää tekee, ei yhtäkään. Sil- loin kun luullaan olevansa wäihänkin hyvän puolella, koetaan nilkoa ja nylkeä lähim- mäistään, minä waan voidaan, ja vielä noin häpeemättömästi ja typerästi“, ehätti pastori ketterästi tekemään johtopäätök- sensä Markun mentyä.

„Niinhän se on tässä maailmassa, herra pastori! Totuus on nykyään harwinainen ilmiö maan päällä. Pimeys, tyhmyys ja häpeemättömyys owat wallan päällä ja he owat keskenänsä hyviä ystämyhyksiä, jonka wuofsi ne tawataankin aina käsitä- desä“, sanoi Koltti.

Sen jälkeen lähti pastori pois ja Martti jäi Kolkkilaan olemaan niinkuin talon mies.

Kuudes luku.

Waiffa Kirvilän wanhuisset luuliwat tehneensä jalon ja tuntonsa rauhoittawan työn, silloin kun he Martin ajoiwat pois kotoa, niin ei tuo tunnon rauha, jonka

he luuliwat saawuttaneensa, kumminkaan kauwan pysynyt heidän tyhönänsä, eikä tuo pois-ajamisen jalous woinut tähttää sitä tyhjää paikkaa, jonka tuo lyhyt ja

pian pakenewa tunnon rauha oli jälkeensä jättänyt. Poikansa olivat he ajaneet pois, hän oli lähtenyt nöyränä, mutta murheellisenä nöyränä. Kynneläksissä oli hän tyylyt vanhempansa hyvästi jätellyt, eikä yhtään kiukun eikä koston sanaa oltu hänen suustaan kuultu. Mitä oli kulunut Martin lähdestä, eivätkä he olleet vielä minäänlaista tietoa hänestä saaneet. Vieläpä heillä oli pelko, jos Martti ainakin pääsisi kuulutuksille Minan kanssa, kun hän saa wapaasti toimia päinensä, heidän peräänkatsannottaan. Heidän mielisään rupeesi nyt kummitelemaan olemia ja olemattomia waaroja ja wahingoita Martille ja itselleen, ja melkeenpä he jo katuivat kun he ajoivat Martin pois. Oliko kumma jos heidän mielenjä oli synkkä ja apea, astain noin ollessa.

Eräänä päivänä istuivat Kirrilän wanhuksat salisjansa, wai-puneina noihin surullisiin ajatuksiinsa. Kaukaan aikaan ei kumpikaan heistä puhunut mitään, sillä kummallakin oli omat synkät ajatuksensa. Wihdoin katkasi Kirri äänettömyyden, sanoen:

„Kumma kun ei kaukaan aikaan ole kuulunut mitään Martista, eikä Kolkki-lastakaan! Mitä lienee Kehkosella ja Lilulla, kun kumpikaan heistä ei ole kolmeen wuikkoon käynyt meillä, wai-ka minä heidät laitoin samana iltana, kun Martti lähti, tapaamaan häntä Kolkkilasta, johon luulin hänen menneen, tai wuttamaan häntä vielä tyytymään meidän tuumiimme ja edelliseen tarjoukseen Susolta, joka käwi heti Martin lähdettyä vielä astasta kanssani tuumittelemassa. Etenewätkö Marttia Kolkkilassa tawanneetkaan, koska eiwät ole täällä käyneet? Dikeen minua alkaa peljättää.“

„Woi minun poikaani Marttia, mihi onnettomunteen hänen piti joutua!“ wailteli Katru.

„Etkö ole keneltäkään saanut kuulla, josta Martti ja Mina olisivat kuulutetut näinä viime pyhinä?“ kysyi Kirri Katrulta.

„En. Olen aina itse aikonut mennä

kirkolle kuulustelemaan asiaa, waan aina on ollut niin pahat ilmat, ett'en ole saattanut lähteä, eikä ole tullut astiamiestäkään lähetetyksi, mutta minä pahoin pelkään, että he owat jo kuulutetut“, sanoi Katru.

„Joutawa pelko. Wai-ka kuka tulisi ja fanoisi niin tapahtuneen, en sittenkään uskoisi, sillä perintökuitin on tuli nuolaissut ja epäskirja on pastorilla; siis pelwossasi ei ole mitään mahdollisuutta-kaan“, sanoi Kirri lujana uskossaan, yhä waan luottaen epäskirjaansa ja perintökuitin häwitämisensä.

„En tiedä mitenkähän lienee, mutta semmoinen jalainen aawistus minulla kumminkin on. Ei maan Kolkki, isowii-ja, ole osannut niin toimittaa, ett'eiwät epäskirjasi ja perintökuitisi juuri paljon merkitse“, sanoi Katru yhä vielä epäillen.

„Tuntuupa siltä kuin puhuisit oikeen, sillä Kolkki on ymmärtäwäinen mies; koko kylän on waikeimmisissa asioissa turwaminen häneen“, sanoi Kirri myöntäwästi.

„Sinnehän sen oli taas meneminen; semmoista en minä tarkoittanut“, sanoi Katru ja lisäsi sitten: „Woi kun ei saa edes minäänlaista tietoakaan Martista.“

„Tämä on nyt oikea tuskän ja odotuksen aika! Dikeen henkeä ahdistaa ja hiki päältä juoksee tässä tuskassa. Poika mennyt eikä wähhäkään tietoa, mihi hän on joutunut, palaako hän enään koskaan takaisin ja tyytyykö tuumiimme — woi, woi! Minusta tuntuu niinkuin joku hirvittävä paukaus olisi tulossa“, sanoi Kirri huolehtien.

„Ja se paukaus on semmoinen, että tulka säkenöitsee ja kuolleet herääwät haudoistansa“, sanoi Katru hajamielisesti ja wuorostansa epäillen.

„Jopa sinä nyt houvailet! Eihän tuo toki viimeisen päivän paukaus liene“, sanoi Kirri kauhastuen.

„Enpä oikeen tiedä miten se on, mutta paha minun on olla. Päättäni pyörtää ja ajatukseni eiwät pyhy wähhäkään koska

— woi, woi! mikä tässä tulee”, sanoi Katru todellakin arweluttavasti.

”Woi hyvä Jumala mihin minä nyt joudun, hänkin tuli tuommoisiksi”, sanoi Kirri tuskallisesti ja katsoi waimoansa filmiin.

Samassa astui naapurin Maija huoneeseen. Hänen tulonsa taloon oli onnellinen sattuma, sillä Katru tuli hänen nähtyään heti järjelleen. Vanhat muistot, vanhat vihat ja vanhat murheet wirtosivat jälleen eläwänä hänen eteensä ja hän oli entinen Katru taas muutamassa filmääräpäykässä.

”Täälläpä naapurit kahden istuvat ja molemmat niin surullisen näköisenä”, sanoi Maija tultuansa.

”Eikö ole syytä suruun, hyvä naapurin emäntä? Poika on mennyt”, sanoi Kirri mellein itkien.

”Itsepä hänen ajoitte pois, miksi omaa tekoanne murehditte?” sanoi Maija, ikäänkuin pilkaten heidän omatekemäänsä surua.

”Se täytyi tehdä. Hän oli niin itsepintainen ja uppiniiskainen, ett’ei häntä saanut mitenkään erilleen tuosta kelnwotomasta Kolkkin tyttärestä”, selitti Kirri tuota wanhaa wirttäänsä.

”Miks’ette antaneet Martin naida oman mielenjä mukaan? Hänenhän se asiansa on”, sanoi Maija.

”Ei koskaan; se ei saa tapahtua koskaan — jumalawita ei koskaan, fanon minä”, sanoi Katru tuimasti.

”Sitä emme ole saattaneet, emmekä wastataaan saata tehdä millään ehdolla, semminkin kun hänellä on ehdolla niin kelpo ihminen kuin Susso on”, sanoi Kirri tyhnyemmästi.

”Dikeen minun käypi säälikseni kun teidänkin hymärryksenne on noin piimitetty. Mikä on Susso Minaa vastaan eli hänen rinnallansa? Semmoinen heittä, joka on kilana joka naimamiehen ja joka naimiskaupan välillä. Hänen asiamiehensä ovat sitten semmoiset hiittolaiset kuin Pillu ja Rehfosen joukko! Semmoisien hengenheimolaisien joukossa ei synny mitään hyvää, ja kuitenkin owat he saa-

neet teihin molempiin waiuttaa, sillä noiden astamiestensä avulla on Susso saanut ensin emännän ja sitte isännän mielen pimitetyksi ja so’astuksi. Tuolla neuwolla on hän teidät ja monta muuta ihmistä saanut sanomattomaan kiusanteeseen ja waiwaan. Te lunlette Sussoilla olewan kauheatkin rikkaudet ja niiden te olette antaneet sielunsa sowaista. Mutta totuudessa ei noita rikkauksia ole muualla kuin hänen astamiehensä itteisissä mielikwituuksissa ja hänen omassa walheellisessa suussa. Hän huutaa ja uskottaa ihmisiä saawansa mahdottomat summat nijuilla, mutta asia ei niin ole; sillä kun ei hän ole ollut missään pataarin opisissa, waan on itsestänsä ruwennut nijuja leipoa litustelemaan, niin hänen työnsä tulee huonoa. Noilla kehnoilla teofillaan on hän harwoilta ostajiltaan kiskonut kassin-, kolmin-kertaiset hinnat. Siitä onnestansa yltäi hän niin, että litusteli kassi kuorma-kivustullista noita tawaran tuottamia teofiaan, wuokrasi kassi hewosta ja lähti markkinoille ijoja woi-toja ja rikkauksia kokoamaan. Mutta tietääpä sen miten siellä käwi, kun hän joutui kehnon tawaranja kanssa oikeain pakarien rinnalle. Silloin näkyi, että Susson tawarat olivat sekä kalliita että huonoja ja niitä ei ostanut kukaan. Siitä seurasi se, että Susso sai wedättää nissunja kotiaan, jossa ne nyt wanhenewat kynsiin, eikä hän saa niitä kaupaksi wähhällä eikä paljolla. Niiden ijojen woi-tojen siaan saa hän nyt kauppamiehiltä rätingin päälle. Siis noiden huhuttujen rikkauksien siaan on Sussoilla welkaa niin paljon, että kylläksi kohta on werho sielmienpä päällä”, selitti Maija.

”Nupeaapa hymärrykseni wähitellen selwenemään. Eikö Susso ollut Kolkkin pojankin naimisen välissä kiistaamassa?” sanoi Kirri miettäwästi.

”Miwan niin, isäntä! Vielä viimeisen kuulutuksen ja wihtimisen välilläkin häätästi hän itse ja hänen asiamiehensä sen asian välissä ja silloinkos kehuttiin tuota ainaista kaupan kalua itseänjä sekä hä-

nen olemattomia suuria rikkauksiansa. Tuota he tekivät laffaamatta aina siihen asti kun häät pidettiin, waikk'ei koltin poika, eikä muu wäkikään antaneet tuomoiseen käytöfseen minkäänlaista aihetta, sillä he katsoivat kaikin hänen ylö. Niin hän menetteli senkin asian kansa ja monessa muussa kylässä tapahtuneessa naimisessa on hän elänyt samalla lailla, ja tuon kylän-heittien te tahtoifitte miniaf-senne ja pakotatte poikanne yhtymään tuohon inhoittawaan otukseen! Hyi! oikeen minuakin inhottaa!" puhui Maija innotkaasti.

"Jopa te, naapurin emäntä, liiakfi piefsätte kieltänne! Rauwan olen minä huomannut teidän olewan kolkfilaiusten asiamiehen", fanoi Katru närkästyneenä.

"No mutta jotakin teidänkin päähänne lykkää! Pahakfi onnekfi mielipiteillemme, en kuulu ollenkaan niiden ihmisten joukoon, jotka asiamiehen ammattia harjoittawat naimis-asioissa. Totuuden kieltä minä puhun kaikissa tiloissa, katsomatta kenenkään mieltä, onko se musta tai walkea", fanoi Maija ja lähti pois.

"Kakkasi pivu taas tuon Maijan tänne! Sa sinä taas tuommoinen löperö", fanoi Katru Maijan mentyä.

"Maija, naapurin emäntä, on rehelliimpiä ihmisiä mitä tunnen, niinkuin enenkin olen sanonut, ja nyt sen ymmärrän aina selwemmin. — Rupeampa kohta toiwomaan, että Martti ja Mina olisimat kuulutetut!" fanoi Kirri.

"Senhän minä taas tiesinkin, että semmoiset seuraukset ne owat Maijan käynistä! Mutta jos niin olisi, mitä mielisit sinä tapauksesja tehdä?" fanoi Katru.

"Mielisinpä heidät ottaa kotiin."

"Molemmat?"

"Kuinkas muutoin! Eihän heitä sitten käwisit eroittaminen, sillä se kuuluu: miehen pitää luopuman isästänsä ja äidistänsä ja waimoonsa sidottu oleman", selitti Kirri.

"Niin mutta eihän Martti silloin tulisi luopumaan isästänsä ja äidistänsä, jos hänen kotia ottaisit. Jos he owat

kuulutetut, niin älä ajattelekaan heitä tänne wetää, waan olkoot misjä tahansa, sillä se sotii suoraan Jumalan sanaakin vastaan", selitti Katrukin wuorostaan.

"Minusta tuntuu siltä kuin sinä et ymmärtäisi ollenkaan Jumalan sanaa, koska sen paikan noin nurin selittää julkaisit", fanoi Kirri.

"No, sinä nyt olet oikea pöllö! Etkö sinä ymmärrä selwiä sanojakaan? Nythän Martti on luopunut isästänsä ja äidistänsä, kun hän on pois ajettu kodista. Sa jos hän ainakin tuon koltin tyttären saanee, kaikkien keinojesi läpitse, niin silloinhan hän on waimoonsa sidottu; luulistapa noin selwän asian ymmärtävän", selitti Katru toimessaan.

"En minä noin wasenkätistä selitystä ymmärrä, enkä femmoista tahdo koskaan ymmärtää. Mä nyt rupea raamatuita selittämään, koska ei ymmärryksesä näy jaksawan wähemmin painawiatkaan asioita käsittää — mutta minä luulenkin, että he owat jo kuulutetut", fanoi Kirri.

"Kutka?"

"Enkö minä jo sanonut, ett'et sinä nythään ymmärrä paljon mitään! No hei Martti ja Mina", selitti Kirri.

"Wastoin kaikkia juoniasi ja wiisauttasi?!"

"Owatko ne yksin minun juoniani? Oletihan itsekini tehnyt sen asian estämiseksi mitä suinkin olet woinut", huomautti Kirri.

"Niin, mutta miehen sanotaan olewan lahjoitetun suuremmalla wiisaudella kuin waimon", fanoi Katru yhä selitellen vielä raamattua.

"Miehen wiisauden pitäisi olla waimon wiisautta suuremman hywään eikä pahaan. Nyt kun alat peljätä, että kaikki juonet ja kawaluudet owat turhaan rauwenneet, soisit sinä minun wiisauteni pahaan olewan suuremman sinun wiisauttasi; muuten en ole kuin pöllö", intteli Kirri puoltansa oikeaksi.

"Pöllöpä kyllä, kun et kykene yhtä parikunnan kuulutusta estämään!"

"Entäs itse?"

„Sinähän tuota iloittit ja kerskasit Nehtkoselta saanee si femmoista neuvoja, jotka wisstiin auttaistwat“.

„Entä sinä itse Nehtkosen Pirkolta kanelotikun kääntämisen keinolla?“

„Suostuithan tuohon itsekin, sentähden ei asia ole paremmin minun kuin suunnkaan.“

„Älkäämme niistä asioista kiistellä ja ruwetko keskenämme riitelemään, sillä toistisesti olemme samassa kadotuksesja; työläs on meidän potkia tuskainta vastaan“, sanoi Kirvi viimein sowitzawaisesti.

„Woi kuin minä pelkään! Todellakin hifi päättäni juoksee — woi minun poikaani Marttia!“ sanoi Katru unhottaen riitansa miehen kansja ja alkaen waipua taas entiseen surumielishyhteensä.

„Ne ovat parempia tunteita; anna niiden päästä waltaan, niin sydäntäsi helpoittaa! Minun on tuntu jo paljon helpompi, kun olen ruwennut paremmasti ajattelemaan“, sanoi Kirvi kesoittawaisesti.

„Minahan olen lapsiani rakastanut“, sanoi Katru äidillisesti.

„Sitä ei saata kukaan sanoa, ett'et sinä ole ollut äiti lapsillesi ja isällinen sydän rupeaa minusfakin aina enemmän waukuttamaan; anna sinäkin äidillisen sydämesi tässäkin wapaasti hehtua, niin astamme kääntywät pian hywäksi“, sanoi Kirvi kesohtellen waimoansa.

„Mitä sinä sitten oikein tarkotat?“ kysyi Katru jo wähdän lauhuneena.

„Tarkoitampa sitä, että otamme Marttin takaisin kotia ja vielä Minan kaupan päälle ja että laitamme heidät naimisiin, jos eiwät he ole jo ennen siihen menneet“, sanoi Kirvi rohkeasti.

„Tuommoisen ihmisen kansja?“

„Ihmisesjä ei moitetta liene, sillä kaikki kunnialliset ihmiset kiittäwät Minaa. Hänellä on ollut monta kunniallista kosta tarjolla, mutta hän ei huoli waan kenes-tälään muusta kuin Martiasta, eikä Martti kenestään muusta kuin hänestä; niiksi me rupeaisimme heitä eroittamaan? Minä rupean jo hynnärtämään, että me olem-

me petetyt, surkeasti petetyt“, puheli Kirvi edelleen.

„Keneltä petetyt?“

„Susfolta, Lillulta ja Nehtkosen joukosta.“

„Mutta ketä ovat ne kunnialliset ihmiset, joista mainitsit?“

„Kaikki muut ihmiset, paitsi Susson ja meidän astamiehemme“, wiittaili Kirvi.

„Ainoat, jotka ovat tahtoneet ja kokeneet säilyttää onneamme, rikkauttamme ja kunniamme“, sanoi Katru katkerasti.

„Ainoat, jotka ovat tahtanneet meidän kunniamme ja saattaneet meidät pilkan ja naurun esineiksi kaikkien oikeain ihmisten silmissä ja jotka ovat tehneet meidän ja monen muun elämän näin katkeraksi ja tuskalliseksi. Jos ei heitä, hiton henkiä, olisi ollut, olisi tämänkin astan kansja paljon paremmasti kuin nyt on, sillä luulenpa, että ilman heitä ja sinutta olisi hynnärryksenä paljoa pikemmin selwennyt, käsittelemään totuuden, naapurin Maijan viimeinen puhe sen viimein toki teki“, puheli Kirvi oikeen tosi heränneenä.

„Tuommoinen miehuus, johon olen niin ehdottomasti luottanut!“ sanoi Katru yhdä karrutellen.

„Luulenpa että nykijet ajatukseni ovat ainoa oikea miehuus tässä asiassa; edelliset toimeni ovat olleet juoru-ämmän toimia“, sanoi Kirvi perään-antamatta.

„Woi hywä Sumala! Mitä minä nyt joudun; sinäkin tuommoinen!“ sanoi Katru kowin murtuneena.

„Mjattele sinäkin wähdän enemmän! Sinä olet Martin, niinkuin muidenkin lastemme äiti; sinä olet häntä kantanut sydämesi alla. Sinä tunnet surua, tuskaa ja pakotusta sydämesfäsi Martin tähden ja luulet, että se on muiden pahansuopain ihmisten panema kiusaus, joka kuitenkin on luonnollinen äidin rakkaus lastansa kohtaan. Käännä se tunne oikeen päin ja anna sen päästä woitolle ja huomaa, että itse olet shypää murheesest“, lohduutteli Kirvi murheellista waimoansa oikeen saarnamiehen tawalla.

„Mitä sitten tahdot, jos niin kävisi sydämeni kansa?“ kyysi Katru.

„Tahdon että kuuntelisit minua ja antaisit minun vapaasti hallita tässä asiasa!“ pyyteli Kirri.

„Minkä sitten tekisit?“

„Minon ensin tutsua Kolkkin tänne ja sitten käydä sowingintoon hänen kanssaan. Sen toimeen saatuaamme tutsomme Marttin ja Minan kotia ja pidämme aina niinkuin omat rakkaat lapsemme heidät mollemmat kotona“, selitti Kirri.

„Ja annat sen kuusikymmentä markkaa mennä hukkaan, jonka maksoit Martin kulle, ett'ei hän antaisi toista kuuttia; eipä nyt ole raha mistään arvosta — kuinka monta tyhjyyhnyä sillä rahalla olisi woinut ostaa?“ muistutti Katru pisteliäästi.

„En huoli siitä rahasta, enkä muusta mistään mitään, kun vaan saan poikani takaisin, Kolkkin sowingitukseksi, pilkan ja naurun pois päältäni ja omalletunnonneni rauhan. Ensikerran eläessäni tunnen, ett'ei raha polta mieltäni, ja luulenpa, että tuo on jotakin, joka on parempaan päin. Olkoon tuo hulluuteen tuhlatu raha oman tyhmyytemme ja hulluutemme ainaisena panttina ja sinettinä“, sanoi Kirri vapaasti.

Katrulla ei ollut mitään karvuttamista siihen.

„Tottapa me käskemme Kolkkin tänne?“ sanoi Kirri, towin waiti-olon perästä.

„Kolkkin? Suurinman wihamiehemme!“ tokasi Katru.

„Kolkki ei ole koskaan ollut wihamiehemme; päinwastoin on hän osoittanut suopeaa jalomielisyyttä meitä, niinkuin kaikkiakin ihmisiä kohtaan. Mutta me olemme itse tyhmällä käytöksellämme saattaneet itsemme häpeään ja Kolkkin yremeäksi kohtaan. Parasta on, että heti tutsomme hänen tänne“, sanoi Kirri toimikkaasti.

Sitten tutsui hän poikansa, Eston, huoneesen ja sanoi hänelle: „Pare heti herononen aisoihin ja aja Kolkkilaan. Sano Kolkille terweisiä minulta ja pyyhä häntä

minun nimesäni, että hän olisi siwo ja tulisi heti sinun mukana si minun puheille! Hän ehkä myös tietää misä Martti nykyään majoilee“, lujenteli waan Kirri.

„Kyllähän Kolkki hywinkin lähtee Eskon tutsumalle! Wiimeskin kun hän käwi Kolkkilasja, oli Kolkki ottanut Eston niska kiinni ja paiskannut hänen ulos huoneesta; Kolkki on itse ylpeys“, wastusteli Katru.

„Mitä emo edellä, sitä penifat perässä, sanoo sananlastu ja niinpä on taitanut käydä tässäkin. Luultawasti on Esko siellä käydesään osannut tehdä sitä samaa, mitä on meidän nähnyt täällä kotona tekevän, ja puhua sitä, jota on kuulut meidän puhuman, ja silti en saatt. . .

Samassa tuokiossa töyhtäsi Pirko huoneesen, niinkuin suurvi tuulispää, jonka tähden Kirrin puhe jäi kesken.

„Woi j—a! Oletteko pörumpaa koskaan kuulleet? Kolkki on ottanut Martin kotiansa — woi pirua — toisen lapsen!“ sähyysi ja huusi Pirko läkähtymäisillään.

„Mene!“ sanoi Kirri Eskolle tiukasti, osottaen samalla lauseella olewan ja yhtäkaikkinen koko tuolle Pirkon uutiselle, joka hänen mielestänsä oli niin ifosta arvosta.

„Älä häntä nyt niin kiireesti hätyytä lähtemään, ennenkun saamme kuulla mitä Pirkolla olisi vielä sanottawaa“, sanoi Katru.

Samassa syököhti Eilu huoneesen; hänenkin ulkomuotonsa osotti hänellä olewan tiedossa jotain hywin merkillistä.

„Woi herra-jee, isäntä ja emäntä kulta! Oletteko kuulleet ett . . .“

„Että Kolkki on ottanut Martin tykönsä“, keskeytti hänen Kirri.

„Niin, ja että Martti ja Aina owat kuulutetut?“ lisäsi Eilu sywään hengittäen ja odottaen suoranaista ja ankaraa waitutusta uutisilleen.

Mitä ei puuttunutkaan, sillä heti tuon kuulutuanja tarvitti Katru päähänsä ja rintaan ja huudahti: „Woi Sumalani!“

„Kuolema, kauhistus! Se ei ole tosi;

tunnusta paikalla että walehtelit!" sanoi Pirkko kauhistuen.

"Kerranto he omat kuulutetut?" kysyi Kirri kylmästi, sillä Lillun ja Pirkon uutiset eivät olleet häntä wäjähtään liikutaneet.

"Joka-ainokainen kolme kertaa ja se sanoma ei olekaan walhe, sen wannon rehelligisyyteni kautta", sanoi Lillu, itäänkuin pahetsuen, kun hänen rehelligisyyttänsä epäiltiin.

"Woi Jeesus!" kiljasi Katru toistamiseen ja walkeni walkeaksi kuin palttina.

"Kauhoitu Katru!" sanoi Kirri waimollensa; sitten sanoi hän Eskolle: "Minä olen jo monta kertaa sanonut sinulle: Mene ja sinä sinä yhä vielä kuhnailet! Jummrättö?"

Paikalla lähti Esko sinne, johon hän oli määrätty.

"Soisimme teidän menewän pois, sillä tarwitsemme olla kahdenkesken", sanoi Kirri sitten kylmästi Lillulle ja Pirkolle, jotka heti tuon epäsuosiosien lauseen kuultuansa poistuivat ja loiwat hätäisiä ja kysyviä ilmähäisiä toisillessa.

"Kuinka minä woin kestää kun Kolkki tulee?" lausui Katru Lillun ja Pirkon pois mentyä.

"Jos olet häntä kohtaan pahassa paatuneessa ja walheellisessa mielessä, niin on sinun walkea totunden edessä kestää, mutta jos sinä sowingon kättä tarjoat, niin kaikki käypi hywin", sanoi Kirri.

"Kolkille?! Sitä en tee wihamiehelleni", sanoi Katru tuimasti.

"Kolkki on kohta täällä; koeta nyt käyttää itseä niinkuin järjelliset ihmiset!" sanoi Kirri.

Samassa tuokiossa astuikin Kolkki huoneeseen.

"Olette kutsuneet minun tänne", sanoi Kolkki puoli-yrmeästi.

"Niin olemme tehneet; sowingon kättä minä tarjoan. Woi Kolkki kulta! Mitenkä me saisimme nuo pahat wälimme sowitzetki?" sanoi Kirri puoli-pelwossa.

"Eihän ihmisellä ole mitään jalompaa

tehtävää tässä maailmassa, kuin sowingon riitaweljen kanssa", sanoi Kolkki ja hänen kaswonsa kirkastuivat tuommoisia Kirrin juusta kuullessaan, sillä senfaltaista ei hän ollut odottanut.

"Martti on teillä?" kysyi Kirri.

"Martti on meillä", oli wastaus.

"Niinkuin oma lapsenne?"

"Niinkuin oma lapseni, paljojen lasteni seasssa. Minun täytyi Martti ottaa kotiani, jos mieli oli saada heidät pelastetuiksi siitä perikadosta, johon he muutoin oliswat wälttämättömästi joutuneet", sanoi Kolkki suorasti.

"Jalosti tehty. Kolkki kulta, jalosti. Nyt minä alan hymärtää, että ilman teittä ei olisi enään Marttia ja tustinpa Minaakaan. Woi minua onnetointa mihin waaraan olin syöstä omani ja teidän lapsenne! Minä olen syyttä ajanut pois oman lapseni, joka ei vielä kertaakaan ole tehty wastenmielisesti kohtaan, paitsi mollemmissa naimisissaan, joissa kumminkin hän oli oikeassa ja minä wäärässä, walffa minä hänen ajoin armotta tyhjään awaraan maailmaan. — Minä olen julmasti loukannut teidän tyttäremme ja teidän kunniamme, saatatteko kaikki nuot antaa minulle anteeksi?" puheli Kirri katuwaisesti ja sowingonollisesti.

"Kun teissä kerran on rehellinen kasumus saanut wallan, niin minä woin sydämestäni anteeksi antaa ja kaikki unhottaa", sanoi Kolkki.

"Ysi asta vielä: kun teillä on ehdoiton etu oikeus niin Marttiin kuin Minaankin, suwaitsetteko minun molemmat ottaa tyköni? Minä tahtoisin molemmat pitää lapsinani ja palkita heille mitä rikkonut olen", ehdotteli Kirri.

"Kun teissä on paremmat tunteet saaneet wallan, niin minä myönnän, muutoin olisi se mahdotoin. Yhden ehdon kumminkin toki teittä waadin, ennenkun lopullisen suostumukseni pyyntöönne annan. Waadin teittä lujan lupauksen, että lapseni talossanne ihmisen arwoisena kaikki puolin edespäin pidätte. Isoja perinnöitä ei hänellä nykyään ole, mutta

hänellä on puhdas sielu, joka useinkin on suuremmasta arvosta elämän myrs-kyisä, kuin kullat ja hopeat. — Tuon pyhntöni jos lupaatte wilpittömästi täyt-ää, niin myöntymykseäni on luja ja wal-mis", puheli Koltti jäykästi.

"Niin paljon kuin minusa woimaa on, tahdon korjata rikostani ja kohdella häntä lempeydellä ja ystämyydellä. Ei-köhän ole parasta, että heti laitan Eskon hewosella heitä noutamaan? Wai kuinka Koltti?" myönsi ja kyseli Kirri.

"Tehkää niin!"

"Tuosja on, Koltti, käteni! Sydämeni on sulannut ja tunnon rauha on palan-nut pimitettyyn sieluuni ja se tuntuu niin suloiselta kuin nousewan lempeän kewäisen aamu-auringon kirkaat ja läm-mittäwät säteet. Tuskaa, waiwaa ja su-rua olen onnetoin suotta paljon kärsinyt oman tuhmuuteni tähden, mutta nyt se on toki ohitse mennyt", puheli Kirri edel-leen.

"Tuosja on myös sowingon käsi ja siinä samassa sowingon sydän", sanoi Koltti, ja he puristiwat toistansa kädestä, wahwistukseksi sowingolle.

"Mene heti panemaan hewonen aiso-i-hin, aja Kolkkilaan ja pyyhä, että Martti ja Aina olisivat hyvät ja tulisivat si-nun mukana täällä käymään", sanoi Kirri Eskolle.

Esko lähti.

"Hupeaapa minunkin sydämeni sulaa-maan", nauti Katru puoli-ääneen.

"Mitäs emäntä miettii tästä asiasta? Olettehan mykempi Bileamin asia!" sa-noi Koltti Katrulle ja käweli häntä koh-den.

"Mitäpä siihen meikäläiset sanovat, kun niin wiisaat asioista päättämät", sanoi Katru pistelewästi, waikka hänkin oli jo saanut paremmat ajatukset, waan hänen oli waikaa niin pian tunnustaa mielipiteitänsä wääriksi.

"Allää ollo, emäntä, noin pisteliäs tänä suurena sowingon päivänä! Onhan teillä yhtä iso osa asiassa kuin meilläkin", sa-noi Koltti.

"Pois komppeilemiset ja pistopuheet! pois wiha ja waino!" sanoi Kirri Kat-rulle.

"Samoin minäkin tunnen tarpeelliseksi, kun ma maan kehtaisin sen tehdä", sanoi Katru ikäänkuin peläten, että somelias ti-laisuus ja aika ehkä luiskahtaa pois hä-nen kästistänsä, jos ei hän nyt jotain toimi nykhisten tunteittensa eduksi.

"Ei mitään hyvää ja jaloa pidä hä-wetä", sanoi Koltti.

"Sowintoa minäkin halajan; tässä on käteni", sanoi Katru, tarjoten kättänsä Kolkkille.

"Kas niin, emäntä!" sanoi Koltti ja tarttui emännän tarjottuun käteen.

"Sydäntäni helpoittaa", sanoi Katru.

"Tiesinhän minä sen, sanoiinhan minä sen. Ei mikään ole autuaallisempaa eikä lämpöisempää, kuin sowingo riitaweljein välillä. — Mutta enhän ole ollenkaan muistanut Kolkkilta wakuudeksi kysyä, joko Martti ja Aina owat kuulutetut?" sanoi Kirri.

"Jo kolmastikin", oli vastaus.

"Sen parempi. Tässä tulee meille lysti ja muutamille pitkä nokka", sanoi Kirri ja hän näytti nykyään hywin miet-tiwäisen näköiseltä.

"Mitä on taroitukseksi?" kysyi Katru.

"Taroitukseäni on tämä: kun Martti ja Aina owat jo kolme kertaa kuulutetut ja kun he tulewat tänne, niin kutsutaan-pas pastorikin wieraaksemme; siihen on-kin hyvä tilaisuus, koska tiedän hänen olewan käymässä fairaan luona — ja sitten pidetään häät paikalla, Katru", se-litti Kirri iloisesti.

"Oletkos hymärryksesä kadottanut? Mistä näin pikaan saadaan wieraita ja ruofoa niille?" sanoi Katru säikähtäen.

"Meillä kyllä on aitasja ja salwasja ruofoa ja juomaa; sieltä juoksee kun juok-seman pitää. Me emme waadikaan her-kullista aterioa, waan thydymme yksinker-taiseen rawintoon; kyllä muu tapahtuma lysti palkitsee harmaat ruoka-lajit, sillä enpä aio kutsua wieraitki kuin Rehkosen joukon ja Pillun", selitteli Kirri.

„Pahimmat pirut!“ sanoi Koltti säp-
sähtäen.

„Juuri niin ja sentähdenpä he juuri
tarvitsivatkin saada pitkän nofan“, sa-
noi Kirri.

„Entäs Susso?“ muistutti Katru.

„Häntä en tahdo nähdä. Hänestä
ovat kaikki nuot juonet ja kiusat vuota-
neet; hän on itse piru ihmishaahmossa;
häntä en kärsi“, sanoi Kirri lujasti.

„Asken en rohjennut vielä sanoakaan,
että Martti ja Aina ovat jo — vihityt;
eilen kävi pastori meillä heidät vihiti-
mäsjä“, sanoi Koltti.

„Sepä uutinen on wähän hankalampi“,
sanoi Kirri ja mietti. „Mutta ei sekään
pilaa vielä meidän lystiämme. Sali juh-
lalliseksi, vihkittuoli woimaansa niinkuin
ainakin. Heti kun Esko tulee kotia, men-
köön wahtamaan pastoria, ett'ei hän
pääse siuru. Hannu paikalla käskemään
Rehstosta koto joukkoneen tänne ja Piltu
kanssa — muistatko Hannu, Piltu kanssa!
Mutta ei mitään muita kutsuja kuin meillä
kähmään“, lisäsi Kirri.

Hannu lähti paikalla toimiinsa ja sa-
massa tulivat Martti, Aina ja Esko.

„Hywää päivää!“ sanoi Martti we-
täytyen nurkkaan.

„Hywää päivää!“ sanoi Ainafin ujosti.

„Päivää, päivää, lapseni! Me olemme
tulleet täällä toiselle tuulelle ja mielelle.
Saatatteko, rakkaat lapseni, antaa meille
anteeksi kowan ja tyhjän käytksemme
teitä kohtaan?“ sanoi Kirri.

„Jos kuin, isä kulta“, sanoi Martti.

„Entäs Aina? Paljon on tosin uskal-
lettu silloin, kun pyydetään sowitzusta siltä,
joka syöttömästi on niin paljon saanut
kärsiä, mutta sydämeni ei tunne saawan
rauhaa, jos en pääse sowitzoon sinun-
kin kanssasi“, puheli Kirri Ainalle.

„Sydämeni on sula ja leppyisä kaikia
ihmisiä kohtaan. Mitkiköpä olisinkaan
teille suutuksissa“, sanoi Aina lempeästi.

„Kas niin, lapseni! Nyt olemme so-
witetut ja lapsinani rakkaana tahdon tei-
dät molemmat pitää. Katuen entistä käy-
töstäni kohtaanne, tahdon korjata mitä

rikkonut olen. Sen kolmetuhatta mark-
kaa, jonka lupasin Martille ja Sussole,
jos toisensa nautiivat, annan tässä nyt
teille häälahjaksi, koska kuulutte häitämme
pitäneen, ja on tämä lahja olewa ensi-
mäinen suosioni opotus teille“, sanoi
Kirri ja rupesti ojentamaan rahoja Ainalle.

„Anna lahjasi antamisen olla siihen
hetkeen asti, kun pastori ja mieli-wieraasi
tulowat! Silloin sen vaikutus on suurin“,
muistutti Katru.

„Oikeen sanottu, Katruseni, oikeen.
Pitiähän meidän näyttää pitkää noffaa ja
tosiaanakin se temppu on oiwallinen nofan
jatko“, sanoi Kirri ja keskeytti lahjansa
antamisen.

„Kiitämme nöyrimmästi! Millä me
olemme semmoisen hywyhtenne ansain-
neet?“ sanoi Aina ujosti.

„Ei mikään maailmallinen hywyys voi
palkita niitä kärsimyksiä, joihin sinun
olemme saattaneet“, sanoi Kirri. Sitten
kääntyi hän Katrun puoleen ja sanoi:
„No mutta ethän sinä Jumalan tähden
wirka mitään pojalleesi ja minialleesi!“

„Pyydän anteeksi; enempiä en jaksaa“,
sanoi Katru, samassa kun hän tarttui mo-
lempia sylkiä.

„Ei, äiti kulta, ole mitään anteeksi
pyytämistä“, sanoi Martti ja kyyneleet
walahtiwat hänen silmistänsä.

„En minä ole koskaan ollut teille wi-
hamielinen; teillä oli waan pieni ereh-
dys: te luulitte Martin olewan teidän
ijankaiten, waan hän olikin — minun“,
sanoi Aina.

„Diwallisesti lausuttu, lapseni, oiwal-
lisesti ja jalosti! — mutta laittakaa wi-
hittuoli walmiiksi!“ sanoi Kirri.

„Mitä sillä tehtäisiin?“ kysyi Aina hä-
täisesti.

„Yhtä toki kysyn teiltä, ennentun was-
taan siihen kysymykseen: saatatteko tulla
tähän kowaan kotiin asumaan, niinkuin
ainoaan kotinne?“ sanoi Kirri.

„Woi isä kulta, kuinka mielellämme sen
teemme. Tiesinhän minä, että te olette
hywä“, sanoi Martti, tarttuen isäänsä
sylkiä ja pyyhkien kyyneleitä silmistänsä.

„Entäs Aina?“ kyshyi Kirri.

„Kuska Martti on, siellä tahdon myös minä olla kuolemaani asti; minä kiitollisuudella vastaan otan tarjoamisenne“, sanoi Aina.

„Nyt minä vasta sanon mitä wihtituollilla tehdään. Pastori on kutsuttu tänne ja tahdonpa, että hän siunaa teidät tässä wihtituolin ja meidän silmiemme edessä, harmiksi Rehkosien joukolle, Kullulle ja heidän laisillensa. Rehkosien joukko ja Killa ovat kutsutut tänne juuri siksi hetkeksi. Laittakaa itsenne sitäwarten juhlapukuun ja laittakaa wihtituoli walmiiksi, sillä aika on lyhyt“, selitti Kirri.

„Tahdotte siis pahimpain ja ilkeimpäin parjaajaini ja parasten entisten ystäwienne edessä tunnustaa erehtyksenne, ja siitä tulen wakuutetuksi sowingtonne olewan syhdämen sowington — jaloa, ylewää!“ sanoi Aina.

„Niin, niin! En kenenkään edessä häpeä tunnustaa erehdykseni ja sowingtonne todellakin on syhdämen sowington, eikä tyhjä huulten höpinä“, sanoi Kirri.

„Me suostumme ehdottomasti esityksenne“, sanoi Aina iloisesti, ja paikalla rupešiwat he tekemään wihtituolia.

Juuri kun he olivat sen walmiiksi saaneet, tuli Susso wapisewanä ja hätäännyneenä huoneeseen.

„Woi hywä Zumala! Mitä nyt kuuluu, hywä isäntä ja emäntä“, sanoi hän heti huoneesen päästyhänsä, sanomatta hywää päiwääkään. Hän oli niin kauhulistsaan, ett'ei hän huomannut syrjäpiellesjä olewia Kolkkia, Marttia eikä Ainaa!

„Mitä wainen?“ kyshyi Kirri kylmästi.

„Woi hywä Zumala! Martti ja Aina owat kuulutetut kaksi kertaa“, sanoi Susso läähöttäen.

„Ummellensa kolme kertaa“, sanoi Kirri kolkosti.

„Woi hywä Zumala! Wai jo ne owat kolmasti kuulutetut! Tulin tänne tuumitelemaan, mitenkä Martti saataisiin erillensä tuosta Kolkkin heittäöstä. Minä maksaisin kuulutus-rahast ja kaikki muut

kulutukset. Kyllä minulla rahaa on: nisujen ostajia on joka päiwä niinkuin markkinoilla. Minun käypi Martti-riepu niinkowan sääliskeni, kun hän joutuu tuommoisen kanssa — woi hywänen aika minua — eikö se wielä käwisi laatuun? Ei wielä olisi hiljaisista — minä maksan kaikki — yhy! Mutta mitä tuo wihtituoli merkitsee? Eihän waan aiota Marttia wihtää? — Wai jo he owat kolmasti kuulutetut!“ höpisi Susso suuressa ahdistuksessaan puoli hurmeentuneessa tilassa.

„Kolmasti kuulutetut ja eilen puolenpäiwän jälkeen wihtityt“, sanoi Kirri jäykästi.

Kolkilta purskahti aika nauru ja Susso wilkaijee heti ympäri huonetta ja huomaitsee Kolkkin, Martin ja Ainan.

Jos Susso-raiska oli ennestäänkin hämillä, mutta nyt vasta hän ahdistukseen joutui. Tieto tuosta, että Martti oli nyt ijäksi häneltä mennyt ja ett'ei tuokaan kowan mones miehen saamisen yritys onnistunut, Kolkkin pilkkaama nauru ja katse, Martin ja Ainan ilme-hymy, tieto siitä, että he kuuliwat kaikki hänen puheensa ja weskheensä, ja Kirrin kylmä käytös häntä kohtaan waiwuttiwat sen, että hänen silmänsä remahšiwat selälensä ja ymmyrkäisiksi kuin suitsirenkaat. Hänen henkensä salppausi niin, ett'ei hän woinut towin aikaan hengittää ulos eikä sisälle, jonka wuoksi hänen postensa pullistuiwat kuin pillipiiparin posket ja hän tuli punaisiksi korwia myhden kuin leppäferttu; se oli yhtä surkuteltawa kuin naurettawakin näkö.

„Poh!“ poškahti viimein henki luonnollista tietänsä ja sitten hän läähötti kowasti jonku ajan.

„Täälläkö nuotkin pirut olivat!“ muumi hän itfeksensä läähöttyksensä seasta ja wähän toinnuttuansa sanoi hän: „aioteko minua narrinanne pitää?“

„Dnpa kaikki entiset ja nyhyiset juonesi tullut ilmi, Susso! Eihän enään ruwee wihtiyä parikunnan wäliin tunkeumaan. Sinun tähtesi tämä ja monta muuta asiaa on käynyt ikäwäiksi ja nyt ymmärtänet, ett'ei sinulla täällä ole enään

mitään waiikutusalaa", sanoi Kirri lu-
jasti.

"Mikäni hääminki muuttui Sus-
fosja nyt raiwoiksi. Hän kirjisti ham-
paansa yhteen ja päätti puistain, ham-
masten raosta tullella kirjewällä äänellä
kirui hän: "E-n pitilefferit, sen tuhan-
nen nahkiaismerrat, jotka ette tiedä mis-
tään mitään. Minäkö olisin ottanut
miehekseni tuommoisen kaluukin kuin
Martti on? Pitäkööt nyt murtinsa ja
Marttinsa — hji!" Ja tuon sanottuaan
lähti hän wihoissaan pois.

"Kuulitteko, ijä?" ihji Martti loista-
win silmiin.

"Kuulin, kuulin", sanoi Kirri hää-
mättyneenä. "Tuommoista ihmistä me
tahdoimme miniäksemme ja pojallemme
waimoksi! Nyt hänen sydämensä tuli nä-
köisälle. Nyt rupean huomaamaan, että
tofsiaankin siweys matjaa ihmiisellä enem-
män kuin raha-tuhannet. Waikka olemme
Minä niin pahasti kohdelleet, ei hän kum-
minkaan ole kertaakaan wastahakoista sa-
naa antanut kenellekään meidän talon
wäestä. — Woi, woi, Minä, kuinka pal-
jon sinä olet saanut kärsiä!" puheli Kirri.

"Kaikki on unhoitettu; älkää niitä
enään koskaan muisteko", sanoi Minä.

Samassa astui pastori huoneeseen.

"Jumalan rauhaa! Mitä näen minä?
Kolkki, Martti ja Minä täällä! Ja kuten
harjitsen, kaikki ystäwien näköisinä keste-
nään", sanoi pastori.

"Olemmepa nyt jo kaikki hyviä ystä-
wiä, waikka nuot hiton henget, nuot pa-
holaisten apulaiset, oliwat ijäksi riistää
rauhan rinnostamme ja syöstä meidät
ituijeen perikatoon. Anteesi on anottu
ja anteesi on annettu, ja sowingon läm-
pymät säteet alkawat lämmittää ja hel-
poittaa sydämiämme ja tuskasta rutistu-
neita rintojamme", sanoi Kirri, koettaen
saada puheensa niin runolliseksi kuin suin-
kin mahdollista.

"Mitkään ei ole ihanampi nähä eikä
kuulla, kuin sowingo-totuuden woitto. —
Waikka wäliin näyttää siltä kuin totuus
fortuusi ja wääräys, walhe ja pimeys pää-

stiwät woitolle — mutta Jumalan kiitos!
Kirinä tuota ijankaiiffista totuuden waloa
on kuitenkin woimallinen trallaamaan pi-
meuden, tuon wanhan traakin jalkainja
alle! — mutta enpä ymmärrä tuon wi-
kituolin tarkoitusia?" puheli pastori.

"Kuulinne Martin ja Minan jo joka
kerta kuulutetuksi. Päätimme sentähden
paikalla toimittaa heidän wihtimisenä.
Mutta sittemmin kuulinne Kolkilta, että
he owatkin jo wihtityt ja johtuipa silloin
mieleeni antaa wihtituolin olla ja pyy-
tää teitä stunaamaan heitä tuon wi-
kituolin edessä, meidän, Rehtosen joukon
ja Kilkun silmiin nähden, heille suureksi
harmiksi ja meille isoksi iloiksi", selitti
Kirri.

"Ijati pyshywällä Herran pyhällä sa-
nalla owat he eroittamattomasti toinen
toiseensa kuolemansa asti yhdistetyt,
mutta esitys on warjin hauska; tahdonpa
sen ilolla täyttää tänä suurena sowingon
päiwänä, jolloin taitwaan enfeleillä on
suurempi ilo kuin yhdeksästäkymmene-
stä yhdeksästä hurskaasta. — Mutta eihän
täällä nähtään niitä mainitsemianne hää-
wieraita", puheli pastori yhä edelleen.

"Kyllä he tulewat, se on wisji se. Se
owat hymät tulemaan, kun waan wähe-
kään wiljaa saawat, warjinkin kun he luu-
lewat heitä tarwittawan Martin naimis-
asioisja. Se owat kutsutut waan tänne
käymään ja silti eiwät he tiedä koko tästä
asiasta mitään, ja sentähden tulee meille
tässä wäheän lysti. Minä tahdon heille
näyttää, kuinka Kirri osaa hywittää pa-
hoja töitänsä ja kuinka hän on tullut to-
tuuden käsittämään. — Tuulinpa että tuo
hiton joukko on kohta täällä, mutta mei-
dän pitää kaikkien poistua, että he saa-
wat omin päinensä towin vielä juoruilla
päitänsä ja suitansa pieksää — mutta he
tulewattin jo tuosja kartanolla, poistu-
kaamme nopeasti!" puheli Kirri, ja he
poistuivat kaikki erääsen siwukamariin.

Miinkuin Kirri oli sanonut, tuliwat to-
dellakin Rehtonen affansa ja tyttönsä
kanssa, ja Kilkku, kutsuansa kohden ja pian
olivat he kaikki huoneessa.

„No mitä pirua tämä nyt merkitsee?“
sanoi Eilku heti huoneesen tultuansa.

„Ei yhtään ihmistä!“ kummaili Pirko.

„Ja huoneet on juhla-asussa!“ jäisti
Rehkonen.

„Ja wihtituoltin on tuosja! Lempo
wieföön! Tämä on pimeä ja sekawa arwoi-
tus“, sanoi Kirsti.

„Woi s—a! Nyt minä rupean hymär-
tämään“, sanoi Eilku yhä äkkiä, niinkuin
olisi saanut käärmeen piston.

„Kah tuota hullua! hyi kun säikähdin!“
sanoi Pirko.

„Mitä sinä, Eilku, hymärrät?“ kysyi
Kirsti.

„Että Martti ja Mina wihtitään tuosja
wihtituolin edessä ja aiwan tuosja pai-
kasja“, sanoi Eilku huolehtien.

„Loruja; Kirri ja Katru eivät suostu
siihen kauppaan kumma herran walkeana“,
sanoi Rehkonen.

„He ovat jo kolmasti kuulutetut“,
muistutti Eilku.

„Olkoit waikka neljästi, mutta pastori
ei tohdi heitä wihtii, se on wissti asia se;
taikka jos hän sen tekee, niin minä as-
tun papin hännän päälle — kyllä minä
tiedän“, sanoi tuo tietorikas Rehkonen.

„Kyllä se tuo meidän mies on niin
wiifas mies; hän on pannut jo monta
astiaa — nurin“, sanoi Pirko.

„Kolki on astiaa ajanut“, huomautti
taas Eilku.

„Kollin wiifaus ei pitkälle pistä mei-
dän miehen rinnalla; hänen en ole kuul-
lut saawan yhtään astiaa kumoon“, sanoi
Pirko luottawasti.

„Ei waan — pystöön“, rohkeni Eilku
huomauttaa.

„Zumaliste! Mitä minä nyt kuulen!
Wannonpa kieleni lautta, että Eilku on
katsonut hymäksi kääntää keltansa keulan
toisin päin“, sanoi Kirsti tuimasti.

„Ei, mutta minä pelkään kaikki meidän
juonemme tulewan ilmi — mitähän Sus-

sofin sanoo? — no, olenpa minä häneltä
palkkani saanut monin kerroin“, lausuieli
Eilku hajamielisenä.

„Ei tässä mitään pelkäämistä. Pe-
rintökuitit ovat palaneet ja Markulle on
maksettu kuusikymmentä markkaa, ett’ei
hän antaisi uutta kuittia, ja kuitista ei
pappi tohdi wihtii — et sinä Eilku ym-
mävää oikeen tosi-asioita“, vehenteli Reh-
konen.

„Pääsiwätpähän kuulutuksillekin, waikka
Martin epäskirja oli wastasja, jota pi-
ditte niin warmana esteenä“, intteli waan
Eilku vastaan.

„Sädin tuskin on Kolki saanut epäys-
kirjan mitättömäksi, mutta siihenpä hä-
nen wiifautensa loppuikin“, sanoi Rehko-
nen puoleksi woitettuna.

„Kuulethan nyt, Eilku, että Rehkonen
on mies, joka osaa asiansa toimittaa niin
että se piisaa, ja sentähden saat heittää
kaikki epäilemiset pois“, sanoi Pirko.

„Kyllä isä on niin wiifas mies,
ett’ei hänen wertaansa ole misjään,
ei misjään. Kun hän ottaa asian toi-
mittaaksensa, niin se sujuu; ilman isättä
olisiwat Martti ja Minakin jo aikaa wi-
hityt“, sanoi Kirstikin, sillä molemmat
sekä äiti, että tyttö luulivat Rehkosen
olewan hywinkin isolla woitolla ja lujalla
perustuksella Eilkun kansja intäisjään.

„No mutta misjä sen nimesjä wäki
sitten nyt kuhnaa, kun heitä ei näy ke-
tään? Ja mitä kaikkia tämä pitkällinen
ja tuskallinen odotus merkitsee? — Woi
kun minä pelkään ja sille en woi mitään
— ei jos piru olisi“, sanoi Eilku yhä
epäillen salaperäistä tilaansa, waikka wielä
mitäkin olisiwat toiset hänelle lohdutuk-
seksi sanoneet.

„Kumma kun tuo Eilku on joutawan
pelkuri ja ymmärtämätöin! Minä ym-
mävään nämät nyhyiset asiat niinkuin ne
olisiwat jo tapahtuneet. Wäki lienee wielä
astareisfaan ja sen wooksi ei heitä ole
näköjällä. Tuon wihtituolin merkitys

on tämä: Kirvi ja Katru ovat luultavasti saaneet tietoonsa, että Martti ja Mina-ryhökäle ovat kuulutetut, niin he Roffkilaisille harmiksi, pitävät täällä tuommoisia wale-häitä. Meitä he tahtovat kestitä niinkuin parhaita ystäviään, joilta he ovat niin monta hyvää neuvoa saaneet ja jotta olemme heidän paljoisja ja raskaisja murheisja niin wahwoina ja lujina alati seisoneet. Meille tulee hiiden lysti ilta tänä iltana ja pää-juonillan tehtäwissä on Martin täybellinen eroittaminen Mina heittiöstä ja itkuinen yhdistäminen Sussoon — siinä kaikki nuokammottawat salaisundet“, selitti Rehtonen wahwalla uskolla.

„Mutta mikä piru oli Susjolla, kun ei hän käynyt teillä täältä palatessaan?“ sanoi Pillu, ikäänkun ei hän olisi ollut kuullut Rehtosen pontewaa selitystä.

„Susjo? Milloin hän on täällä käynyt?“ sanoi Kirsti hätäisesti.

„Eihän tuosta ole kuin pikku hetki, kun hän tuli täältä ja meni semmoista wauhtia, että tukka oli suorana“, sanoi Pillu.

„Sekinhän osoittaa äsköisen puheeni olleen oikean. Mitäpä hän on muuta kulkenut, kuin on käynyt tekemässä päätävän kauppan Martin ja hänen naimiseen“, harmitti Rehtonen.

„Mina se tuo isä kaikki asiat tietää ja arwaa; eihän nuolkaan asiat mitenkään muuten saata olla“, sanoi Kirsti iloisen woitollisesti.

Kamarin owi oli wähän waollaan, jonka tähden kamarissa olivat kuulivat jokaisen sanan, mitä jalisja-olivat puhuiwat.

Samasja kun Kirsti oli viimeisen sanansa sanonut, tuliwat kamarissa olivat saliin pastori edellä, sitten Martti ja Mina juhlapuwuisjaan ja käsi kädesjä; kaikki muut perässä. Martti ja Mina pyhähtyiwät wihituolin eteen ja pastori sen ta.

Sitten alkoi pastori hywin juhmallisesti seuraawan puheen:

„Kaikkialtiaan Jumalan nimesjä! Sinä, joka tutkistelet munaskuut ja tut-

kit sywyhyden lähteet! Sinä, sinä kullelletet täällä armon ajasja ihmisiä kummallisja teitä. Wäliin kuljetat sinä ihmisiä helwetin henkien ja belzebubin kiusausten läpitse, ja heidät jätät wäliin pahojen henkien peitottawiksi. Sinä annat useinkin heidät siinä niin nääntyä, että kuolon enkeli jo wiikate olalla hiipii heidän kantapäällänjä, toiwoen saalistansja ja odottaen Kaikkialtiaan kuolon iskun kästjä. Mutta katso! kästis olet sinä meidät pyytänyt! Ja sentähden olet meille antanut lipinän sitä ijanakikista totuuden waloa, jolla me woimme sammuttaa sen ruman tuliset nuolet. Pimeyden ruhtinalla, sillä, jolla tuulesja walta on, on täällä maanpäällä paljon apulaisja, jotka matkaan saattawat monta pahennusta ja pimeyden työtä. (Katsoen Rehtosen joukon ja Pillun puoleen.) Mutta woi sitä ihmistä, jonka kautta pahennukset tulewat! Parempi olisi hänelle, että myllykivi ripustettaisiin hänen kaulansja ja hän upotettaisiin meren sywyhteeseen. Kaikkialtiaan rankaisewa käsi on häntä kumminkin wainoowa ja etsiskelewä niin kauwan kun hän hänen wiimein löytää ja silloin on hän lyöwä merkin hänen otjaansja. Silloin on koston hetki pimeyden työn tekiän saawuttanut ja hän tulee kaikkien ihmisten pilkan, naurun ja kauhun esineeksi, ja hänen wiimeisen paikkansa on siellä, joka palaa tulesja ja julkiswestä ja josja pitää olemann itku ja hammasten kiristys. Nämätkin tässä seisowat nuorukaiset owat saaneet kärsiä niiden helwetin henkien apulaisien kiusaukset ja murheet, mitä itinä he owat woineet aikaan saada, mutta Jumala on nyt heidän murheensa ilosji kääntännyt ja pois pyyhkinnyt heidän khyneleensä — jaa, Jumala on heille antanut päiwänjä paistaa pahan ilman perästä. — Jumalan pyhällä sanalla minä heidät eilen yhteen liitin, waan minä tahdon heitä wialä siunata: Jumala kaikkialtias teitä siunatkoon! Poistutoot murheen mustat pilwet häämöittämästä teidän toiworikasta elämäne aamua! Olkoon koko

tulewa elämäme onnellista ja valoisaa siihen asti, kun ijanlaittisen kirkkauden aamuruusko tuopi teille loppumattoman malon!"

"Enkö minä jotain tuommoista ennustanut?" sanoi Lillu puoli-ääneen.

"Voi pirun wäki! Kaikki owat he täällä koolla; mikä nyt neuvoiksi tulee?" kiihti Kirsti.

"Vähdetään pois!" sanoi Rehtonen hiljaa afalleen.

"Oletko riivattu? Pysy alallas!" tokelsi Birko.

"Kyllä", kuisfasi Rehtonen nöyrästi.

"Pyydän isännänkin sanomaan jotakin!" lehoitti pastori.

"Lapsinamme rakkaina tahdomme heitä molempia pitää ja mitä rikkoneet olemme, koemme hymyhdellämme tästä lähin heille palkita. Isännäksi ja emännäksi pääsivät he heti taloon. Ne kolmetuhatta markkaa, josta lupasin, jos Martti nautti Susson, annan tässä nyt Minalle, jonkunlaisiksi korvausiksi niistä kärsimyksistä ja waiwoista, joihin olemme hänen saataneet. Kuolemamme jälkeen he saawat perii osansa jälkeen, niinkuin toisetkin lapsemme"; sanoi Kirri ja ojensi rahat Minalle. Sitten puristi hän Marttia ja Minaa kädessä ja toiwotti heille onnea.

"Kiitämme nöyrimmästi! Te, isäntä" olette kowin hywä", sanoi Mina nöyrästi.

Sen jälkeen toimottiwat onnea tuolle kärsiwälle, mutta woittaneelle parikunnalle: Kollki, Katru, Esko ja Hannu.

"Voi piru sentään! Olisipa Kirstinkin sopinut olla tuosja naimisessa, waan kun ennätti tuon nykyisen juoppo-lallunsa jo ottaa miehensä", sanoi Birko puoli-ääneen!

"Emme toki olisi tuommoiseen häpeälliseen kiusaan joutuneetkaan, jos ei meille olisi niin paljon juoruttu", sanoi Katru.

"Ei huinkaan isäntä ja emäntä ainakaan luule, että minä olisin juorunnut tai muuten tätä asiaa vastaan ollut", sanoi Rehtonen, itäänkuin pakottaaksensa isän-

nän tunnustamaan, ettei hän ilmoita eli julkaise Rehtosen wehkeitä.

"Ei paljon. Sinä waan neuvoit minun warastamaan perintökuitit ja polttamaan ne. Sinä se olit, joka neuvoit minun pakottamaan Martin antamaan epäuskirjan. Sinä se olit, joka neuvoit minun Markkulle maksamaan kuusikymmentä markkaa, ettei hän antaisi toista perintökuittia. Eihän tuo ole vielä paljon, wai kuinka?" sanoi Kirri kylmästi ja awonaisesti.

"Ah, woi saa . . . jopa isäntä nyt hulluja puhuu ja juoruja usko — minäkö warastamaan — e — epä — fir . . . hym! kuusikymmentä . . . hym!" soperoitfi Rehtonen suuressa hämmennyksessään, sillä hän olisi kaikissa asioissa ja paikoissa tahtonut kuulustaa ja näyttäytyä rehellisenä ja suorana ihmisenä, waikka hän muutoin oli sotkuna ja häiritstänä joka asiassa epärehellishyhtensä ja typerhyhtensä wuoksi.

"Semmoisia hulluja se puhuu, joka on saanut silmänsä auki ja sitten kirkistaa totuuden waloon. Ovatko puheeni juoruja? Itsehän olet ne puhunut kowien kuullen. Teidän mielestänne pitäisi ihmisen pitää teidän juorujanne tofina ja ihmisen tofia juorujana; se on kummallinen järjestys se. Suoraan sanoen: sinä olet affasi, tyttösi, Susson ja Lillun kansja tehnyt tämän asian sotkemiseksi mitä itänä ihmiset pirun nimesjä ja haahmosja woivat; nyt minä teidät, heittiöt, oikeen läpi tunnen", sanoi Kirri yhä edelleen.

"Ei se kainalotilkun rakkominen ja jälleen nurin päin ompeleminen auttanutkaan mitään, Birko", sanoi Katru pistelewästi.

"Piru tänne olisi tullut, jos tuon tietin", mutisi Kirsti itseksensä.

"Sitä wartenko meidät olette tänne kutsuneet, että saisitte meitä mieleenne mukaan haukkua?" sanoi Birko äänsään.

"Suuri sitä warten, että kerrankaan tulisitte oikeen julkisesti huomaamaan, kuinka huonoa työtä te teette ja kuinka lyhyet jäljet teidän walheilanne ja toimillanne

on, joita te niin hartaalla halulla ja niin ahkerasti olette koko elämänne ajan harjoittaneet. — Mutta tämä ei ole haukumista; se on suoraa totuutta", sanoi Kirri.

"Te olette kyllä pahasti eläneet tämän ja monen muun asian kanssa ja tuolla elämälläne olette rikkoneet taivasta ja maata vastaan. Mutta vielä teilläkin on armon owi awoinna", sanoi pastori.

"Minun on aina käynyt niin kovan säälikseni Martti ja Mina", sanoi Lillu liverrellen.

"Tietysti molemmat"; sanoi Kolffi ja pyrkähti nauramaan.

"Tuota pirun Kolffia en minä voi kärsiä", mutisi Lillu itsöksensä.

"Se on tosi, että minä olen kärsinyt niin paljon, kuin koskaan lukaan kuolewainen on kärsinyt. Mutta tiesinhän minä, et'ei Jumala anna miattomuuden sortua. Nyt on Jumala kääntänyt kaikki parhain päin ja minä en wihaa ketään. Minä saatan sydämeistäni kaikille anteeksi antaa, kun waan te saattaisitte kaikki unhotuksiin jättää! Käydään kaikkiin sovintoon ja ollaan tästä lähtien hyvät ystävä, niinkuin ainakin!" sanoi Mina sowitzawaisesti.

"Dikeen puhuttu! Sowintoa minäkin halajan kaikkein ihmisten kanssa. Ja nyt on kylläksi puhuttu näistä asioista. Heitetään hitolle — kaikki kannustelemiset ja pistopuheet ja annetaan wanhojen haawojen parata umpeen, eikä rewitä niitä enään auli. Ruokapöytä odottaa meitä; käykäämme kaikki hywinä ystävinä wiroittamaan sen antimilla wäsyneitä ruumiitamme!" sanoi Kirri sowitzawaisesti hänkin.

"Diwallinen puhe ja hauska esitys! Tehkäämme niin sekä sowinnon että rawinnon suhteen", sanoi Kolffi.

"Noh! ennen wihoilliset, mutta nyt ystäwinä kaikkiin läksiksi käykäämme!" kehoitti pastori.

"Onpa meillä kotonakin ruokaa; emme syö teidän haukuttua ruokaamme", sanoi Pirko.

"Eipä tässä ole ruoka-kultaa haukuttu,

eikä ihmisiäkään; on waan puhuttu pieni hiukka totuutta — noh!" sanoi Kirri.

"Emme tarwitse", sanoi Rehkosen ja katsoi kyyhyvästi Pirkoa silmiin.

"Se toki kun minulla on nälkä, waan en kehtaa mennä syömään. — Piru toki kun menetin hyvän talon, josta olen aina saanut niin paljon — mutta emmekö lähde kaikkiin syömään, koska meillä olisi niin hyvä pääsy?" kutisi Lillu Rehkosen joukolle.

"Hullu piru sinäkin olet! Paikalla joka jalka pois täältä, taikka muuten saatte kummia nähdä", sanoi Pirko lauhukisinaan joukollensa ja hänen kaswonsa käwiwät tuhla-harmaiksi, paisuen hänen sydämensä tähden.

"Kyllä", sanoi Rehkosen taas nöyrästi, sillä hän hywin ymmärsi mitä tuommoisen wainonsa muoto ja puhut merkitti.

Heti sen jälkeen lähtiwät Rehkosen joukko ja Lillu pois, janaakaan ja keneläkään hywästiä sanomatta! Ja Jumala tietää mikä meteli ja ilkeys siinä olisi syttynyt, jos ei pastori olisi läsnä-ololansa hillinnyt noiden ihmisyetojen kahottuja ja totuudesta ärtyneitä sydämiä.

"Käydään me ottamaan puolista; menkää he menojanja. Paatuneesen ihmis-sydämeen ei näy enään pystyvän mitään hywä", sanoi Kirri.

Kaikki talon wäki ja käjillä olemat wieraat meniwät nyt toiseen huoneeseen ruoalle ja Katru toimitti niin mielellään ja iloisena palvelian wirtaa!

Zuuri kun he pöytään istuivat, sanoi tuo sammalkieli Hannu: "Stä ja äiti kuulkaa! Pitääkö meidänkin, Erikon kanta olla Maltille ja Minalle hywät?"

"Nuotkin raukat olemme turmelleet so-pimattomalla elämällämme! Se puhuwat sitä, mitä kuulewat meidänkin telewän", sanoi Kirri.

"Niin se on: koti on lasten koulu", sanoi pastori miettivän näköisenä.

"Hywät teidän pitää olla Martille ja Minalle, ja kaikille ihmisille; olkaa tästä lähtien niinkuin näette meidänkin olewan! Kansakouluun molemmat pojat, että op-

pisitte siellä jotakin ihmishyhtä!" sanoi Kirri Eskolle ja Hannulle.

"Mustat, paatuneet, kenties — parantumatottomat sielut ovat koko Rehkosen joukolla ja Villulla", sanoi pastori

"Niin, niin taitaa olla, herra pastori;

tepä sen asian paremmin huumärrätte. Ehtä he kerran tulewat näkemään hulluutensa. Näkiwäthän nyt ainakin pittän nokan, jota ai'oimme heille näyttää. Mutta sitä minä nyt olen isosti iloisiani kun minä olen saanut silmäni auki", sanoi Kirri.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainon kustannukset ovat ilmautuneet ja myydään useimmissa maamme kirja-kaupoissa sekä sanotun kirjapainon konttorissa:

- Maria Stuart Skotlannissa.** Kirjoittanut Björnstjerne Björnson. Suomentanut E. Hintta: 2: 50.
- Kristillinen Siveysoppi.** Oppikirjan koe. Kirjoitt. Aksel Fredr. Granf. Kolmannesta ruotsinkielisestä painoksesta suomentanut K. A. H. 1: 25.
- Unkarin maa ja kansa.** Neljäkymmentä matkakirjettä tehnyt Antti Jalas (Liitteenä Unkarin valtakunnan kartta.) 5 m.
- Jäätäneellä Syvyydellä.** Dramallinen kertomus 5 kohtauksessa. Kirj. Wilk Collin. 1 m.
- Suomen Historia.** Kansakouluja varten kirjoittanut Yrjö Koskinen. 1 m.
- Finlands Historia.** För folkskolornas behof utarbetad af Yrjö Koskinen. 1: 50.
- Steffen.** Vanhan papintyttären nuoruuden muistelmia. Kirjoittanut Y. L. 1: 50.
- Pääskyenen vuosilta 1871, 1874, 1877, 1878 ja 1879.** Vuosik. 2: 50.
- Lehti Myrskyssä.** Kirjoittanut Ouida. Englannin kielestä suomentanut E. 50.
- Suomenmaan Tilastollinen Vuosikirja** tehnyt tilastollinen toimisto. Kolmas vuosikerta 1881. Nid. 1: 50.
- Lukemisia Lapsille,** kirj. Z. Topelius. Suomensos. II, III ja IV. à 1 m.
- Kylän Heittiö.** Alkuperäinen unkarilainen kansannäytelmä laulujen ja tanssien kanssa 3:ssa näytöksessä. Kirjoittanut Edvard Tóth. Suomentanut Ant Jalava. 1: 50.
- Missolonghin Kukistus.** Historiallinen novelli, kirj. A. von Tromlitz. 1: 25.
- Cinq-Mars** eli eräs salaliitto Ludvig XIII:men aikana. Kirj. Alfred de Vigny Ranskan kielestä suomentanut K. Cronstedt. 4 m.
- Margareta.** Näytelmä 1:ssä näytöksessä. Kirjoittanut A. Kivi. 1 m.
- Herätysanoja eli Raamatunlause** lyhykäisesti selitetty kunakin vuoden päivänä. Kirjoittanut I. P. Lobstein. Suomensos. 3 m.
- Mustalainen.** Alkuperäinen unkarilainen näytelmä 3:ssa näytöksessä soitannon laulujen ja tanssin kanssa. Kirjoittanut Edvard Szigligeti. Unkarin kielestä suomentanut J. Szinnyi. 1: 50.
- Lalli.** Murhenäytelmä 5:ssä näytöksessä. Kirj. E. F. Jahnsson. 3 m.
- J. V. Snellman'in kirjoituksia.** Suomentanut ja esipuheella varustanut A. Meurman. Ensimmäinen, toinen ja kolmas vihko. à 1: 50.
- Sevillan Parturi** eli turha varovaisuus. Komedian neljässä näytöksessä. Tehnyt Beaumarchais. Franskan kielestä suomentanut K. Cronstedt. (Suomentaja-vainajan kuvalla varustettu.) 1: 50.
- Suomen Historia Nuorisolle.** (Jatkoa „Kertomuksiin Suomen Historiasta“.) Toimittanut J. Krohn. 1 m.
- Lähetysaarnaajan Tytär.** Kertomus Tsulujen maasta ja Oetevayo'sta. Kirj. Charles H. Eden. Suomensos. 1: 50.
- Hovin Roosa.** Kirj. Fr. Spielhagen. Saksan kielestä suoment. Aatto S. 1: 50.
- Martti mestari ja hänen kisällinsä.** Kirjoittanut A. Hoffmann. Suomentanut Aatto S. 50 p.
- Rakkauden Narrit.** Kirjoittanut Maurus Jókai. Suomensos. Hintta: 2 m. 50 p.
- Viimeinen Mohikaani.** Kirjoittanut James Fenimore Cooper. Suomensos. Hintta: 2 m.
- Erkki.** Kertonut W. S. Hintta: 25 p.
- Pen-Morse'n lähde.** Kirjoittanut Charles Dickens. Hintta: 25 p.
- Odenvaldin Tammi.** Kirj. Otto Roquette. Suomentanut —i.—n. Hintta: 50 p.
- Gratiana.** Kertomus Harzvuoristosta. E. Vely'n kirj. Suomensos. Hintta: 50 p.
- Magnhild.** Kertomus. Kirjoittanut Björnstjerne Björnson. Norjan kielestä suomentanut V. Lagus. Hintta: 1 m.
- Punainen Julia.** Ernst Ekstein'in kirjottama humoreski. Suomentanut Verna. Hintta: 50 p.